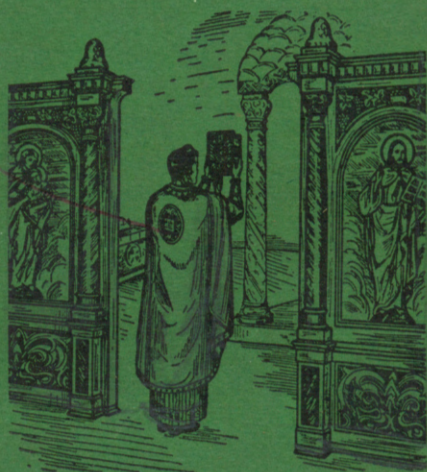

ЛІТУРГІКА

II. ЧАСТИНА

СВЯТІ БОГОСЛУЖБИ

LITURGICS

PART II

HOLY SERVICES

ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛІАН

Торонто

— 1959 —

Канада

diasporiana.org.ua

о. М. М. СОЛОВІЙ ЧСВВ

ЛІТУРГІКА

ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ КАТОЛИЦЬКИХ ШКІЛ

II. ЧАСТИНА

СВЯТІ БОГОСЛУЖБИ

LITURGICS

FOR UKRAINIAN CATHOLIC SCHOOLS

English version by J. Skwarok, O.S.B.M.

PART II

HOLY SERVICES

ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛІЯН

Торонто

— 1959 —

Канада

Ч. 33/59

“Літургію для українських католицьких шкіл” в українській та англійській мовах, авторства о. М. М. Соловія, ЧСВВ, та в перекладі о. Й. Шкварка, ЧСВВ, дозволяється друкувати.

Вінніпег, 16-го березня. 1959 р.

о. Б. Слобода, ЧСВВ
Протоігумен

Ч. Орд. 111/59

Дозволяємо друкувати “Літургію для українських католицьких шкіл” Впр. о. М. М. Соловія. ЧСВВ.

Торонто, 28-го липня, 1959.

† Ізидор — Єпископ

Copyright, 1959
by
М. М. Solovey, O.S.B.M.

Друкарня ОО. Василян — Торонто
Printed by the Basilian Press — 286 Lisgar Street, — Toronto 3, Canada

ВСТУП
ДО ДРУГОЇ ЧАСТИНИ ЛІТУРГІКИ

INTRODUCTION
TO THE SECOND PART OF LITURGICS

Друга частина Літургіїки описує і пояснює різні форми богочитання, що їх установив сам Ісус Христос, або з приказу, доручення і бажання Ісуса Христа установили і розвинули св. Апостоли, Христові учні, а після них Святі Отці Церкви, єпископи, церковні письменники та інші церковні люди. Свята Церква впорядкувала ті різні богослужби, уложила їх відповідно до різних святих днів і часів, щоб і духовні люди і вірні (миряни) могли брати в них участь і користали з них для добра і спасіння своїх душ.

Церковні богослужби відправляються в різних часах цілого року. Ці часи називаємо святами, празниками, святими днями, або коротко святими часами. Цілість тих свят у цілому році називаємо церковним роком. Крім того є ще такі богослужби, що не зв'язані з якоюсь датою церковного року, себто відправляються частіше, або з якоїсь окремої нагоди. До таких богослужб належать Святі Тайни, Служба Божа, різні молебні, відправи, молитви та приватні практики.

Отже, у другій частині Літургіїки буде мова про:

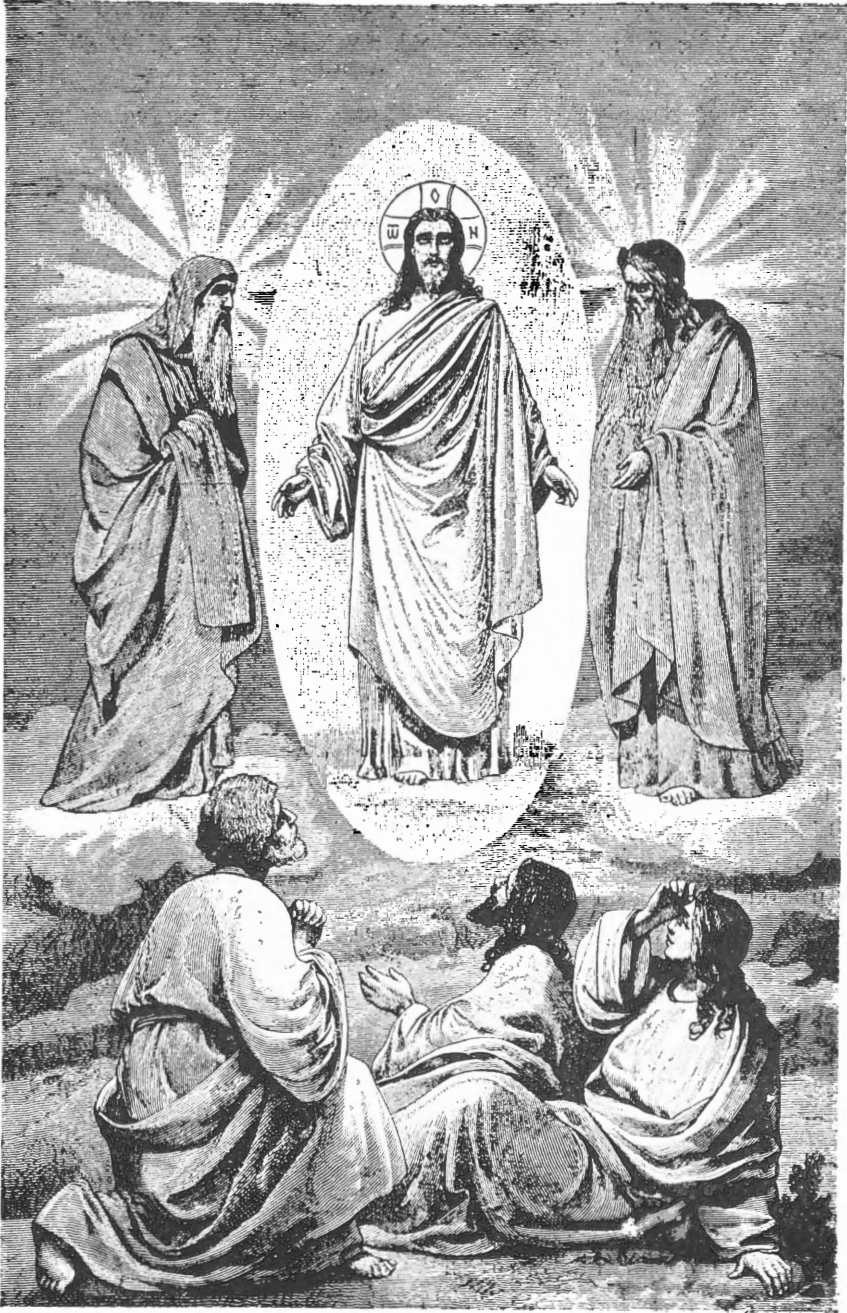
- 1) **Святі часи** (церковний рік),
- 2) **Святі служби** (церковне правило, Святі Тайни, молебні, благословлення),
- 3) **Божественну Літургію** (Службу Божу),
- 4) **святі молитви і практики.**

The second part of Liturgics examines and explains the various forms of divine services which were established by Jesus Christ or which were developed by the apostles, the disciples of Christ, the church fathers, bishops, spiritual writers, and others in obedience to the wishes, directions, or commands of Jesus Christ. The Church has organized, arranged, and adapted the many divine services to meet the requirements of the various holy days and seasons in a way which is most convenient and suitable for the spiritual edification of the people.

Because Liturgics considers the Holy Seasons, Feast Days, and Holy Days it gives us information on the Holy Times of the year. The complete series of Feast Days and Holy Seasons which are observed throughout the year is referred to as the church year. There are certain divine services which are not limited to the time or the season of the year. These are performed frequently, or they are practised sometimes because a special occasion warrants their use. In this group we consider the Mass, the sacraments, various molebens, services, prayers and private practices.

Part II of Liturgics is concerned with:

- 1) **Holy Times** (The Church Year),
- 2) **Holy Services** (Liturgical Offices, Holy Sacraments, Molebens, blessings),
- 3) **The Divine Liturgy** (The Mass),
- 4) **Holy Prayers and Practices.**

"Господи, добре нам тут бути" (Mat. 17, 4)

"Lord, it is good for us to be here" (Mt. 17, 4)

РОЗДІЛ І.
СВЯТІ ЧАСИ

CHAPTER I.
HOLY TIMES

До почитання Господа Бога обов'язаний кожний чоловік уже силою природного закону, тому що Бог сотворив людину і людина в кожний момент свого життя залежить від Бога. Однак, св. Церква приписує деякі окремі часи, в яких люди повинні почитати Бога прилюдно і приватно. Такі часи називаємо святими часами. **Святі часи** — це отже такі дні чи пори тижня, місяця й року, в яких вірні віддають Богові належне богочитання.

Святі часи називаються також **святами або празниками**. Одні з них приходять кожного тижня, нпр. **неділі**, інші ж випадають раз на рік, у якомусь означеному дні місяця, нпр. **празники Святих, Пречистої Діви Марії й Господа нашого Ісуса Христа**. Крім того є ще деякі **святі тижні**, в яких вірні віддають Богові почитання через заховання посту, нпр. **Великий Піст, Пилипівка, Спасівка і Петрівка**. Святі дні, тижні й місяці мають деякі свої особливі відправи чи свої окремі частини в богослужбах. Усі святі дні, празники, свята і дні посту, що припадають упродовж одного року, називаються **“церковним роком”**.

1) НЕДІЛІ ЦЕРКОВНОГО РОКУ

Вже в Старому Заповіті Бог приказав вибраному народові святкувати один день у тижні. У цей день не вільно було працювати, зате було приписано в цей день віддавати Богові честь через участь у богослужбі. Тим днем для жидів була **субота**.

У Новому Заповіті святковим днем у тижні стала **неділя**. Перші християни почали святкувати кожную неділю на пам'ятку Ісуса Христа, що в неділю воскрес із гробу. У різних народів неділю називають **“днем сонця”, “Господнім днем”, “воскресінням”** тому, що Ісус Христос є сонцем нашого духовного життя, нашим Господом (Паном) і встав славно з гробу в неділю. В українській мові слово неділя походить від того, що в тому дні не вільно ділати (“не-діля”), себто не вільно працювати, тільки треба цей день святкувати.

Every person is obliged to worship God by natural law because as a creature of God every moment of man's life and existence depends upon the Creator. The Church prescribes certain times when a person is required to worship God privately and publicly. These times are called holy times. **Holy Times**, then, are those days, or times of the week, month of the year when the faithful offer due worship to God.

Holy Times are also called holydays, or feasts (praznyky). Some occur every week, for example, Sundays; others come only once a year on some specific day of the month, for example, the feast days, such as the feasts of the saints, of the Blessed Virgin Mary and of Our Lord Jesus Christ.

There are also certain **holy weeks** when the faithful give worship to God by observing feasts or abstinences, such as, Lent before Easter, **Pyllypiwka** before Christmas, **Spasiwka** before the Feast of the Assumption, and **Petriwka** before the Feast of Saints Peter and Paul. Some of the holy days, weeks, and months have their own services or sections proper to them in the liturgical books of divine services. All the holydays, feasts, "praznyky", and days of abstinence which fall during the year are called the "**Ecclesiastical Year**".

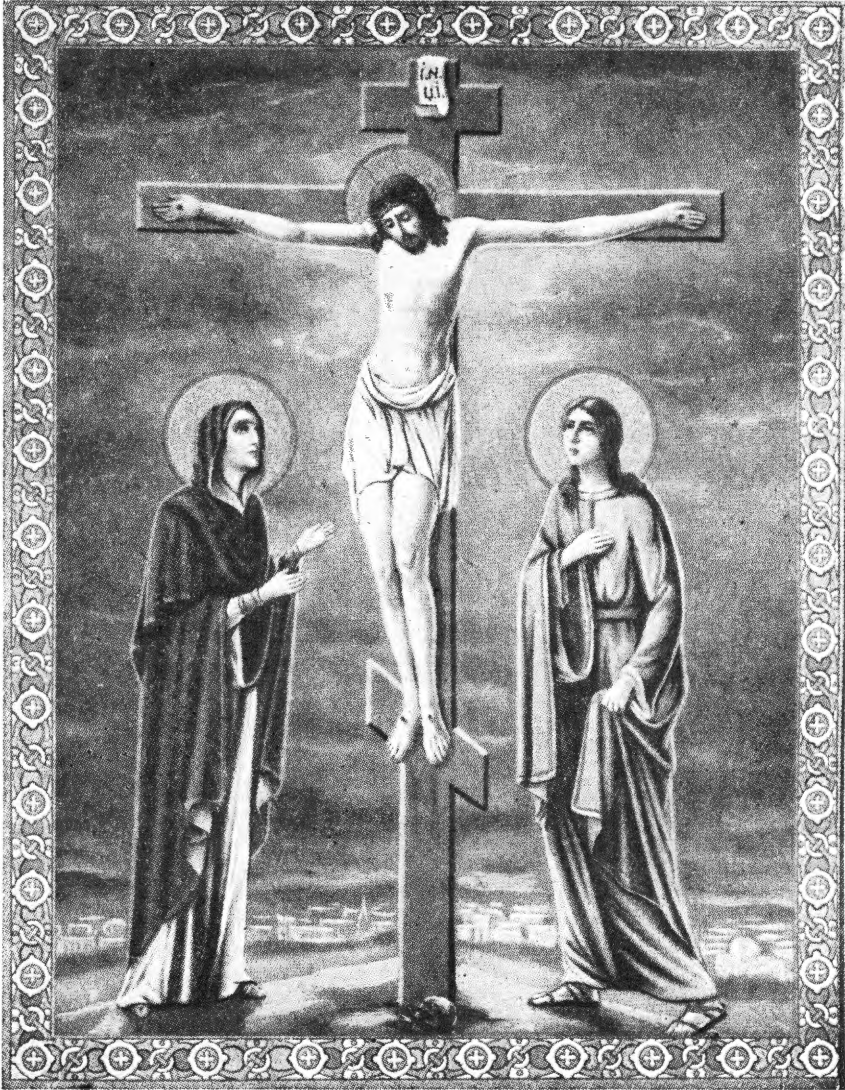
1) THE SUNDAYS OF THE ECCLESIASTICAL YEAR

In the Old Testament God commanded the Jews to observe one holyday a week. This day was **Saturday**, a day of rest excluding work, but during this day the Jews were required to take active part in divine services.

In the New Testament the weekly holyday became **Sunday**. The first Christians observed every Sunday in memory of Jesus Christ Who arose from the dead on a Sunday. Sunday has become known among the various peoples of the world as "the day of the sun", "the Lord's day", and "the Resurrection" because Christ is the sun of our spiritual life and Our Lord and Master.

The Ukrainian word "nedila" (Sunday) comes from the fact that on that day it was forbidden to act ("ne-dila") or ("not to act"), for it is a day of rest.

У церковному році є 52 неділі. Християни зобов'язані в ті неділі йти до церкви, взяти участь у Службі Божій та віддавати Богові поклін. Кожна неділя є святом Господським, бо в богослужбах неділі згадується на славу подію Христового Воскресіння. Осередком усіх неділь церковного року

"Кресту твоему поклоняємося, Христе" (церковна пісня)
"We adore Thy Cross, O Christ" (liturgical song)

There are 52 Sundays in the Church Year. A Christian is obliged to observe Sundays by going to church, assisting at Mass, and adoring God. Every Sunday is Our Lord's Feast Day, but the most important Sunday of all is **Easter Sunday** for this is the **Feast of Christ's Resurrection**.

"Нема його тут, Він воскрес" (Mat. 28, 6)

"He is not here, for he is risen" (Mt. 28, 6)

є **Великдень**, себто Неділя або Празник Христового Воскресіння.

Великодня Неділя — це найбільше свято в церковному році. Його святкує св. Церква на весні, точніше кажучи: в першу неділю по весняній повні місяця. Якщо в ту саму неділю випадало б жидівське свято Пасхи, тоді приписано переносити християнський Великдень на чергову неділю. Тому що весняна повня може випасти між днем 21 березня і 18 квітня, то дата неділі Великодня може найскорше випасти в день 22-го березня, а найпізніше в день 25-квітня. Ось і тому кожного року змінюється дата Великодня. Від дати Великодня залежить також т. зв. **великодній круг**, себто цілий ряд неділь, що попереджують Великдень та другий ряд неділь, що йдуть після Великодня.

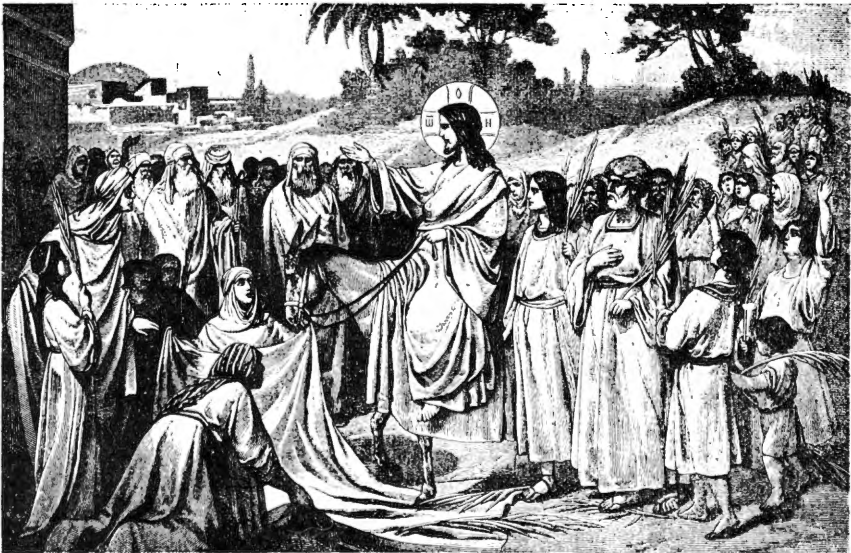
Неділі, що випереджують Великдень, починаються **неділею Митаря і Фарисея**. Опісля йдуть неділі: **Блудного Сина, М'ясопусна і Сиропусна**. Після Сиропусної неділі починається Великий Піст, що триває аж до самого Великодня. У Великому Пості припадають **перша, друга, третя, четверта і п'ята неділя Посту**. Шоста неділя Посту називається **Квітна Неділя**. В ту неділю обходимо пам'ятку торжественного в'їзду Ісуса

"Отче, я згрішив перед небом і перед тобою" (Лук. 15, 21)
"Father, I have sinned against heaven and against you" (Luk. 15, 21)

Easter Sunday is observed by the Church in the spring. More accurately, this Feast is celebrated on the Sunday following the first new moon after the vernal equinox, which is March 21st. If the Jewish Passover coincides with the Christian Easter, then it is carried over to the following Sunday. Since a full moon in the spring can occur only between March 21st and April 18th, then the earliest possible date for Easter is March 22nd and the latest possible date is April 25th. This is the reason why Easter falls on different dates during the years. Upon the date of Easter depends the whole **Easter Cycle**, that is, the complete series of Sundays which precede Easter as well as the series of Sundays which follow Easter.

The Sundays of the Easter Cycle which immediately precede Easter begin with the **Sunday of the Publican and the Pharisee**. The Sundays which follow are: **The Prodigal Son, Meat Fast, and Cheese Fast**. After the Sunday of Cheese Fast the Great Lent or Quadragesima begins which lasts until Easter. **The First, Second, Third, Fourth, and Fifth Sundays** follow during the Great Lent. The sixth Sunday of the Quadragesima (Velyky Pist) is called Palm Sunday on which we

Торжественний в'їзд Ісуса Христа до Єрусалиму
Triumphal entry of Jesus Christ into Jerusalem

Христа до Єрусалиму і на цю пам'ятку в церкві благословиться і роздається людям **лозу** (“шутку”).

Тиждень між Квітною Неділею і Великоднем називається **Страсним Тижнем**, бо в цей тиждень св. Церква згадує останні події з життя Ісуса Христа на землі, головню ж Його муки, смерть і похоронення. Три перші дні Страсного Тижня (понеділок, вівторок і середа) є приготуванням до Христових страстей. У четвер, що називається **Великий (Страсний) Четвер**, св. Церква згадує Тайну Вечеру, а вечором відправляється богослуження “**Страсті**”, себто Утрєня з 12 євангеліями про Христові страсті. **Велика П'ятниця** — це пам'ятка смерті Господа нашого Ісуса Христа. У цей день не відправляється жодна Служба Божа і викладається **Плащаницю**. **Велика Субота** присвячена пам'яті лежання Ісуса Христа в гробі. У Велику П'ятницю й Суботу на знак смутку мовчать дзвони, а відзиваються щойно коли відправляється Великодня Утрєня.

Сам **Великдень** обходить св. Церква з найбільшою радістю, бо це найбільш урочисте свято-неділя церковного року. На Великдень та у великодному часі християни поздоровляють себе привітом: “**Христос воскрес**” — “**Воістину Воскрес**” та співають воскресні пісні. На Великдень також святять **паски** та інші харчі (м'ясиво, масло, сир, яйця). Священик благословить їх на пам'ятку тих жертв, які в Старому Заповіті треба було приносити для богопочитання, (нпр. жертва Аве-

Плащаниця
Plaschanycia or Winding Sheet

celebrate the triumphal entry of Jesus into Jerusalem. On this Sunday the priest blesses and distributes **pussy willows** (Latin rite — palms) to the faithful.

The week before Easter is called Holy Week or **Passion Week** for during this week the Church commemorates the last events in the life of Jesus, His sufferings, death, and burial. The Monday, Tuesday, and Wednesday of Passion week are days of preparation for Christ's passion. Thursday of Holy Week is **Passion Thursday** in remembrance of the Last Supper, and in the evening the **Passion Services** are celebrated, that is, Matins and the reading of the 12 gospels on the passion of Christ. **Good Friday** reminds us of the death of Our Lord Jesus Christ and the **Plaschanycia or Winding Sheet** is laid out before the sepulchre. No Masses are said on Good Friday. **Holy Saturday** is reserved to the memory of Jesus laid away in His tomb. As a token of mourning all bells are silent during Good Friday and Holy Saturday and they do not ring out until the singing of Easter Matins at dawn of Easter day.

Easter day is a day of unlimited joy, and the Church observes it as the greatest Feast of the Church Year. At Easter and during the Easter season Christians greet each other with the words, Christos Voskress (Christ has Risen!), and they receive the response, Voistynu Voskress (Indeed He has Risen!). Easter is also the time for the blessing of the

Писанки — символ Воскреслого Христа
Pysanky — symbols of the Resurrection

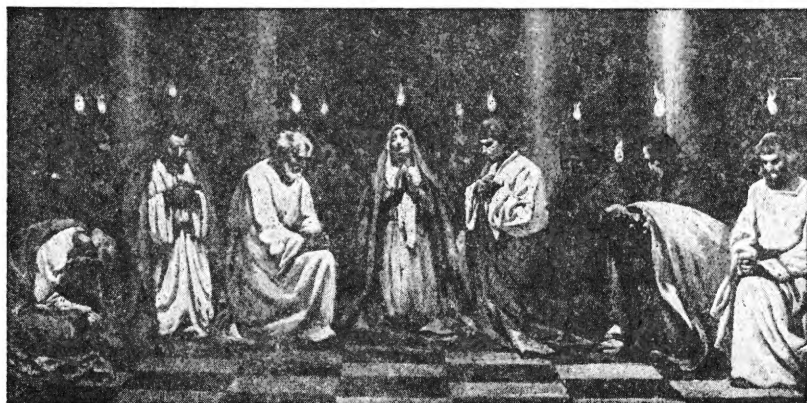
ля, Авраама чи жертва пасхального ягняти). Є також звичай приносити на Великдень до свячення **писанки** (крашанки, галунки), які є гарним символом нашого воскресіння.

Після Великодня йде ряд неділь, що називаються спільною назвою: **П'ятдесятниця**. Перша неділя називається **Томиною Неділею** на пам'ять появи воскреслого Христа невірному Апостолові Томі. Опісля йдуть неділі: **Мироносиць, Розслабленого, Самарянки та Сліпородженого**. Назви цих неділь походять від того, що на євангеліях тих неділь згадуються поява Ісуса Христа жінкам Мироносицям та ті чудесні події, що сталися з нагоди зустрічі Ісуса Христа з Розслабленим, Самарянкою та Сліпородженим.

Сорокового дня після Великодня, себто в Четвер по неділі Сліпородженого св. Церква святкує врочисто **Празник Вознесіння**, щоб відзначити вознесіння на небо Господа нашого Ісуса Христа.

П'ятдесятого дня після Великодня приходить **Неділя (Празник) Зіслання Св. Духа**. Це пам'ятка приходу Св. Духа на Апостолів, які після вознесіння Ісуса Христа на небо 10 днів молилися і в скупленні ждали на прихід обіцяного Св. Духа. Неділя Зіслання Св. Духа має також назву **Зелених Свят**, бо в цю неділю є звичай прикрашувати церкву й доми зеленими галузками.

У неділю після Зелених Свят св. Церква обходить пам'ять усіх Святих, тому ця неділя називається **Неділя Всіх Святих**. У четвер після тієї неділі приходить **свято Пресв. Євхаристії**.

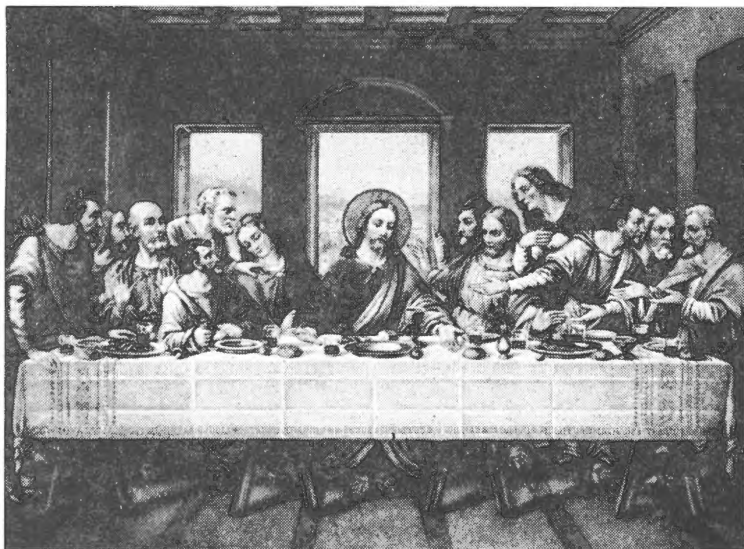
Зіслання Святого Духа
Descent of the Holy Ghost

Pascha (Easter Breads) as well as other foods including meat, butter, cheese, and eggs. The priest blesses these in memory of the sacrifices of the Old Testament brought before God, for example, the sacrifice of Abel, of Abraham, or the sacrifice of the paschal lamb. The blessing of intricately decorated Easter eggs (pysanky) is a popular custom, and the egg (from which a young chick is hatched) is symbolic of our own resurrection.

The series of Sundays or 50 day period after Easter is called **Quinquagesima** (Piadesiatnycia) which terminates with **Pentecost**. The first Sunday after Easter is called the **Sunday of the Apostle Thomas**. The following Sundays are: **the Sunday of Myrrh-bearing Women, of the Paralytic Man, of the Woman of Samaria, and of the Man Born Blind**.

Forty days after Easter, that is, on the Thursday after the Man Born Blind the Church celebrates the **Feast of the Ascension** which commemorates the ascension of Our Lord into Heaven.

Fifty days after Easter the Church observes the **Feast of the Descent of the Holy Ghost** (Pentecost or Zeleny Swiata). This feast reminds us of the descent of the Holy Ghost upon

"Прійміть і їдьте..." "Пийте з неї всі..." (Мат. 26, 26-28)

"This is my Body..." "This is my Blood..." (Mt. 26, 26-28)

Тиждень після цього свята, себто у п'ятницю третього тижня від Зіслання Св. Духа, припадає свято Ісуса Христа Чоловіколюбця (празник Христового Серця), а день опісля, себто в суботу, приходить свято Страждучої Божої Матері (Сострадання Преч. Діви Марії). Із цим святом закінчується великодний круг святкових днів (неділь), якого осередком є Великдень.

Хоч із сьоми днів тижня неділя є святковим днем, то св. Церква має теж і на решту днів тижня окремі богослужбні згадки. Коли в кожен неділю у богослужбах згадується воскресіння Христа, то понеділок є присвячений пам'яті св. Ангелів, вівторок св. Іванові Хрестителеві, середа і п'ятниця Хрестові Господньому та Страдальній Божій Матері, четвер св. Апостолам і св. Миколаєві Чудотворцеві, а субота пам'яті всіх Святих та померлих християн.

Богослужбові частини, що приписані св. Церквою на неділі церковного року, на будні дні тижня та на неділі, свята і дні великоднього круга, містяться в церковних книгах, що називаються: Октоїх, Тріодь Постна і Квітна Тріодь.

"Дивен Бог во святих своїх..."

The glorious Holy Trinity

the apostles, waiting in the Cenacle, 10 days after the ascension of Our Lord. The Ukrainians call this feast Zeleny Swiata because they adorn their churches and homes with branches and saplings bearing fresh green leaves. The rustling of the leaves over the portals of their homes, stirred by the moaning wind, recalls the sound which came from heaven upon the descent of the Holy Ghost.

A week after Zeleny Swiata the Church observes the memory of all the saints, and this Sunday is called All Saints Sunday. The Thursday following this Sunday is the Feast of the **Holy Eucharist**. A week later, that is, on the Friday of the third week after the Descent of the Holy Ghost the Church observes the **Feast of Jesus Christ, Lover of Mankind** (Feast of the Sacred Heart), and the next day, Saturday, is the **Feast of the Sorrows of the Mother of God**. This last feast completes the Easter Cycle of Sundays revolving about the Feast of Christ's Resurrection.

Although Sunday is the holyday of the week, every day of the week is remembered by the Church in its divine services. While Sundays always commemorate the day of Christ's resurrection, Mondays are consecrated to the Angels and Archangels, Tuesday to the Precursor of Christ, John the Baptist, Wednesday and Friday to Christ Our Lord and to the Mother of Sorrows, Thursday to the Holy Apostles and St. Nicholas the Miracle-worker, and Saturday to all the Saints and Departed Souls.

Those sections of the divine services which are prescribed by the Church for every Sunday of the Church Year, for every weekday, and for every day, Sunday, and feast of the Easter Cycle are contained in those liturgical books named the **Oktoich** and the **Postna (Lenten)** and **Kvitna Triod**.

2) ПРАЗНИКИ В ЦЕРКОВНОМУ РОЦІ

Крім неділь цілого року та святкових днів великоднього круга, у церковному році є ще більше свят або празників. Вони називаються **“неподвижними”**, себто їх дата ніколи не змінюється, бо вони все випадають у той самий день місяця в році. Знову ж неділі церковного року і святкові дні великоднього круга називаються **“подвижними”**, бо вони змінюють свою дату і не все випадають у той самий день місяця.

Найважливішим празником неподвижного круга свят у церковному році є празник Христового Різдва, тому і цілий круг неподвижних празників носить назву **різдвяного круга**. У кожному місяці цілого року маємо ті неподвижні празники. Одні з них є врочисті або **великі празники**, інші є празниками меншими або другорядними. Також одні з них є празники Святих, інші празники Преч. Диви Марії (богородичні), а ще інші празники Ісуса Христа (господські).

Св. Йосафат
St. Josaphat

Св. Миколай
St. Nicholas

2) THE FEASTS OF THE ECCLESIASTICAL YEAR

In addition to the Sundays of the whole year and the holydays and feasts of the Easter Cycle there are other holy days and feasts in the Church Year which are termed **fixed**. They are called fixed because the date on which they occur never varies, that is, they fall on the same date of the month each year. Sundays and the holydays of the Easter Cycle are called **mobile** because they vary as to the date of the month on which they occur.

The most important feast of the fixed holydays of the Church Year is the **Feast of Christ's Birth or Christmas**. Therefore all the fixed feasts and holydays of the Church Year belong to the **Christmas Cycle**. Fixed feasts occur every month of the year. Some of these are solemn or festive feasts of the **first class** which are celebrated publicly; others celebrated privately are lesser feasts and are called feasts of the **second class**. Some of these are feasts of the Saints, others of the

"Рождество
Твоє, Христе
Боже наш,
возсія мірови
світ розума"
(Тропар
Різдва)

"She brought
forth here first-
born son, and
wrapped him in
a manger,
because there
was no room
for them
in the inn"
(Lk. 2, 7)

Церковний рік із неподвижними празниками обіймає 12 місяців, а починається з місяця вересня. **День першого вересня** — це церковний **Новий Рік**. Цивільний (громадянський) рік починається з січнем, але нпр. шкільний рік у багатьох країнах світу починається також у вересні або наступних осінніх місяцях.

У місяці **вересні** припадають три празники: **Різдво Пресв. Богородиці** (8-го), **Воздвиження Чесного Хреста** (14-го) та **Пам'ять смерти св. Івана Богослова** (26-го). У місяці **жовтні** св. Церква обходить празник **Покрову Божої Матері** (1-го) та празник **св. Димитрія** (26-го). У місяці **листопаді** приходять празники: **св. Михаїла** (8-го), **св. Йосафата** (12-го) та **Введення у храм Пресвятої Богородиці** (21-го). У місяці **грудні** святкує св. Церква празник **св. Миколая Чудотворця** (6-го), **Зачаття Преч. Діви Марії від св. Анни (Непорочне Зачаття, 9-го)** та вкінці **Христове Різдво** (25-го).

Празник Христового Різдва є осередком усіх свят неподвижного круга. Його попереджує 40-дневний піст, т. зв. **Пиліпівка**, від 14-го листопада себто дня св. Апостола Филипа аж до 24-го грудня, себто до навечір'я Христового Різдва. У цей день відправляються в церкві богослуження (нпр. Царські Часи) і треба заховати строгий піст. Вечором члени родини засідають до **св. вечері**. Є звичай ставити на стіл під обрус сіно, а в куті сніп пшениці (“дідух”). Усе це має нагадувати вірним про Ісуса Христа, що прийшов на світ у стаєнці. На св. вечері починаються співати **колядки**, себто старинні народньо-християнські пісні, у яких звеличується Христове Різдво, поклін пастухів і царів та інші події, зв'язані з Христовим Різдвом.

На самий день Христового Різдва (опівночі або раннім ранком) відправляється **Повечір'я з Литією**, на якому співається пісню **“З нами Бог”**. На Різдво і в різдвяному часі ходять по хатах гурти колядників, які в доми вірних приносять радісну вістку про новонародженого Христа з різдвяними побажаннями й гомоном колядок.

Крім першого дня Христового Різдва (25-го грудня) св. Церква святкує врочисто ще два чергові дні: **Пам'ять Пресв. Богородиці і св. Йосифа** (26-го грудня) та **празник св. Стефана Первомученика** (27-го грудня).

У місяці **січні** припадають такі празники: **Обрізання Господа нашого Ісуса Христа і св. Василя Великого** (1-го), **Бо-**

Blessed Virgin Mary, and still others are feasts of Our Lord Jesus Christ.

The Church or Ecclesiastical Year of immovable feasts embraces the 12 months of the year and begins with the month of September. **The first day of September is the Church or Ecclesiastical New Year.** The civil New Year falls on January 1st, and the fiscal or financial year begins on April 1st and ends on the following March 31st.

September has three feasts: the **Nativity of the Blessed Virgin Mary** (on the 8th), the **Exaltation of the Holy Cross** (on the 14th), and the **Commemoration of the Death of St. John the Apostle** (on the 26th). The month of October has the feasts of the **Protection of the Blessed Virgin Mary** (on the 1st), and **St. Demetrius** (on the 26th). In November: **St. Michael the Archangel** (on the 8th), **St. Josaphat, Archbishop and Martyr** (on the 12th), and the **Presentation of the Blessed Virgin Mary** (on the 21st). December: **St. Nicholas the Miracle Worker** (on the 6th), and the **Conception of the Blessed Virgin Mary by St. Anne (the Immaculate Conception — on the 9th, and Christmas** (on the 25th).

Christmas is preceded by a 40-day Lent called the **Pylly-piwka** from the 14th of November, the feast of **St. Philip the Apostle**, until December the 24th, the eve of Christmas Day. On the 24th of December the Royal Hours are sung in church, and this day is a day of strict fast (abstinence). On Christmas eve the family gathers to sit at the **holy supper**. It is customary to bring straw and a sheave of wheat into the house to remind everyone of the manger where Christ was born. During the holy supper it is customary to sing carols (kolady). The custom of caroling is of pagan origin (in praise of the pagan god "Kolada"), but with the coming of Christianity they were transformed into hymns of praise in honor of Christ's birth, the shepherds, the three kings, and other events related to Christmas.

On Christmas Day (at midnight or early Christmas morning) the All-night Vigil consisting of the Great Compline and Matins is sung (Znamy Boh — God is with us). Christmas Day is the time when carollers, with songs and good wishes, visit from house to house announcing the joyful tidings of Christ's birth.

Дереце — символ Різдва
Christmas tree

Три царі
The three kings

гоявлення Господне (6-го) та празник св. трьох Святителів, Василя Великого, Григорія Богослова й Івана Золотоустого (30-го). Найважнішим із тих празників є Господне Богоявлення. Його називають “Йорданом” або Йорданськими Святими, бо воно встановлене на пам’ятку хрещення Ісуса Христа в ріці Йордані. У цей празник відбувається велике **Водосвяття** (“Водохрища”). Освячену воду беруть вірні до своїх домів. У Йорданському часі є звичай, що священик-парох відвідує доми своїх парохіян та благословить їх свяченою водою.

У місяці лютні (2-го) св. Церква обходить **празник Стрітєння**, що встановлений на пам’ятку пожертвування Христа у святині 40-вого дня після народження. У місяці березні приходить **празник Благовіщення Прєсв. Богородиці** (25-го), у квітні **празник св. Юрія** (23-го), а в травні **свято св. Івана Богослова** (8-го). Три останні свята випадають у великодному крузі святкових днів.

На місяць червень припадає **празник Різдва св. Івана Хрєстителя** (24-го) та **празник св. Апостолів Петра і Павла** (29-го).

Св. Василий
St. Basil

Св. Йосиф
St. Joseph

The two days following Christmas Day are also solemn feast days: the **Commemoration of the Blessed Virgin Mary and St. Joseph** (on the 26th), and **St. Stephen the First Martyr** (on the 27th).

The month of January has the following feasts: the **Circumcision of Our Lord Jesus Christ and St. Basil the Great** (on the 1st), **Epiphany** (on the 6th), and the **Three Holy Bishops, St. Basii, St. Gregory, and St. John Chrysosthom** (on the 30th). The most important of these is the Epiphany or **Jordan** in memory of Our Lord's baptism by St. John the Baptist in the river Jordan. During the services of this feast the beautiful ritual of the **Blessing of the Water** occurs, and it is this holy or blessed water which the faithful take home with them. During the Jordan season it is customary for the priest to visit the homes of the faithful and bless them and their homes with holy water.

In February the Church observes the **Purification of the Blessed Virgin Mary** (on the 2nd) in memory of the offering

У липні святкуємо празник св. Володимира Великого, хрестителя Руси-України (15-го) та пам'ять св. пророка Іллі (20-го). У місяці серпні припадають празники: Христове Преображення (6-го), Успіння Пресв. Богородиці (15-го) та Усікновення голови св. Івана Хрестителя (29-го).

Не всі вичислені тут празники є однаково врочисті. Деякі з них є тільки церковні празники, себто вірні не мусять у них іти до церкви і бути на Службі Божій. Інші ж обов'язують так як неділі. Коли якісь церковні празники признає і дана держава, то вони стають ще й державними святами. Св. Церква у різних країнах подає до відома своїм вірним, котрі празники і свята церковного року є обов'язуючі і старається влегшити вірним обов'язок вислухання Служби Божої через практику відправи Служб Божих увечорі ("вечірні" Служби Божі).

Богослужби неподвижних празників і свят містяться в церковній книзі, що називається **Минея** або Місяцеслов, яка по-

Хрещення Ісуса Христа в Йордані
Our Lord's baptism in the river Jordan

of Christ in the temple 40 days after His birth. In March: the **Annunciation** (on the 25th); in April: **St. George** (on the 23rd); and in May: **St. John the Apostle** (on the 8th). The last three feasts come within the Easter Cycle.

In the month of June: the **Birth of St. John the Baptist** (on the 24th), and the **Apostles Sts. Peter and Paul** (on the 29th). In July: **St. Vladimir the Great**, the Baptiser of the Ukraine (on the 15th), and **St. Elias the Prophet** (on the 20th). In August: the **Transfiguration of Our Lord Jesus Christ** (on the 6th), the **Assumption of the Blessed Virgin Mary** (on the 15th), and the **Beheading of St. John the Baptist** (on the 29th).

Not all of the above mentioned feasts are of the same rank or solemnity. Some of these are **Church Feasts**, and the faithful have no obligation to attend Mass at church. Others are days of obligation. When certain feast days are recognized

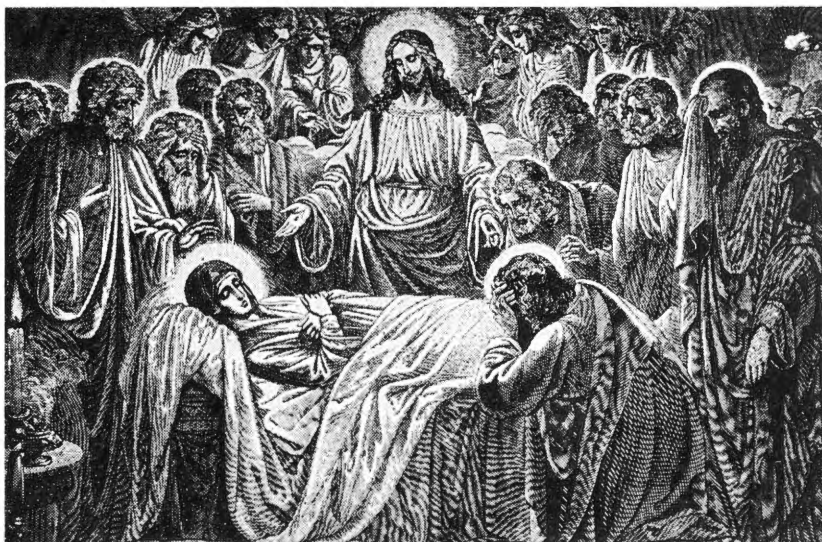

"Радуйся, Благодатная,
Господь з Тобою"

(Лук. 1, 28)

"Hail, full of grace, the
Lord is with Thee"

(Lk. 1, 28)

Успення Пречистої Діви Марії
Assumption of the Blessed Virgin Mary

ділена на 12 місяців. У тій книзі є також подані служби на кождий день місяця, бо кожного дня св. Церква згадує пам'ять якогось Святого, нпр. Мучеників, Мучениць, Ісповідників, Святителів, Апостолів, Пророків, Преподобних (монахів), Дівиць і т. п. Так отже можна сказати, що кожний день церковного року є більш або менш святим часом. Імена Святих та дати днів місяця, в яких згадується пам'ять Святих, подані в **церковному календарі**. Він є подвійний: **Юліянський (або старий)** і **Григоріанський (або новий)**. Між обидвома календарями є 13 днів різниці, це значить, що свята церковного року за старим, Юліянським календарем, припадають на 13 днів пізніше від тих самих свят за новим Григоріанським календарем. Вірні латинського обряду і протестанти заховують Григоріанський календар, а християни східніх обрядів держаться в більшості Юліянського календаря, хоч і на Сході вже прийнявся Григоріанський календар.

"Отче наш, іже єси
на небесіх"
(Господня молитва)

"Our Father, Who art in heaven"
(Lord's prayer)

by the state, for example, Good Friday, then these feasts become **state holydays**. The Church takes care to inform its faithful in the various countries of the world which of these feasts are days of obligation and does all it can in aiding the faithful to fulfill their obligation of hearing Mass by permitting them to assist at Masses in the evening.

Divine services of the mobile feasts and holydays are contained in the **Menea** which covers the 12 months of the year. The Menea which contains the divine services for every day of the year is devoted to the memory, honor, and praise of one or more of the Saints, Martyrs, Confessors, Holy Bishops, Apostles, Prophets, Venerable Monks, Virgins, etc. In this way one can readily see that every day of the Church Year is a holy time to a greater or lesser degree. The names of the Saints and the dates of their feasts are included in the **liturgical or church calendar**. There are two calendars: the old or **Julian Calendar** and the new or **Gregorian Calendar**. Because of a mathematical error in the Julian Calendar the dates of its feasts and holy days are 13 days later than the newer Gregorian Calendar. For example, Christmas Day according to the Julian Calendar is December the 25th, but this December the 25th does not arrive until January 7th of the Gregorian Calendar. The faithful of the Latin rite and Protestants follow the Gregorian Calendar, and Christians of the eastern rites for the greater part continue to observe the Julian Calendar, although the Gregorian Calendar has been accepted even in the East.

3) ПІСНІ І ЗАДУШНІ ДНІ В ЦЕРКОВНОМУ РОЦІ

Крім святкових днів, неділь, празників до святих часів належать також пісні (покаянні) дні та дні задушні.

Пісні дні встановила св. Церква на те, щоб вірні краще приготували себе на деякі більші празники церковного року, посвячували більше часу на молитву й діла покути та робили Богові надолуження за свої провини. Пости є подвійні: **тижневі і річні**. **Тижневі пости** — це такі, що приходять кожного тижня, нпр. піст у **п'ятницю**. Кожна п'ятниця є пісним днем, бо є пам'яткою смерти Ісуса Христа на хресті за наші гріхи. **Річні пости** — це такі, що припадають раз у рік перед деякими більшими празниками.

До таких річних постів належить найперше **Великий Піст** або **Чотиридесятниця**. Він називається так тому, бо триває 40 днів. Ним приготується на світлий празник Воскресіння Господа нашого Ісуса Христа. У цьому пості вірні сповняють обов'язок своєї річної сповіді. Другий піст, що також триває 40 днів, називається **Пилипівка** (від 14-го листопада до 24-го грудня). Він приготує вірних до празника Христового Різдва. Піст, званий **Петрівкою**, встановлений перед празником св. Апостолів Петра і Павла, а **Спасівка** — це піст перед празником Успіння Пресв. Богородиці (від 1-го до 15-го серпня).

У давнину приписи щодо заховання постів були дуже суворі. Вірні постили в усі дні постів, за винятком неділь, а на Сході ще й за винятком субіт. Сам піст полягав у тому, що вірні здержувалися в пісні дні від м'ясних страв, а в деякі дні також і від набілу (сирних страв), а то взагалі нічого не їли або дуже мало. У новіших часах св. Церква з огляду на тяжкі умови життя і праці влегшила давніші приписи посту. Вона дозволяє в пісні дні (за винятком п'ятниць те деяких строгих пісних днів) на їду м'ясних страв, накладаючи зате відмовлення приписаних молитов.

До річних постів належать також два **однодневні пости**, а саме в день Воздвиження Чесного Хреста (14-го вересня) та в день мученичої смерти св. Івана Хрестителя себто в день Усікновення (29-го серпня).

Дні, в яких немає припису заховання посту, називаються **м'ясні дні**. Кілька разів у році св. Церква дозволяє на так звані **загальниці або м'ясниці**. Це є такі, вільні від усякого посту дні, що в них дозволяється на їду м'ясних страв навіть

3) PENITENTIAL (LENTEN DAYS) AND DAYS COMMEMORATING THE SOULS OF THE DEAD

Holy Times also embrace penitential or lenten days and days given over to prayers for the dead.

Lenten Days were established by the Church to facilitate the practice of penance and prayer prescribed by Christ Himself to atone for our sins as well as to see that we are properly disposed before the greater feasts. There are **weekly fasts** and **annual fasts**. Weekly fasts are those which come every week, for example, **Friday**. We fast every Friday in memory of the death of Jesus Christ on the cross for our sins. **Annual Fasts** are those which occur every year before some greater feast.

Amongst the annual fasts we find the **Great Lent or Quadragesima**, so called because it lasts for 40 days. It prepares us for the great feast of Easter, and it is during this period that we perform our Easter duties by going to confession. Another lent which lasts for 40 days is called the **Pyllypiwka** (from November 14th to December 24th) which prepares us for Christmas. **Petriwka** comes before the feast of the **Apostles, Sts. Peter and Paul**, and **Spasiwka** (from the word "Spas" or Savior) comes before the feast of the **Assumption** (from the 1st to the 15th of August). Spasiwka derives its name from the feast of "spas" (Savior) or Transfiguration which falls during the period of this lent.

Long ago the prescriptions for fasting were very strict. This strict fasting was observed during all the lenten periods and lenten days exclusive of Sundays and in the East exclusive of Saturdays and Sundays. It consisted of abstaining from meat and on certain days also from dairy products including eggs, or in fact eating nothing or very little. Nowadays the Church has eased the laws for fasting considerably in view of the tense productive life we are now leading. Today we are permitted to eat meat during lenten days (with the exception of Fridays and a few days of strict fast during the year) on the recitation of certain prayers as prescribed by the Church.

Two days of the year which are one day fasts belong to the category of annual fasts, namely the Exaltation of the Holy Cross (Sept. 14th) and the Beheading of St. John the Baptist (Aug. 29th).

і в п'ятниці. Перша загальниця триває від Христового Різдва аж до Йорданських Свят (від 25-го грудня до 6-го січня), друга загальниця триває від неділі Митаря й Фарисея аж до неділі Блудного Сина (7 днів), третя загальниця триває через цілий світлий тиждень, себто від Великодня аж до Томиної Неділі, вкінці остання загальниця припадає на тиждень між Зеленими Святами та неділею Всіх Святих.

Ті дні, в яких св. Церква згадує померлих християн та молиться за спокій їх душ, називаються **завпокійні або задушні дні**. Такими є: **субота перед М'ясопусною неділею, суботи перед 2-гою, 3-тєю і 4-тою неділею Великого Посту та вкінці субота перед Зеленими Святами**. Крім того є звичай, що тоді священник і вірні йдуть церковним походом на цвинтар і тут на гробах відправляють панахиди чи парастаси. У деяких околицях такі походи мають місце в Понеділок або Вівторок Світлого тижня (по Великодні), а в деяких на Зелені Свята або в іншу неділю між Великоднем і Зеленими Святами.

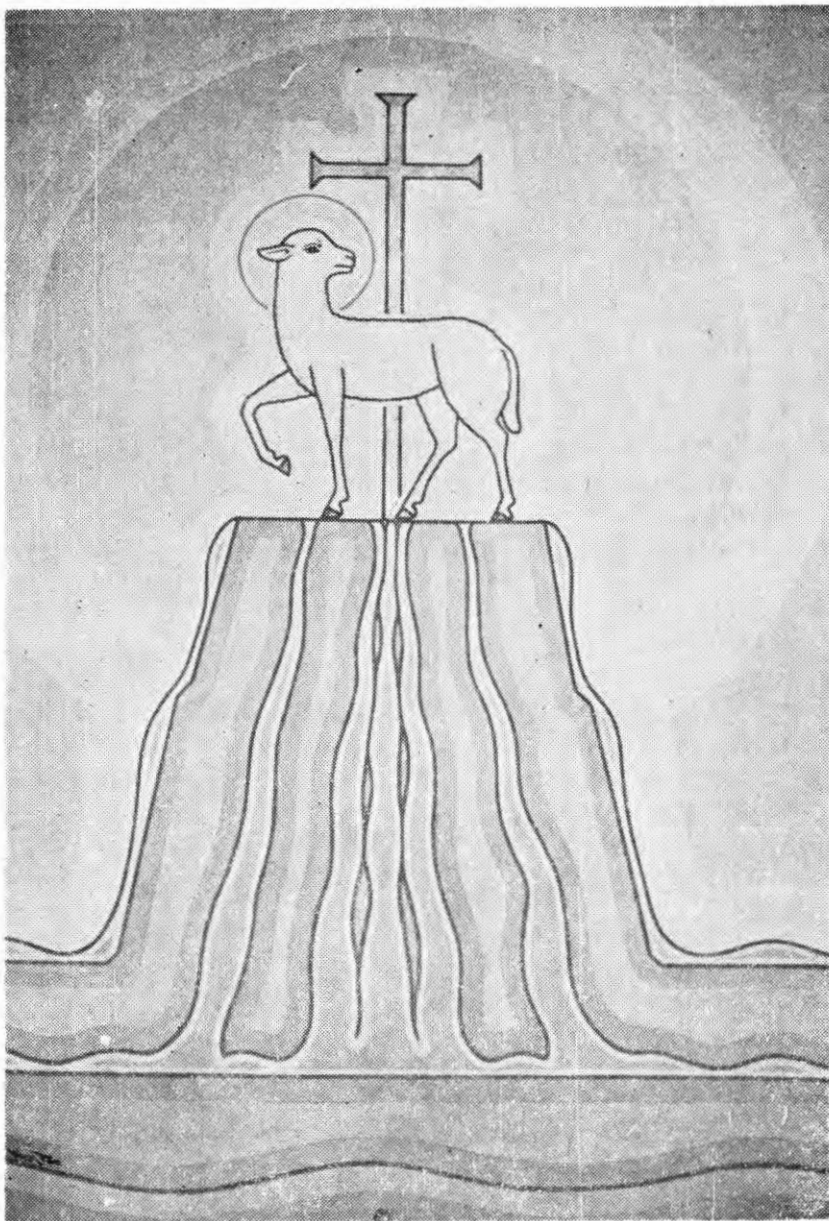
У Великому Пості бувають т. зв. **Сорокоусти**, себто поминальні богослужби (Парастас) за померлих членів родин даної парохії. Сорокоусти відправляються в середи й п'ятниці Великого Посту. На Сорокоустах відчитується "пом'яники", себто списи імен померлих осіб. Також треба згадати, що в кожную суботу св. Церква згадує померлих християн, бо суботня богослужба якраз присвячена пам'яті всіх Святих та померлих християн.

Days during which there is no obligation to fast are called **meat days**.

There are four weeks in the year called **Compact Weeks** during which the faithful are freed of any obligation of fasting or abstaining from meat even on Fridays. These are: 1) the week after Christmas, 2) the week after the Sunday of the Publican and the Pharisee, 3) the Bright Week after Easter, and 4) the week after Pentecost.

The days which the Church reserves for the commemoration and peace of the souls of departed Christians are called **requiem days**. These are: the **Saturday before the Sunday of Cheese Fast**, the **Saturdays before the 2nd, 3rd, and 4th Sundays of the Great Lent**, and the **Saturday before Pentecost**. There is a traditional custom for the priest and faithful to go out to the cemetery to pray over the graves of the dead. Panachidas or Parastases are sung. In some localities this is done on the Monday or Tuesday after Easter and in others at Pentecost or on some day between Easter and Pentecost.

During the Great Lent **Sorokousty** or **Memorial Services** (Parastas) are held for the deceased members of the families of the parish. On Wednesdays and Fridays of the Great Lent the "memorials" or names of the deceased are read out in the Sorokousty services. Every Saturday of the year the deceased Christians of the world are remembered by the Church for the Saturday services are dedicated to all the Saints and to the dead.

**"Хто напється води, що я дам йому, прагнути не буде во вік".
(Ів. 4, 14)**

**"He that shall drink of the water that I will give him, shall not thirst
forever" (Jn. 4, 14).**

РОЗДІЛ II.
СВЯТІ БОГОСЛУЖБИ

CHAPTER II.
HOLY SERVICES

1) БОГОСЛУЖБОВІ СЛОВА Й ЗНАКИ (РУХИ)

Вірні християни віддають належне Богові почитання через різні церковні богослужби. Називаються вони спільною назвою: **“Святі Служби”**, бо відносяться до Бога, найсвятішої Особи, та мають святу ціль: освячувати людей. Церковні богослужби називаються також часто ще й іншими назвами, нпр. **Святі Чини, Святі Відправи або Священодійства**.

Тому що церковні богослужби є актами прилюдного богочитання, вони конечно відбуваються при допомозі слів і рухів, себто богослужбових слів і богослужбових рухів. **Богослужбове (літургійне) слово** — це всі ті формулки, зазиви, молитовні тексти, пісні, гимни, мелодії і т. п., що входять у склад якогось богослуження. Знову ж **богослужбові рухи** — це всі ті обряди, уклади тіла, церемонії, обходи, діяння, що приписані для богослужень. Так нпр. священник, що благословить людей рукою і співає: “Мир усім”, проказує водночас літургійне слово і виконує літургійний обряд. Також вірні, коли співають гимн: “Святий Боже...” і роблять на собі знак св. хреста, довершують богослужбовий рух, проказуючи разом літургійну пісню (слово).

Богослужбові чи літургійні слова і рухи є складовою частиною кожного священодійства. І літургійні слова і рухи мають на меті висловити назверх віру людини, її почування до Бога та внутрішній настрій душі. Тому і слова і рухи при святих службах мають своє важне значення. Вони є знаками (символами) богочитання. Між тими символами богочитання є такі, що є загальні і спільні майже всім церковним богослужбам (нпр. знак св. хреста), інші ж є питомі поодиноким церковним службам (нпр. поливання водою дитини при св. Тайні Хрещення).

Знак св. хреста — це один із найдавніших і найбільш уживаних знаків богочитання. Він є визнанням віри християнина у Пресв. Трійцю, бо при знаці св. хреста християни проказують молитовцю: **“В ім'я Отця і Сина і Святого Духа, Амінь”**. За звичаєм східнього обряду ми робимо знак св. хреста складаючи три перші пальці правої руки. Знак св. хреста робимо звичайно тричі в честь Пресв. Тройці. Знаком св. хреста за-

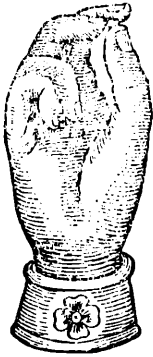
1) LITURGICAL WORDS AND SIGNS

Faithful Christians worship God with the aid of liturgical services which are called **Holy Services** because they express our relationship to God and aid in the sanctification of souls. They may be also called **Holy Functions**, or **Holy Ministrations**.

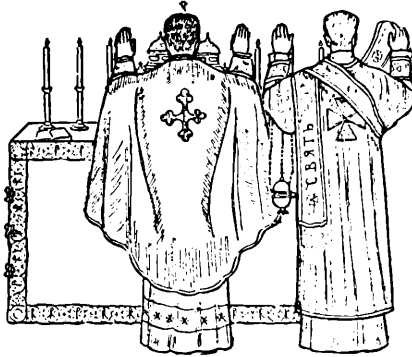
Because divine services are public acts of worship, they are necessarily performed through the use of liturgical words and signs. **Liturgical words** are those formulas, petitions, texts of prayers, hymns, songs, melodies, etc., which may make up a liturgical whole or divine service. **Liturgical signs** are those forms of bearing of the body, ceremonies, processions, and acts which are prescribed by the particular divine service. For example, when the priest blesses the people with his hand and sings "Myr vsim" (Peace to all), he is expressing a liturgical word and liturgical sign. When the faithful make the sign of the cross and sing "Sviaty Bozhe" (Holy God), they are also making use of liturgical words and signs.

Liturgical words and signs are essential parts of holy functions in that they express external faith and the internal tone of our faith towards God. These words and signs have their own meanings for they are the symbols of divine worship. Some of these symbols are common to all divine services, for example, the sign of the cross; others are proper to individual ministrations, for example, the pouring of holy water over the forehead of the child in the sacrament of Baptism.

The **sign of the cross** is one of the most important and most used signs in divine worship. It is an expression of belief in the Holy Trinity because in the making of the sign of the cross the words **In the Name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost** are said. In the Eastern rite the sign of the cross is made with the first three fingers of the right hand and finishing from the right shoulder to the left. The sign of the cross is made before and at the end of our prayers, before and after meals, when the priest blesses us with his hand or with holy water, and on other occasions.

**Уклад пальців,
коли хрестимося**
Position of the
fingers in making
the sign of the cross

**Розложення рук
при молитві**
Raising of the hands
in praying

**Уклад пальців
при благословленні**
Position of the
fingers in bestowing
the benediction

чинаємо і кінчимо свої молитви. Також повинні християни хреститися перед і по їді, перед і по праці, коли священик благословить їх рукою чи свяченою водою та при інших подібних нагодах.

Поклін або метанія — це знак св. хреста разом із похиленням голови і тіла. Метанія є висловом пошанівку і віддання чести Богові. Її робимо перед св. образами, при вході й виході з церкви, головню ж перед св. престолом, де утаєний Ісус Христос у Пресв. Євхаристії.

Поклонення голови означає нашу покору і відданість Богові та тим, що нам у якийсь спосіб заступають чи репрезентують Бога, нпр. св. образи.

Приклонення колін є висловом покути і жалю за гріхи. Молитва навколішках є знаком більшої сердечности. Коли припадаємо головою і цілим тілом до землі, то цим висловлюємо своє покайне навернення до Господа. Такі **доземні поклони** (“великі метанії”) є приписані під час Великого Посту.

Стояння в церкві є висловом поважання для Бога, присутнього в церкві. Взагалі люди стоять у привності своїх наставників або визначних людей. **Сидження в церкві** є ознакою влади, нпр. єпископ сидить на троні на знак своєї архиєрейської влади. В інших випадках сидження в церкві дозволяється під час проповіді Божого слова, читання псалмів, чтеній, поучень або з огляду на старший вік чи слабкість людини.

Священник благословитъ
вино ѿ воды

The priest blesses the wine
and water

The priest and deacon bow
before the altar

Священник з дияконом
роблять поклін

The **bow or mytania** is a bow with the knees kept straight while making the sign of the cross. It is made as a symbol of respect and submission to God. It is made before the altar where the Blessed Sacrament is reserved in the tabernacle, on our entrance into and on our exit from the church, and before the holy pictures and icons.

The **bowing of the head** signifies humility and submission to God.

Kneeling signifies sorrow and penance for our sins. Praying on our knees implies greater sincerity. The **great bow or mytania** which reaches the floor signifies our penitential return to God. The **great or profound bows** are made during Lent.

Standing in church expresses our veneration for God. It is customary for people to stand in the presence of their superiors or other dignitaries. **Sitting in church** is a sign of authority; for example, the bishop sits on his throne as a sign of his spiritual authority. It is customary to sit in church during the sermon, the reading of psalms, epistles, instructions, or because of age or ill health.

Битися в груди означає жаль за гріхи і надію на Боже милосердя. **Держання рук уздовж тіла** є знаком пильної уваги й готовності людини на Божу волю. **Складення рук навхрест при грудях** висловлює любов людини до Бога. До св. Причастя приступаємо тому з руками навхрест зложеними при грудях.

Розложення рук чи піднесення їх угору є знаком ревної молитви і то переважно молитви в імені інших людей. Так нпр. священник розкладає і підносить руки на Службі Божій (на “Горі іміїв серця” чи на “Отче наш”) як речник цілої церковної громади.

Кроплення свяченою водою є висловом бажання, щоби Бог благословив і освятив нас чи ті речі, що ми їх кропимо.

Благословення рукою, що його дає священник при різних нагодах (“мирствування”), означає Боже благословення, поміч і ласку. На знак того, що священник благословить тільки в ім’я і в заступстві Ісуса Христа, він так складає пальці своєї правої руки при благословенні, щоб вони творили букви: І С Х С, себто Ісус Христос.

Між літургійними короткими висловами чи молитовними формулками найчастіше вживаються в богослужбах такі: **“Амінь”, “Господи помилуй”, “Подай Господи”, “Тебi Господи”, “І духови твоєму”, “І со духом твоїм”, “Слава Тебi, Господи”, “Аллилуя”, “Спаси нас, Сине Божий...”** і т. п. Тими літургійними висловами вірні відповідають на заклики священника чи диякона під час Служби Божої та інших богослужб у церкві. Слова: **“Амінь”** та **“Аллилуя”** є єврейського походження. **“Амінь”** означає “нехай так буде”, а **“аллилуя”** значить “хвалім Господа”. Наведені літургійні вислови, хоч і короткі, проте гарно висловлюють віру і надію на Господа, бажання служити Йому та за все Йому дякувати.

Церковні богослужби мають також довші молитовні формулки різного укладу. Відповідно до їх форми, змісту чи напіву мають вони різні назви, нпр. **Тропарі, Кондаки, Богородичні, Прокімени, Антифони, Стихири, Ірмоси** і т. п. Ті церковні пісні чи композиції мають також свої окремі напиви, коли приходиться їх співати. Церковний спів має свої т. зв. гласи себто напиви. Книга, в якій подані церковні напиви, називається **Ірмологіон**.

Striking one's breast expresses sorrow for sin and hope in God's mercy. **Standing at attention** (with the hands down) is a sign of strict attention and readiness to submit to God's will. **Crossing the hands on the breast** expresses the love of man for God, and it is in this way that we receive Holy Communion.

Raising both hands is a sign of concentrated prayer and of prayer said in the name of others. For example, during Mass the priest raises his hands in prayer at Lift Up Your Hearts and at the Our Father in the name of the whole congregation.

Sprinkling with holy water signifies our desire for God's blessing and sanctification of those persons or things which have been blessed with holy water.

Blessings given with the hand as by a priest indicate God's blessing, help, and grace. As a sign that the priest blesses as a representative of and in the name of Christ, the priest bends the fingers of his right hand to form the four letters: ICXC (Isus Christos), that is, Jesus Christ.

Amongst the many liturgical expressions, ejaculations, and formulas of prayer we find: **Amen; Lord have mercy; Grant it, O Lord; To Thee, O Lord; And to Thy Spirit; Glory to Thee, O Lord; Alleluia; Save us, Son of God;** etc. Such and similar expressions are uttered by the faithful in response to the exhortations of the priest or deacon during Mass and other divine services. Amen means — and so be it; alleluia means — let us praise the Lord. Even though the examples of the ejaculations given reveal that they are quite short in themselves, they are very expressive of our faith and hope in God and signify our wish to serve Him and to be grateful to Him.

Longer prayer formulas are used during divine services. These prayers derive their names from their forms, contents, or tones. Among these we find the: **Tropar (Troparion), Kondak (Kondakion), Bohorodychyn (Teoktion, Prokimen (Prokimeon), Antiphon, Stichirion, and Hirmos.** Each of these are sung according to the melody or tone prescribed for the particular feast day. These tones are found in the book called the **Irmologion.**

2) БОГОСЛУЖБИ ЦЕРКОВНОГО ПРАВИЛА

Деякі церковні богослужби відправляються кожного дня, нпр. Служба Божа, Чини Утрені й Вечірні, а деякі тільки тоді, коли до того є потреба чи відповідна нагода, нпр. Чини св. Тайн, Чини різних благословень, освячень та принагідних відправ.

До щоденного богослуження належать **Чини Церковного Правила**. Так називаються ті богослужби, що їх відправляється в деякі часи чи пори дня, як нпр. **Вечірня, Повечір'я, Полунощниця, Утреня та Часи**.

Вечірня — це богослужба, що відправляється в підвечірній час. Вечірнею починається круг щоденних богослужб, бо вдавнину на Сході день починався ввечорі, а кінчався пополудні. Вечірня складається з псалмів, ектенійних прохань, стихир та церковних гимнів. На Вечірні дякуємо за прожитий день і прохаємо Божої ласки на вечір. На Вечірні приходять спів гимну: **“Світе тихий”**, у якому славимо Христа, Боже Світло, за те, що дозволив нам діждати вечора. Перед цим гимном священник робить **“Вход”**, себто виходить зі святилища перед іконостас і знову входить до святилища. Священник на Вході зображає Ісуса Христа, що прийшов просвітити людей.

При кінці Вечірні приходять пісня-молитва праведного Симеона Богоприємця, що починається словами: **“Нині отпу-щаєши”**. Св. Симеон дякував Богові, що дав йому діждати приходу Спасителя світу і носити Його на власних руках. Зі св. Симеоном св. Церква дякує Богові на Вечірні за все те, що Бог зробив для людей і їх спасіння.

Вечірні більших празників церковного року мають ще і **Литію** або **Всеночне**, себто окремі моління з поминанням різних Святих, померлих і живих. На Литії буває благословення хлібів, пшениці, вина і елею з проханням, щоби Бог благословив і помножив ті плоди і в даній місцевості і в цілому світі.

Чин Повечір'я це коротка богослужба, яка відправляється після вечері або перед сном. У Повечір'ю дякуємо Богові за добродійства і просимо опіки на ніч. **Полунощниця** це богослужба серед ночі. Вона є пригадкою на Божий Суд, який жде кожного. На Полунощниці молимося також за померлих. Повечір'я і Полунощницю відправляють по монастирях монахи, а священники відмовляють приватно.

2) THE LITURGICAL OFFICES

Some divine services are performed each day, such as, Mass, Matins, Vespers, and others according to the need or occasion, such as, administration of the sacraments and various blessings.

The **liturgical offices** are said each day and each at a designated time of the day. These are: **Vespers, Complies, Nocturnes, Matins, and Hours.**

Vespers are said after sunset and they begin the cycle of daily services for traditionally in the East the day began in the evening and ended at noon. Vespers consists of psalms, petitions, penitential prayers, and hymns of praise. At Vespers we thank God for the day immediately gone by and ask His blessings for the evening. During the hymn Svite Tychy (World at rest) we praise Christ the Light of God for allowing us to live until evening. Just before the singing of this hymn the priest makes the **Little Entrance**, that is, he leaves the sanctuary and enters it again through the royal doors; this action represents Christ coming to enlighten the world.

Vespers are ended with the prayer of Blessed Simon, "Now Thou dost dismiss Thy servant, O Lord, according to Thy word in peace" upon taking the Child Jesus in his arms. It is a hymn of perfect consolation and hope fulfilled. In the words of Simon the Church thanks God for all He has done for man's salvation.

Vespers which are sung before the greater feast days include the **Litia** or **All-night Vigil**, that is, separate prayers commemorating the saints, the dead, and the living. During Litia the priest blesses bread, wheat, wine, and oil, and petitions God to bless and multiply these fruits in a given locality all over the world.

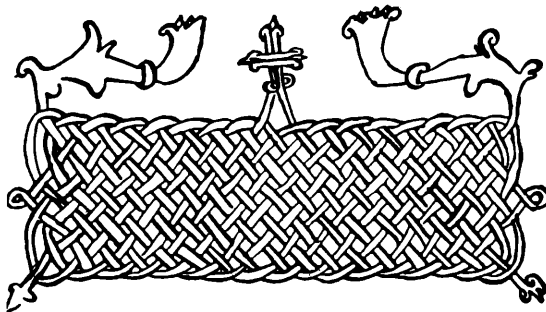
Complies are shorter and sung just before retiring for the night. At this time God is thanked for His goodness, and He is asked for protection during the night. The **Nocturne** is said at midnight and reminds us of the Last Judgment which awaits all of us. After nocturnes prayers are said for the dead. Nocturnes are sung in monasteries by monks and read privately by secular priests.

Matins sung in the morning consists of psalms, stichirions, prayers and hymns, much in the same manner as Vespers.

Утренья — це рання богослужба, що подібно як Вечірня складається з псалмів, стихир, молитов і гимнів. На Утрени св. Церква дякує Богові за опіку вночі, за ласку життя в новому дні та прохає помочі на цілий день. На Утрени приходять гарні гимни й пісні, нпр. пісня Преч. Діви Марії: **“Величає душа моя, Господа...”**, або гимн: **“Слава на висотах Богові”**. У неділі й празники на Утрени співається ще більше пісень і гимнів, нпр. **Величання, Полиелей, Ангельський Собор**, та читається св. Євангеліє. У празники, що мали на Вечірні Литію, буває на Утрени **мирування**: священник робить благословленим миром знак на чолі вірних та здоровить їх словами: **“Христос між нами”**. На це вірні відповідають: **“Є і буде”**. Мирування означає ті Божі ласки й добродійства, які Бог зливає на нас без нашої заслуги.

Завершенням круга щоденного богослуження є т. зв. **Часи**. Вони є короткі, мають подібну будову, а їх завданням є пригадали деякі події життя Ісуса Христа, що відбулися в тій порі, в яку відправляються Часи. **Перший Час**, що відправляється ранком по Утрени (6-7 година) нагадує засудження Ісуса Христа. **Третій Час** (година 9-та) пригадує подію Зшествя Св. Духа на Апостолів. **Час Шостий** (12 година) наводить на гадку розп'яття Христа, а **Час Дев'ятий** (3-тя година пополуночі) пригадує смерть Ісуса на хресті.

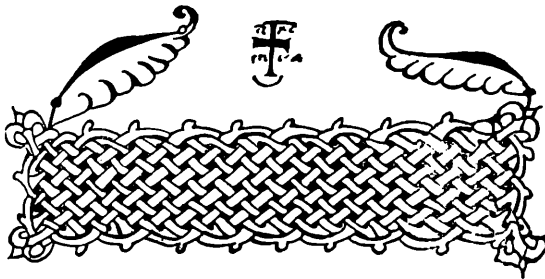
Церковне правило є щоденною молитвою св. Церкви, тому духовні особи відмовляють його щодня в імені св. Церкви за всіх людей.

Matins thank God for His protection at night, for the grace of life in the new day, and ask His help for the rest of the day. It contains beautiful hymns and psalms, such as, the Great Doxology: "Glory to God in the highest, and peace on earth among men of good will"; and Mary's Magnificat, "My soul doth magnify the Lord". On Sundays and feast days Matins have additional psalms and hymns: **Polu-elaion, Magnifications, Angelic Host**, as well as the singing of the Gospel. On feast days preceded by Litas the foreheads of the faithful are **annointed with oil** (myrrhovania). As the priest anoints he says to each of the faithful, "Christos posredi nas! — Christ is amongst us!"; to which the faithful reply, "Ye i bude! — He is and shall be!". The anointing is symbolic of God's goodness and graces which He has freely poured upon us even though unmerited.

The daily cycle of divine services is completed with the **Hours**. They are short and of similar structure, and their purpose is to remind us of certain events in the life of Christ which took place in the hours during which Hours are sung. The first Hour is **Prime** which is said in the morning immediately after Matins about 6 to 7 o'clock, and it reminds us of Christ condemned to death. **Tierce**, at 9 o'clock reminds us of the Descent of the Holy Ghost. **Sext**, 12 o'clock, considers the crucifixion of Christ. **Nones**, 3 o'clock in the afternoon, recalls the death of Christ on the cross.

The liturgical offices are the daily prayer of the Church, and they are recited each day by priests and religious in the name of the Church and for all people.

3) ЧИНИ СВЯТИХ ТАЙН

Ісус Христос установив для спасіння й освячення людей Святі Тайни. Вони є видимими знаками невидимої Божої ласки. Кожна Свята Тайна має свої окремі обряди, обрядові знаки й дії, як теж свої прохання й молитовні формули, що їх усі разом називаємо Чином даної Св. Тайни. Святих Тайн є сім, а саме, **Хрещення, Миропомазання, Пресвята Євхаристія, Покаяння, Єлеопомазання, Священство й Подружжя**. Чини Св. Тайн розвинула св. Церква на основі Христового установлення.

Св. Тайна Хрещення перша між Св. Тайнами, бо через неї людина народжується духовно для вічного щастя в небі, очищується з первородного гріха, стає Божою дитиною та членом Христової Церкви. Хрещення — це духовне народження людини для надприродного життя.

Хрещення починається в притворі церкви, бо нехрещена дитина чи дорослий чоловік без Св. Тайни Хрещення, будучи поганином і обтяжений первородним гріхом, не має права вступу до храму вірних. Першим обрядом Чину Хрещення є тому **відречення від диявола**. Священик виконує над хрещеником молитви заклинання диявола, дихає тричі на чоло хрещеної особи, відтак тричі запитує, чи хрещеник відрікається диявола, його діл і служби для нього. На ці запити хрещеник сам, або коли є ще дитиною, то через кумів, що його тримають до хресту, відповідає, що він відрікається диявола і його служби. Також на потрійний запит священика, чи хрещеник обіцяє служити Христові та вірити в Нього, наступає відповідь, що хрещеник це обіцяє.

Після цього обряду відречення від диявола священик уводить хрещеника і його кумів (хресних родичів) до храму вірних перед тетрапод. При цьому проказується **визнання християнської віри** (“Вірую в єдиного Бога” і т. д.). Опісля священик помазує посвяченим елеєм чоло, груди, плечі, уха, руки й ноги хрещеника, та проказує при цьому відповідні молитовці. Обряд **помазання елеєм** означає, що відтепер хрещеник має належати до Христа та бути Його вірним слугою.

Тепер приходить найважніший обряд Чину Хрещення, себто **поливання водою** хрещеника. Священик зливає тричі воду на голову хрещеника і водночас проказує: **“Охрещується слуга Божий (...ім'я) в ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.”** У цей момент хрещеник очищується з первородного гріха та стає Божою дитиною з правом на вічне життя в небі.

3) MINISTRATIONS OF THE SACRAMENTS

The sacraments were instituted by Christ for our own sanctification and salvation. They are visible signs which give us an invisible grace. The administration of any sacrament involves the use of signs, acts, petitions, and prayers, and the sum total of these ceremonies may be called the rite or ritual of the sacrament. There are seven sacraments: **Baptism, Confirmation, Holy Eucharist, Penance, Extreme Unction, Holy Orders, and Matrimony.** They have been evolved by the Church on the foundations instituted by Christ.

Baptism is the first sacrament because it is a spiritual birth for the supernatural life. No other sacrament may be received before the sacrament of Baptism. Baptism washes out original sin and floods the soul with sanctifying grace. The one baptised becomes a child of God and a member of Christ's Church. In the case of an adult it also washes out all sins committed since the use of reason, providing the person is sorry for them.

Baptism begins in the vestibule of the church because an unbaptised child or person is really a pagan burdened with original sin and therefore does not have the right to enter the church of the faithful. The first rite in the ceremony of baptism calls for the **renouncement of the devil.** The priest exorcises the devil, breathes thrice on the forehead of the one to be baptised, and asks him to renounce the devil, his acts, and service three separate times. The one being baptised, or, in the case of an infant, the sponsor responds by renouncing the devil and his service. Then the priest asks the one being baptised or sponsor whether he or she promises to believe in Christ and to serve Him three times. The promise is also made three times.

It is then that the child and sponsors are permitted to enter the church proper and stand before the tetrapod at the front of the church. During this entry the sponsor recites the **Creed:** "I believe in God...". The priest proceeds to **anoint** the child with holy oil to signify that it is now to belong to God and His service.

The most important part of the rite of Baptism now takes place, that is, the baptism, washing, or **pouring of water.** The priest taking holy water pours it thrice on the head of the child saying once: "I baptise thee (name) in the name of the

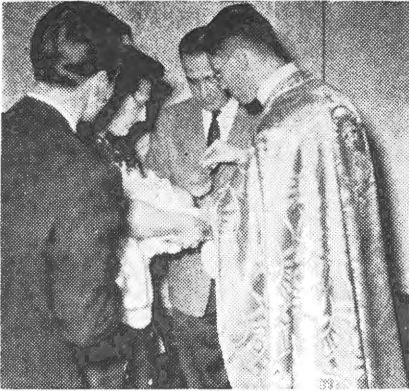

Хрещення українців у Дніпрі
Baptism of Ukrainians in the Dnieper

При кінці Чину Хрещення священник накладає на охрещеного **білу одіж** (т. зв. крижмо) на знак чистоти його душі і дає йому **горіючу свічку**, як символ того, що новоохрещений повинен відтепер просвічувати всім людям світлом добрих діл.

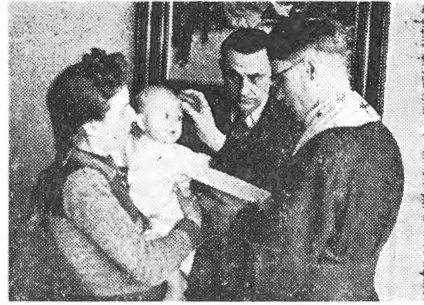
Друга Св. Тайна себто **Миропомазання** уділюється в нашому обряді зараз після чину Хрещення. Священик найперше прохає Бога в молитвах, щоб Бог дав новоохрещеному **ласку стійкості й відваги у Христовій вірі**. Опісля приходиться сам обряд **помазання св. миром**, що називається також "хризма". Священик помазує св. миром чоло, очі, ніздря, уста, уха, груди, руки і ноги охрещеного та при тім вимовляє: "**Печать дара Святого Духа. Амінь**". Ці слова означають, що через Св. Тайну Миропомазання чоловік дістає окрему **Божу ласку, щоб міг визнавати Христову віру та жити згідно з вірою в трудних хвилинах життя, коли за віру треба і страждати**.

При Св. Тайні Миропомазання бувають ті самі куми, що держали до хресту миропомазаного. **Куми**, як хресні родичі того, що був охрещений і миропомазаний, мають обов'язок опікуватися ним у пізнішому життю та дбати, щоб він був добрим християнином. Через Миропомазання християнин **стає**

"Хрещається раб... Божій"

"The servant of God... is being baptised"

"Печать дара Святого Духа.
Аміль"

"The seal of the gift of the Holy Ghost. Amen"

Father, and of the Son, and of the Holy Ghost. Amen." (In the Ukrainian rite the passive form is used: "The servant of God (name) is being baptised in the name of the Father, etc.," At the moment of baptism original sin is washed away and the child becomes a child of God with the right to eternal heaven.

At the end of Baptism the priest covers the child with a white robe, the **Chrismo**, to denote the purity of its soul, and hands the sponsor a **lighted candle** to indicate the child is now ready to enlighten the world with his good acts.

Confirmation, the second sacrament, is given in the Ukrainian rite immediately after Baptism by the priest. The priest first petitions God to give the baptised person the grace of confirmation in his faith and the strength to confess it bravely. This is followed by the **anointing** of the baptised with **holy chrism**. (In the Ukrainian rite holy chrism is prepared by the bishop from twenty to thirty different spices, unguents, elixirs, essences, and rare oils). The priest, using this chrism, anoints the forehead, eyes, nostrils, mouth, ears, breast, hands, and feet, saying: "**The seal of the gift of the Holy Ghost. Amen.**" These words signify that through the strengthening grace of the Holy Ghost the baptised person is able to be strong in his faith and live accordingly.

The sponsors of Confirmation are the same as for Baptism when the sacrament immediately follows Baptism. Sponsors have the obligation of providing for the spiritual welfare

немов воїном, борцем Христа. Як колись у старину змагунів на арені намащували оливою, щоб їх тіло було гнучке, звинне і сильне, так обряд помазування св. миром у Св. Тайні Миропомазання символізує надприродну Божу силу, що її християнин дістає до мужнього визнання і практикування св. віри.

Св. Тайну Покаяння або Св. Сповідь установив Ісус Христос для відпущення гріхів людям. Власть відпускати людям гріхи передав Христос священикам, а вони виконують її над тими людьми, що приходять до св. Сповіді, визнають свої гріхи, жалують за це, що гріхами образили Бога, та обіцяють поправу свого життя. Коли каяник скінчив своє визнання гріхів, тоді священик проказує **розршення**, себто силою власти, Христом даної, відпускає каяникові його гріхи.

Після розршення каяник повинен відбути наложену священиком **покуту**. Св. Тайну Сповіді відбуває каяник у сповідальниці або в іншому місці, призначеному на Св. Сповідь.

"Прощаються тобі твої гріхи. Іди і більше не гріши..."

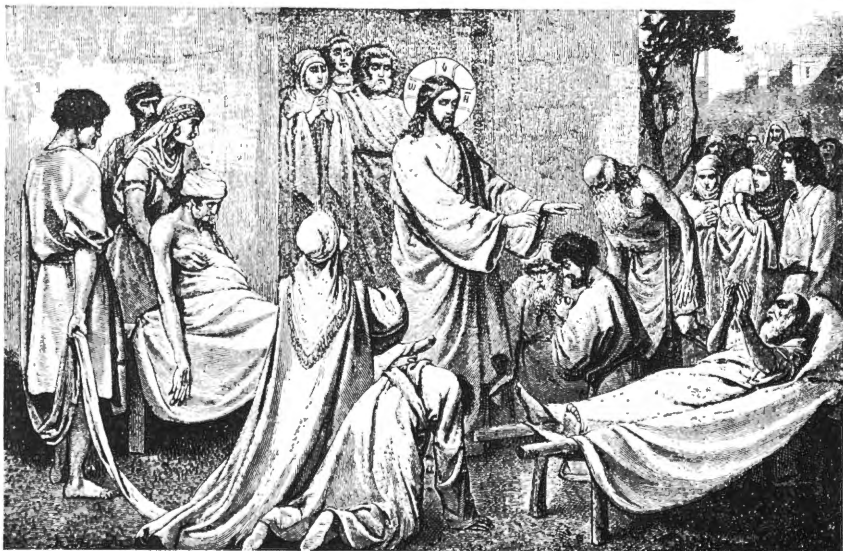
"Thy sins are forgiven thee. Go and sin no more..."

of the child in later life. The sacrament of Confirmation makes the Christian a soldier of Christ. The anointing which symbolizes the supernatural strength of God may be compared to the anointing of gladiators in the arena for bodily strength, suppleness, and agility.

The sacrament of Penance or Confession was instituted by Christ for the forgiveness of sin. The priest receives his authority from Christ to forgive sins committed after Baptism. Absolution can be given by a priest when the penitent makes a sincere confession, usually in a confessional. The penitent must enumerate his sins, be sincerely sorry for them as offenses against God, and be determined not to sin any more. In making his act of sorrow the penitent strikes his breast and says the prayer, "O God, be merciful to me a sinner..."

The priest gives the sincere penitent absolution. The stole the priest wears is a sign of his authority. The priest also imposes a **penance** on the penitent which should be said as soon as possible or as directed by the priest.

The **Holy Eucharist** was instituted by Christ at the Last Supper where Christ celebrated the First Mass when He

"Він клав на них свої руки й уздоровляв їх" (Лук. 4, 40)
"He laying his hands on every one of them, healed them" (Lk. 4, 40)

"Причащається слуга Бога на відпущення гріхів..."
"For the remission of his sins and everlasting life"

Священик на знак своєї влади вдягає епитрахиль. При Св. Сповіді каятник на знак жалю за гріхи б'ється в груди та проказує молитву покірного митаря: **"Боже, будь для мене милосердний..."**

Пресвята Євхаристія це третя Св. Тайна, що її установив Христос. Це було на Тайній Вечері, на першій Службі Божій, коли Христос хліб і вино перемінив у своє Пресвяте Тіло і Найдорожчу Кров. Те саме чудо євхаристійної переміни довершується на кожній Службі Божій, що її відправляє священик в імені й силою Христа.

Пресвяту Євхаристію приймають вірні на Службі Божій у св. Причастю. Цю св. Тайну вірні **повинні** приймати бодай раз у рік. **Для хворих**, що не можуть приймати Пресв. Євхаристію в церкві на Службі Божій, переховується вона в кивоті у дарохранильниці. Коли приходить потреба, тоді священик заносить в окремі посудині (бурсі) Пресв. Євхаристію для хворого у шпиталі чи в приватному домі. Коли хворого треба перше сповідати, то священик його сповідає, а після Св. Сповіді уділяє хворому Пресв. Євхаристію під видом хліба, однак звогчує звичайно вином, щоб хворий міг легше спожити Св. Дари. Перед прийняттям Пресв. Євхаристії священик проводить хворому молитву: **"Вірую, Господи..."**.

Свячення на священника в українському обряді
Ordination of a priest in the Ukrainian rite

changed the bread and wine into His Body and Blood. This miracle of the Eucharist is repeated daily in every Mass all over the world.

The Holy Eucharist is received by the faithful during Mass at the time of Holy Communion. Holy Communion must be received at least once a year. The Holy Eucharist is reserved for **the sick** in a pyx which is carried by the priest to the hospital or home of one ill. Everything in the sick room should be neat and clean. Two candles, a crucifix, and about an inch of water in a small glass should be placed on a white piece of linen on a side table. The water helps with the distribution of Holy Communion. Before the faithful receive Holy Communion the priest recites the prayer, **“I believe, O Lord, and I confess...”**

Extreme Unction is the sacrament for the sick and dying. It strengthens the sick in their suffering, prepares them for death, and may return health to the ill. In cases where the patient is unable to make his confession the sacrament washes out sin, providing the sick person has at least made an act of sorrow.

Св. Тайна Єлеопомазання або Маслосвяття — це Тайна, яку приймають тяжко хворі й умираючі. Ця Св. Тайна дає окремі ласки Божі, потрібні хворим і вмираючим, щоб вони терпеливо переносили свої болі, розположує їх на годину смерти, стягає на них Боже милосердя, а деколи повертає їм назад здоров'я.

Із Чину Св. Тайни Єлеопомазання найважлишою є молитва: **“Отче Святий, небесний лікарю душ і тіл...”**, бо під час тієї молитви священник помазує елеєм недужих очі, уха, ніздрі, уста, руки, груди і ноги хворого. Помазуючи елеєм хворого священник просить Бога за хворого такими словами: **“Виздорови цим помазанням Твого слугу... від усякої недуги душевної й тілесної...”**

Св. Тайна Священства дає чоловікові священнику власть і ласки, потрібні до виконання тієї влади. Є три ступні Св. Тайни Священства: **дияконат, пресвітерат (священство)** та **єпископство**. Усі ці три ступні Св. Тайни Священства може уділювати тільки єпископ. Акт уділювання Св. Тайни Священства називається **рукоположення** або **свячення**. Рукоположення відбувається під час Архиерейської (єпископської) Служби Божої і то: на єпископа по Малому Вході (перед св. Євангелієм), на священника по співі Херувимського Гимну, а на диякона по евхаристійнім освяченню.

Найважливішим обрядом на диякона, священника чи єпископа є саме **рукоположення** (по грецьки **хіротонія**). Єпископ-святитель кладе під час молитви свої руки на голову того, хто приймає дану св. Тайну, і проказує врочисто, що **“Божественна благодать (ласка)”** підносить даного чоловіка до стану й гідности священничої (диякона, священника чи єпископа). Опісля єпископ-святитель передає висвяченому священні ризи чи предмети, питомі даному висвяченому. Так нпр. висвячений на диякона одержує дияконські ризи (стихар, орар), книгу св. Євангелія та кадильницю, висвячений на священника дістає священничі ризи (епітрахиль, фелон і т. д.), чашу з дискосом і служебник, а висвячений на єпископа одержує єпископські ризи (набедренник, сакос, омофор), єпископський хрест, мітру та жезл.

При передачі риз та інших св. предметів для нововисвяченого співається тричі **“Аксіос”**. Це грецьке слово означає, що нововисвячений став гідним високої священної влади і має її гідно виконувати для повірених його опіці вірних. Ново-

In administering the sacrament of Extreme Unction the most important prayer is: **“O Holy Father, heavenly physician of souls and bodies...”** During this prayer the priest anoints the eyes, ears, nostrils, mouth, hands, breasts and feet of the sick one, while saying: **“Heal with this unction Thy servant (N) from all spiritual and bodily infirmities...”**

The sacrament of **Holy Orders** gives a cleric the authority which is conferred on him by the grade of order received as well as the grace necessary for the exercising of his authority. There are three major grades: Deacon, Priest, and Bishop. These three major grades of Holy Orders can be conferred only by a bishop through the act of **imposition of hands** or **ordaining**. The bishop ordains or consecrates during his Pontifical Mass: a bishop is consecrated (by three bishops) before the Gospel of the Mass; a priest after the Cherubic Hymn; a deacon after the eucharistic consecration.

The most important rite in the ordination of a deacon, priest, or bishop is the **imposition of hands** (khirotonia). The bishop imposes or places his hands on the one to be ordained and pronounces the words: “The divine grace...” which raise or appoint the candidate to the order and dignity of a deacon, priest, or bishop. The bishop-consecrator then invests the newly ordained with the vestments and instruments of his office. The deacon receives the deacon’s sticharion, orarion, the Book of Gospels, and the censor. The priest receives the stole, chasuble, chalice, and paten, missal, etc. The bishop receives the epigonation (nabedrenyk), saccos, omophorion, pectoral cross, mitre, and staff.

As each object is received the choir sings, **Axios** (He is worthy) three times. This means that the newly consecrated is worthy of the dignity and authority invested in him and that he is obliged to exercise his office properly. Priests and bishops make a profession of faith and obedience to spiritual authority before they are ordained or consecrated.

Matrimony is a vow made between a man and a woman before God that they will live together as man and wife in mutual love, faithfulness, and matrimonial honesty until death. The marriage ceremony and promises take place in church before a Catholic priest who is the official witness for the Church, and two other witnesses.

висвячені священники і єпископи складають священничу чи єпископську присягу на вірність Церкві та послух вищим церковним властям. Єпископа висвячують не один, але три єпископи.

Св. Тайна Подружжя — це присяга (договір) чоловіка і жінки перед Богом, що вони будуть жити разом як подружжя у взаємній любові, вірності й подружній чесності аж до смерти. Цю св. Тайну відбувають вони в церкві перед священником як представником св. Церкви, який іменем Бога відбирає від них подружню присягу.

Св. Тайна Подружжя починається в притворі церкви, де священник прилюдно запитує молодих, чи вони вступають у стан подружжя без примусу, зі своєї власної волі та чи не обіцяли вони комусь іншому заключити подружжя. Опісля вводить священник молодих у храм вірних перед тетрапод і тут відбуваються обряди заручин, подружньої присяги та вінчання.

Обряд заручин — це вложення перстенів на правій руці молодих. Священник найперше благословить перстені свяченою водою, опісля вкладає їх на четвертий палець молодому і молодій на знак, що їх подружжя злука є нерозривна.

Обряд подружньої присяги проводить молодому і молодій священник, а після неї врочисто заявляє, що він властю св. Церкви потверджує заключене подружжя і його благословить. Подружжя присяга підкреслює святість, одність і нерозлучність християнського подружжя.

Обряд вінчання відбувається в той спосіб, що священник накладає на голови молодих вінці (корони). Цей обряд означає, що молоді, які жили дотепер самітнім і повздержним життям, через заключення подружжя дістають право до заложення родини, в якій вони будуть батьками чи матерями. Як корони на головах королівських чи царських пар є знаком (символом) їхньої влади над народами чи державами, так подружні вінці на головах молодих є символом їхньої родинної (батьківської і матерньої) влади.

Всі Св. Тайни дають людям окремі Божі ласки, благословення і поміч, щоб вони могли жити чесно, побожно і свято, як належить правдивим християнам, особливо щоб могли виконати сумлінно обов'язки свого стану. Св. Тайни треба приймати з вірою, приготуванням і розумінням, якого вимагають поодинокі Св. Тайни, головню ж без гріха на душі, бо коли в душі гріх, то ділання там Божої ласки або виключене зовсім або утруднене.

The ceremony begins at the vestibule of the church where the priest asks the young couple publicly whether they are entering this marriage without coercion, of their own free will, and whether they were promised in marriage to anyone else. After the rite of engagement the young couple are led into the church before the tetrapod where the pronouncement of vows and crowning takes place.

The **rite of engagement** takes place when the priest blesses the rings with holy water and places each on the fourth finger of the right hands of the young couple to signify the marriage bond is indissoluble.

The **marriage vows** are pronounced before the priest who then solemnly confirms the marriage with the authority invested in him by the Church and blesses it.

The **rite of crowning** takes place when the priest places wreaths or gold crowns on the heads of the bride and groom. The crowns or wreaths are their reward for having led lives of virginal chastity. They are now king and queen of a new family unit, and the crowns on their heads symbolize their parental authority.

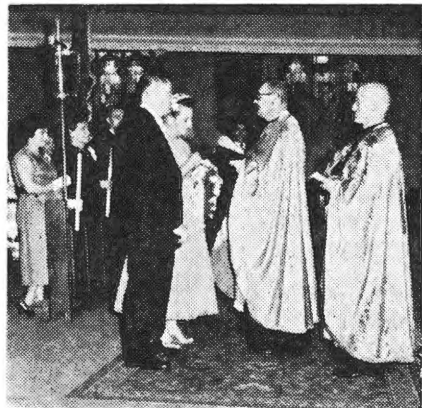
All of the seven sacraments give the faithful their own **graces, blessings, and aids** to live an honorable, pious, and holy life proper to a Christian. The sacraments help each and every person to fulfill the obligations of his own state of life conscientiously. The sacraments should be received with faith, preparation, and understanding, and in the state of grace. When the soul is burdened with sin, the grace of the sacraments cannot act or its action is hindered.

"Благослови, Владико, це подружжя і дай їм довгогу днів, вірність і взаїмну любов у мирі..."

(Молитва при св. Тайні Подружжя)

"Those whom God has joined, let no man put asunder".

(Prayer from the Sacrament of Matrimony)

4) ЧИНИ ЦЕРКОВНИХ МОЛЕБНІВ, ОСВЯЧЕНЬ ТА БЛАГОСЛОВЕНЬ

Крім Чинів Св. Тайн та богослужб щоденного круга св. Церква має між святими службами такі Чини чи відправи, що відправляються з різних нагод, для духовного добра різних осіб, у різних цілях та в різних місцях і часах. Такі Чини називають також **принагідними богослужбами**. Одні з них мають назву **Молебнів**, бо в них молимо Бога за різні особи й потреби, інші ж називаються **Благословеннями** й **Освяченнями**, бо ними поодинокі особи, місця чи предмети призначаються на службу Богові, для богослужбових цілей або для побожного вжитку в житті.

До церковних Молебнів належать: **Чин Погребення** (Похорон), **Парастас**, **Панахида**, **Акафисти**, **Параклиси** та різні **Молебні до Ісуса Христа, Пречистої Діви Марії і Святих**.

Чин Погребання відправляється над покійником, що його хоронять на вічний спочинок. Ця відправа починається при домовині померлого в його хаті чи в похоронному домі, опісля продовжується в церкві, куди перепроводжують покійника, а закінчується на цвинтарі, де домовину з покійником складають до гробу. Похоронні пісні, молитви й обряди висловлюють віру в життя поза гробом, надію на Боже милосердя для померлих та є пересторогою св. Церкви для живущих іще людей, щоб уміли побожно, свято і без прив'язання до земного щастя використати своє життя, доки ще їх не заскочила смерть. Похоронні пісні й молитви мають глибокий зміст, а створили їх удавнину визначні церковні мужі й піснетворці.

Також обряди в Чині Погребання мають своє глибоке значення. Домовину покійника обставляють **свічками** на знак, що християнин повинен за життя світити прикладом добрих діл і горіти любов'ю до Бога і ближнього. Свічки також символізують гарно скороминучість людського життя. **Обряд обкадження** домовини означає молитви св. Церкви і вірних, що линуть із землі до неба за душу померлого. **Обряд кроплення свяченою водою** є знаком прохання св. Церкви, щоби Бог очистив покійного з його провин, скоротив його покуту поза гробом (у чистилищі) та причислив його до збору Святих у небі. **Обряд останнього цілування** — це прощання померлого. Родина померлого і всі учасники похорону обходять домовину покійного та цілують св. Євангеліє, що лежить на тетраподі, і св. хрест, який держить священник біля домовини.

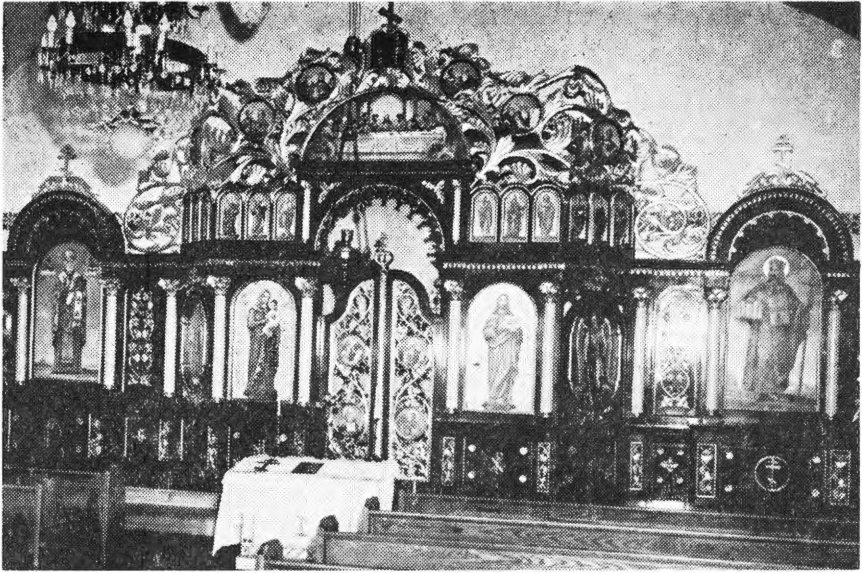
4) OCCASIONAL SERVICES, CONSECRATIONS, BLESSINGS

In addition to the sacraments and divine services of the daily cycle there are certain holy services said on various occasions according to the time, place and need for the spiritual good of the people. These are called occasional services. Some are called **Prayer Services** (Molebens) which are prayers to God for persons and special needs; others are called **Consecrations** and **Blessings** whereby persons, places, or things are consecrated to God's service for liturgical use or for pious practices in everyday life.

Prayer Services (Molebens) include the following: **Funeral Services, Parastases, Panachidas, Akafists, Paraclises, and other prayer services to Jesus Christ, the Blessed Virgin Mary, and the Saints.**

Funeral Services are said for the dead before and during burial. The service begins before the coffin of the deceased either in his own home or in a mortuary, is continued in the church where the remains of the dead have been transferred, and is concluded at the cemetery where the burial takes place. The funeral hymns, prayers, and rites express our faith in an after-life beyond the grave and hope in God's mercy towards the dead. They are also warnings to the living, reminding them to live holy lives without attachment to material happiness, and to use their lives as a preparation for their own deaths, which may come unexpectedly and suddenly. The words of funeral hymns are deep in content and were written centuries ago by distinguished church poets and composers.

Funeral rites are full of meaning. The burning **candles** which are placed by the coffin are symbols of the exemplary and enlightening life that every Christian is obliged to lead and express the burning love of God and one's neighbor. Burning candles emphasise the fact that our lives are ephemeral. The use of **incense** before the bier indicates that the prayers of the Church and the faithful are rising to God in behalf of the soul of the deceased. The **sprinkling with holy water** is a sign whereby the Church requests God to cleanse the deceased of blame for his sins, to shorten the period of punishment in purgatory, and to include him amongst the host of saints in heaven. **The Last Respects or Farewell** — is the farewell of the one who is dead and about to be buried. His

Іконостас і тетрапод перед іконостасом. Тут відбуваються різні Чини, освячення й благословення.

The iconostas and the tetrapod before which some of the sacraments and blessings are administered

Останнє цілування є останнім прощанням померлого, але з християнською надією на майбутню зустріч з ним у небесному царстві.

Чин Погребання закінчується на цвинтарі зложенням домовини до гробу. Священик виконує **обряд запечатання гробу**, себто силпе на домовину землю і попіл із кадильниці кажучи: "Господня це є земля... Ти є землею, порохом і попелом, чоловіче..." Опісля закінчує: "Печатається цей гріб до другого приходу Христового...", а вірні співають "**Вічная Пам'ять**".

Чин Парастасу - це скорочення з Чину Погребання. У Парастасі опускаються обряди останнього цілування, запечатання гробу, похоронні походи, читання евангелій і т. п., а береться тільки заупокійні пісні, моління та обряди кадження. Парастас відправляється за давніше померлих покійників на окреме замовлення вірних. Він відправляється перед тетраподом, на якому кладеться хрест із горючими свічками, хлібами й іншими поживами, нпр. коливо (варена пшениця з медом). Після Парастасу бувають **поминки**, себто перекуска на пам'ять померлого. Поминки означають бажання живучих на

"Со святыми упокой, Христе, душу раба твоего..."
"With the souls of the righteous dead"

family, friends, and those present in church approach the coffin, kiss the Book of Gospels resting on the tetrapod, the cross held by the priest, and pass by the coffin. This farewell of the dead contains the Christian hope of a future meeting with his dear ones in the heavenly kingdom.

The funeral service is completed at the cemetery where the coffin is lowered into the grave. The priest performs the rite of **sealing the grave** by strewing earth and ashes from the censor upon the coffin, saying, "The earth is the Lord's... thou art earth, dust, and ashes, O man". The priest concludes with "This grave is sealed until the second coming of Christ...", and the faithful proclaim "eternal remembrance" to the dead person.

The **Parastas** is a shortened form of the funeral service. The Last Respects or Farewell is omitted in the Parastas, as well as the sealing of the grave, funeral procession, reading of the gospel, etc. That which is retained are the requiem hymns, prayers for the dead, and the rites of incensing. The Parastas is said at the request of family, friends, etc., for the souls of

землі вірних, щоб душа померлого була допущена до радощів у небі (“небесна гостина”).

Панахида — це остання частина Парастасу. Відправляється вона, як і Парастас, перед тетраподом. Священик убирає до Панахиди так, як і до Похорону і Парастасу епітрахиль та фелон. Обкаджує тетрапод із хрестом і горючими свічками так, наче б перед ним була домовина з покійником, та разом із півцем співає тропарі: **“Со духи праведних...”** та інші, в яких прохається Бога, щоби Бог дав “спокій” себто вічне щастя померлим душам. Панахида кінчається завпокійною ектенією (літанією) та співом “Вічная Пам’ять”.

Акафисти — це похвальні величання на честь Ісуса Христа, Преч. Діви Марії та Святих. Вони складаються з **13 кондаків**, які закінчуються співом: “Аллилуя” (хвалім Господа!), та **13 ікосів**, у яких величається дану Святу Особу, а на закінчення співається одне основне (загальне) величання, нпр. “Ісусе, Сине Божий, помилуй мене”, “Радуйся Невісто невеністная” (“Вітай, найчистіша Діво”), “Радуйся, Николаю, великий Чудотворче” і т. п. Акафисти закінчуються молитвою до Ісуса Христа, Преч. Діви Марії чи Святого, в якого честь вони відправляються.

Параклис — це Молебень у честь Преч. Діви Марії, на який складаються ектенійні прохання, псалом, читання св. Євангелія, молебний канон, взивання Пресв. Богородиці, похвальні пісні (стихири), молитва до Богородиці та отпуст (закінчення). На Параклісі співаємо: “Пресвятая Богородице, спаси нас”.

Крім Молебня в честь Преч. Діви Марії є ще інші Молебні в честь різних Святих. Марійські Молебні відправляються в свята Преч. Діви Марії, в місяці травні та при інших нагодах, а Молебні до Святих у їх празники або в інших часах.

Чини Освячень та Благословень зложені св. Церквою на те, щоб виблагати в Бога окремі ласки для людей, коли вони самі посвячуються Богові на службу, або коли вживають деяких предметів, речей, земних плодів тощо. Таких Чинів є більше число, а поміщені вони в церковній книзі, що називається **Требник**.

До **Чинів Освячень** належать між іншими т. зв. **нижчі свячення духовних**, нпр. свячення на Четця, Аколита, Піддиякона, або **Чин Постриження Монахів, Чин Поставлення церковних достойників** (парохів, деканів, каноніків, ігуменів, архи-

the departed. This service is sung before the tetrapod on which have been placed a crucifix, lighted candles, loaves of bread or other foods, for example, wheat and honey. After a parastas it is customary to invite those present to a **memorial** (pomynky) meal or lunch in memory of the departed soul. The memorial meal is a symbolic desire of the living to have the one who has departed partake of the "heavenly banquet".

The **Panachida** is the final portion of the Parastas. It is also sung before the tetrapod. The priest, vested in stole and chasuble incenses the tetrapod in the same way as he would if the bier were before him, then proceeds to sing alternately with the church cantor the funeral troparia: "**With the souls of the righteous dead...**" In these troparia God is petitioned to grant the departed soul or souls eternal rest and happiness. The Panachida is completed with the singing of the litany for the dead and the hymn "Eternal Remembrance".

Akafists are magnifications (verses) of praise in honor of Jesus Christ, the Blessed Virgin Mary, and the Saints. Each Akafist consists of **13 kondakions** concluded with the singing of **Alleluia** (Let us praise the Lord), and **13 ikoses** which are concluded with a basic or general glorification, such as, "Jesus, Son of God, have mercy on me", "Rejoice, O bride without bridegroom", "Hail, O most pure Virgin", "Rejoice, O Nicholas, great miracle worker", etc. Akafists end with a prayer to Jesus Christ, the Virgin Mary, or the Saint in whose honor the akafists is being sung.

Paraclis is a prayer service in honor of the Blessed Virgin Mary which consists of: petitions, a psalm, reading of the gospel, canon, a calling upon of the Blessed Virgin, songs of praise (sticheræ), a prayer to the Mother of God, and the conclusion. The Paraclis is concluded with the singing of: "Most Sacred Mother of God save us".

Consecrations and Blessings have been instituted by the Church for the express purpose of soliciting God for graces for those persons consecrated to His service, or objects, fruits, or instruments when these are used towards His greater glory. There are many ordinances or rites of blessing and they can be found in the liturgical book called the **Trebnik**.

Amongst the **ordinances of consecration** we find: the bestowing of **lesser clerical orders**, for example, the ordain-

Благословення пасок
Blessing of the Easter foods

Благословення стихаря
Blessing of a vestment

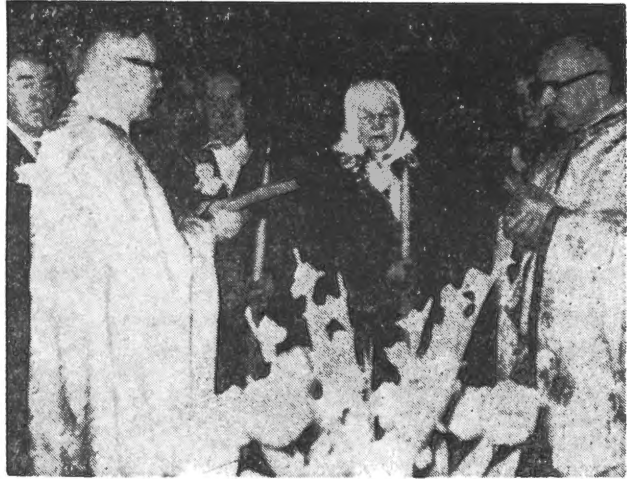
мандритів, митрополитів, патріархів т. п.). Сюди належать також **Освячення води** (водосвяття), **Посвячення церковних риз, ікон, образів**, Освячення церкви і цвинтаря, посвячення престолу, кивоту і т. п.

Чини Благословень - це молитви священика над різними предметами, щоб вірні вживаючи їх мали Боже благословення й поміч. Священик благословить дані предмети рукою, або хрестом і кропить їх свяченою водою. Так нпр. священик благословить паски на Великдень, овочі в день Переображення Ісуса Христа, свічки у празник Стрітєння, зілля й квіття в день Успіння Преч. Діви Марії і т. п. У Требнику є ще благословення нового дому, поля, керниці, прапорів, хоругов, фундаментів будівель і т. п. Чини благословень можуть довершувати священики, а Чини Освячень виконує єпископ, однак деякі з Освячень може довершити також звичайний священик за дозволом єпископа.

До освячення чи благословення вживається переважно **свяченої води**. Свячена вода є символом чистоти й святости. Як звичайна вода обмиває бруд тіла, так свячена вода є знаком освячення й очищення духовного, що його дає Божа ласка.

Священик дає
благословення з
нагоди 50-ліття
подружжя

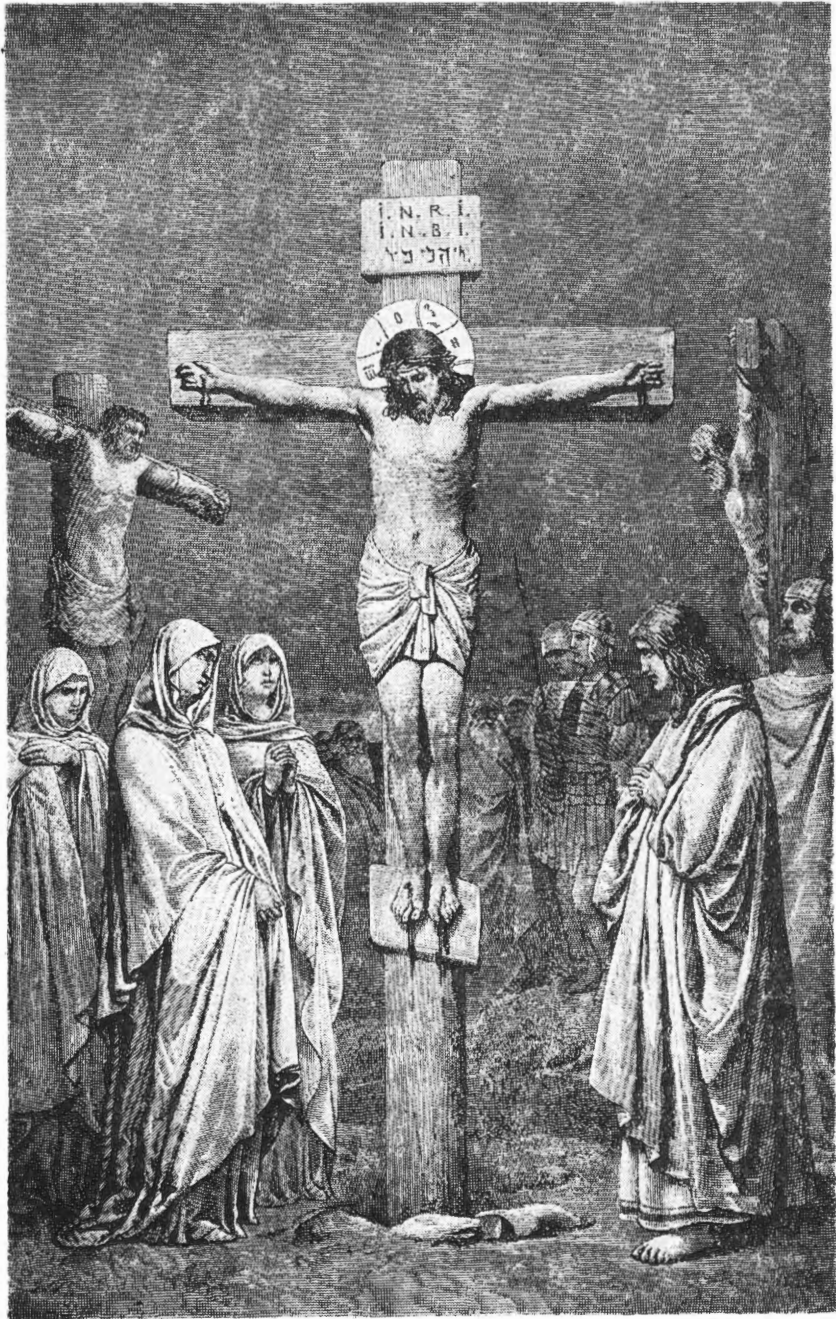
Blessing of the
priest on the oc-
casion of a 50th
wedding annivers-
ary

ing of a reader, acolyte, subdeacon, or the **ordination of tonsure for a monk**, or the **consecration of church dignitaries**, such as, **parish priests, deans, canons, hegumens, archimandrites, metropolitans, patriarchs**, etc. Amongst these ordinances we also find: the **blessing of water**, the **blessing of church vestments, icons, holy pictures, the consecration of a church, cemetery, altar, or tabernacle**, etc.

Blessings are prayers of the priest over various objects, petitioning God to give the user of the object spiritual help. The object is blessed by the priest with his hand, or with a cross held in his hand, and then sprinkled with holy water. It is in this manner that the priest blesses Easter breads at Easter, fruits on the feast of the Transfiguration, candles on the feast of Purification, flowers on the Assumption, etc. The Trebnik contains the order of blessings for a new home, field, well, standard, banner, foundation of a building, etc. Blessings can be administered by any priest, but consecrations are usually effected by a bishop. Some consecrations can be performed by the priest who has received permission from the bishop to do so, for example, the consecration of a bell, a cemetery, church vestments, and liturgical vessels.

Holy Water is used during a consecration or blessing. Holy water is a symbol of purity and holiness. Just as ordinary water is used as a cleansing agent, holy water is used as a spiritual cleanser through the workings of divine grace.

РОЗДІЛ ІІІ
СЛУЖБА БОЖА

CHAPTER III
THE HOLY MASS

Поміж усіми церковними богослужбами перше і найважливіше місце займає **Божественна Літургія** або **Служба Божа**. Вона вирізняється між усіми святими Чинами чи Службами тим, що є жертвою Нового Заповіту, в якій сам Христос через священика жертвується Богові за спасіння людей безкровним способом під видами хліба й вина.

Божественну Літургію або Службу Богу установив сам Ісус Христос на Тайній Вечері, коли перед своїми Апостолами перемінив хліб у Своє Найсвятіше Тіло, а вино в Свою Найдорожчу Кров. Тоді також дав Він своїм Апостолам владу приносити жертву Служби Божої і приказав їм, щоб вони це робили “на спомин” Його (Лк. 22, 19). Отже Служба Божа — це пам'ятка на Ісуса Христа, але пам'ятка жива, бо в Службі Божій Ісус Христос під видами хліба й вина через руки своїх священиків продовжує, відновлює й повторює свою жертву на хресті.

1) БУДОВА Й УСТРІЙ СЛУЖБИ БОЖОЇ

Як кожна церковна богослужба, так і Служба Божа має свої складові частини, свою внутрішню будову та своє зовнішнє оформлення. Хоч Службу Богу встановив сам Ісус Христос, то однак Він не полишив ані не приписав якоїсь означеної форми Служби Божої. Св. Апостоли і їх наслідники єпископи розвинули цю Христову установу і збагатили її різними молитвами, гімнами, піснями й обрядами. Так у св. Церкві постали різні взори (форми) Служб Божих.

Багато тих форм Служби Божої виступають під іменами св. Апостолів чи визначних Отців Церкви, нпр. Літургія св. Петра, св. Якова, св. Василя Великого, св. Івана Золотоустого, св. Атанасія і т. п. І на Сході і на Заході було колись більше форм Служби Божої, але всі вони мають подібний порядок і такі самі основні складові частини.

В нашому обряді є три форми Служби Божої, себто **Літургія св. Івана Золотоустого**, **Літургія св. Василя Великого** та **Літургія Преждеосвященних Дарів**. Літургія св. Івана Зо-

Of all holy services the **Divine Liturgy** is the most important. It differs from all other holy services in that it is the sacrifice of the New Testament whereby Christ, through His priests, sacrifices Himself in an unbloody manner under the form of bread and wine for the salvation of mankind.

The Divine Liturgy was instituted by Christ during the Last Supper when, in the midst of His apostles, He changed bread into His Most Sacred Body and wine into His Most Precious Blood. At the same time He gave His apostles the authority to celebrate the Divine Liturgy "for a commemoration of me" (Luke: 22, 19), that is, in His memory. The Divine Liturgy, then, is a living memory of Jesus Christ, for in the Mass Jesus Christ, through the hands of His priests, renews and repeats the sacrifice of the cross of calvary.

1) THE STRUCTURE AND CONTENTS OF THE MASS

The Mass, like other holy services, has its own internal and external form. Although Jesus Christ instituted the Mass, He did not prescribe any definite formula for the saying of the various parts of the Mass. The Mass as we know it today evolved from the practices of the holy apostles and their bishop-successors who enriched the original institution of the Mass with various prayers, hymns, odes, canticles, and ceremonies. Because of this the Church has evolved various forms of the Mass.

Many of the methods or formulas for saying Mass have emerged with such appellations as the Liturgy of St. Peter, of St. James, of St. Basil, of St. John Chrysostom, of St. Athanasius, etc. There were many other such formulas for saying Mass in the East and in the West, but all of them had a similar order and the same essential structure.

There are three forms of saying Mass in our rite, that is, **the Liturgy of St. John Chrysostom, the Liturgy of St. Basil the Great, and the Liturgy of the Presanctified Offerings.**

Св. Василій Великий, його Служба Божа відправляється десять разів у році.

St. Basil the Great, Author of the Liturgy which is celebrated ten times a year.

лотоустого відправляється продовж цілого церковного року. Літургія св. Василя Великого відправляється тільки 10 разів у році, а саме в Навечір'я Христового Різдва, в Навечір'я Йорданських Свят, 1-го січня у празник св. Василя Великого, у Великий Четвер, у Велику Суботу та в неділі Великого Посту (від 1-шої аж до 5-тої). Літургія Пржедосвященних Дарів відправляється у Великому Пості в ті дні, коли не відправляється ані Літургія св. Івана Золотоустого, ані Літургія св. Василя Великого. Ця Літургія помітна тим, що в ній немає евхаристійного освячення, Св. Дари на цій Літургії освячуються на попередніх Службах Божих. Літургія Пржедосвященних Дарів є тільки обрядом св. Причастя з попереджуючою це Вечірнею.

Сама назва Служби Божої є грецького походження. Слово "Літургія" в перекладі на нашу мову означає: "спільне, всенародне діло", або "всенародня служба". Це значить, що через молитви, прохання, пісні й обряди св. Літургії всі люди

Св. Іван Золотоуст, автор формуляру Служби Божої

St. John Chrysostom, author of the Liturgy.

Святі Кирило і Методій, перекладчики літургійних книг

Saints Cyril and Methodius, translators of liturgical books.

The Liturgy of St. John Chrysostom is celebrated throughout the ecclesiastical year. The Liturgy of St. Basil is performed only ten times in the year: on the Vigils of Christmas and Epiphany; on January 1st, the feast day of St. Basil; on the Sundays of Lent, with the exception of Palm Sunday; and on Thursday and Saturday of Holy Week. The Liturgy of the Presanctified Offerings is performed on those days when neither the Liturgy of St. John Chrysostom or the Liturgy of St. Basil is said. The Liturgy of the Presanctified is distinguished from the other Liturgies in that it does not have the eucharistic consecration, for the Holy Offerings used in this Liturgy are consecrated at an earlier liturgy. The Liturgy of the Presanctified, then, becomes a rite for the distribution of Holy Communion preceded by Vespers.

As mentioned earlier, the word **Liturgy** comes from the Greek and it means a **public act or service**. This means that all prayers, petitions, hymns, and rites of the Liturgy constitute a form of **service** to God offered by the people through the priest, that is, it is a beautiful act of divine worship. The liturgy is called **divine** because it is the unbloody sacrifice

через священника “служать” Богові, себто віддають Йому найгарніший акт бѣгопочитання. Знову ж Літургія називається “**Божественна**” тому, що вона є безкровною Жертвою Богочоловіка Ісуса Христа. Сам Богочоловік Христос руками священника “служить Богові”, себто жертвується Богові за спасіння й освячення людей. У нашій мові називаємо Божественну Літургію **Службою Божою** і ця назва гарно висловлює цю подвійну службу (Бога і людей!), що лежить в основі Божественної Літургії.

Службу Богу може відправляти тільки священник, бо тільки він заступає Христа Первосвященника і силою Його довершує евхаристійне освячення. Службу Богу відправляє священник у всіх священничих ризах. Св. Церква приписує, щоб Службу Богу відправляти в церквах чи прилюдних каплицях, щоб вірні могли брати діяльну участь у Службі Божій. Де ще нема церкви чи каплиці, там св. Церква дозволяє відправляти Службу Богу в приватних домах, залях або під відкритим небом.

Тому, що Служба Божа є “всенародною службою”, то всі вірні повинні на ній бути приявні і брати в ній участь, чи співаючи чи відповідаючи священникові. Св. Церква обов’язує вірних під гріхом бути приявними на Службі Божій у неділі і приписані свята церковного року.

Служба Божа в нашому обряді складається з трьох головних частин: **Проскомидія, Літургії Оглашених та Літургії Вірних**. Це відноситься до обидвох св. Літургій: св. Івана Золотоустого і св. Василія Великого. Літургія св. Василія Великого тільки тим відрізняється від Літургії св. Івана Золотоустого, що вона має довші молитви, які відмовляє священник потиху.

Проскомидія Служби Божої є приготуванням священника до Служби Божої. На Проскомидії приготуються Св. Дари, хліб і вино. Друга частина Служби Божої, **Літургія Оглашених** заключає в собі спільні прохання, молитви й гимни, як також читання й пояснення св. Письма. Літургія Оглашених приготує і розположує учасників Служби Божої до третьої і найважнішої частини Божественної Літургії, себто Літургії Вірних. **Літургія Вірних** містить у собі найважливі складові частини Служби Божої: евхаристійне освячення та обряд Причастя освячених Дарів.

of the God-Man Jesus Christ. In the Mass it is Christ Himself Who sacrifices Himself to God through the hands of a priest for the salvation of souls. In the Ukrainian rite we call the Divine Liturgy or Mass — **Sluzhba Bozha** (God's service) which beautifully expresses the double role of service, man's and God's, which is the basis of the Divine Liturgy.

Only a priest can celebrate the Mass, for only he can take the place of Christ the Archpriest Who gave the priest the power of the eucharistic consecration. The priest says Mass in all his priestly vestments. The Church prescribes that the Divine Liturgy should be celebrated in churches or public chapels to give as many faithful as possible the opportunity to assist at Holy Mass. The Church considers God's service so important that in (such) places where there is no church or chapel, permission is granted to say Mass in private homes, halls, or even under the open sky.

Because the Mass is a public service to God, all faithful are required to be present and assist in the responses, singing or reciting them, to the priest. The Church has obliged its faithful to attend Mass on Sundays and Holy Days under pain of sin. Only illness or a very serious reason can excuse one from the obligation of hearing Mass on the days prescribed.

The Divine Liturgy in the Ukrainian rite consists of three main parts: **the Proskomedie (Offering), the Liturgy of the Catechumens, and the Liturgy of the Faithful.** These divisions are applicable to both the Liturgy of St. John Chrysostom and the Liturgy of St. Basil. The Liturgy of St. Basil differs from the Liturgy of St. Chrysostom in that the prayers which the priest reads silently are much longer.

The **Proskomedie** (the bringing of gifts) is the preparation of the priest before the Mass. The proskomedie prepares the holy gifts of pure wheaten bread and the pure wine of grapes. The **Liturgy of the Catechumens** includes petitions, prayers, and hymns, as well as readings and explanations from Holy Scriptures. The Liturgy of the Catechumens prepares those participating in the Mass for the third and most important division, that is, the **Liturgy of the Faithful.** The Liturgy of the Faithful includes the principal acts of the Mass: the eucharistic consecration and the rite of Holy Communion.

2) ПРОСКОМИДІЯ СЛУЖБИ БОЖОЇ

У перших століттях християни, йдучи до церкви, приносили зі собою різні дари: хліб, вино, овочі і т. п. Ті дари вони передавали церковній прислузі і з цих дарів вибиралося тільки те, що було потрібне до відправи Служби Божої (відповідну кількість хліба й вина), а решта дарів ішла на вдержання священства, церковної прислуги, бідних та потребуючих. Цей обряд приношування дарів на Службі Божій став називатися **“Проскомидією”** від грецького слова “проскомі-дзейн”, себто приносити щось як дарунок на жертву.

З цього давнього звичаю витворилася перша частина Служби Божої, що її називаємо Проскомидією, себто приготування потрібних до відправи Служби Божої жертвних дарів, якими є хліб і вино. Помалу прийнявся звичай, що вірні не приносили до церкви дарів, тільки жертвували гроші, щоб св. Церква могла через своїх слуг (священиків, дияконів, церковну прислугу) приготувати те все, чого треба до Служби Божої. Тому в наших часах вірні не жертвують уже в церкві дарів із хліба, вина й інших плодів природи, але складають свої грошові пожертви: збірки на поставу (тацю або “колекту”).

Хліб і вино, потрібні до Служби Божої, приготавлиються під час Проскомидії в той спосіб, що священник викроє з готових хлібців відповідну кількість частинок та складає їх на дискосі, а до чаші наливає вина і дещо води. Хлібці називаються **просфорами**, себто приносами. При тім священник проказує різні молитви. Це приготування св. Дарів, хліба й вина, відбувається на окремому столі в святині, що називається **проскомидійник** або стіл предложення. Проскомидія відправляється при замкнених царських дверях, а вірні не беруть у ній діяльної участі.

Проскомидія Служби Божої має дві складові частини. Найперше йде **приготування священника**, а відтак **приготування св. Дарів священником**.

У проскомидії священник приготавлиється в той спосіб, що найперше відмовлює приписані йому перед Службою Божою **молитви перед іконостасом**. Ті молитви приготавлиють і розположують його душу до побожного відправлення Служби Божої, безкровної Жертви Нового Заповіту. Скінчивши ті приписані молитви, священник входить до святини і

2) THE PROSKOMEDIA OF THE MASS

In the first centuries of Christianity the Christians brought gifts or offerings to the church; bread, wine, fruits, etc. These gifts were accepted by the keepers or the supervisors of the church who selected what wine and bread was necessary for the liturgical service. The rest of these offerings were used to support the priests, the church keepers, or given to the poor and needy. This custom of bringing offerings for the liturgical service evolved into what is now known as the **Proskomedia**, from the Greek word Proskomedion, which means the bringing of gifts for oblation or sacrifice.

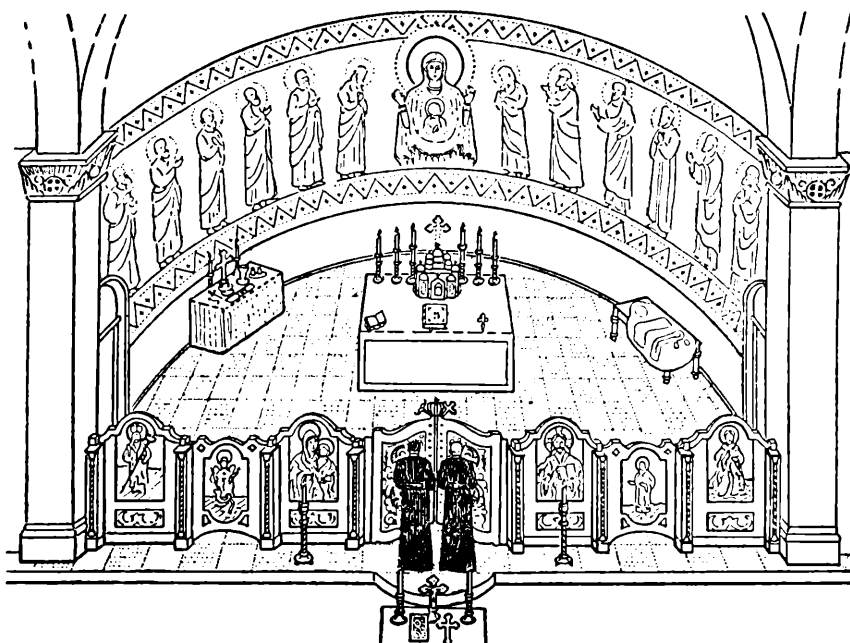
This is the origin of the first part of the Mass which we call the Proskomedia, that is, the preparation of offerings of bread and wine for the Mass. In time this practice was replaced by the custom of bringing monetary gifts or stipends which were used by the priests, deacons, and supervisors of the church to prepare all that was necessary for the celebration of the Divine Liturgy. Today it is the custom and duty of all faithful to make regular contributions (church collections) for the support of the priests and upkeep of the church.

There are two parts in the Proskomedia: the **Preparation of the Priest**, and the **Preparation of the Holy Gifts**.

The priest prepares himself for the saying of Mass by reciting **prayers before the iconostas**. These prayers are designed to dispose his soul for the devout celebration of the divine liturgy. On completing the preparatory prayers the priest enters the sanctuary and kisses the Book of Gospels and holy cross on the altar and then the altar itself. He then proceeds to vest for Mass.

The **vesting** of the priest (sticharion, stole, cincture, maniples, chasuble) remind the priest that he is not an ordinary human being when saying Mass but that he is the servant and representative of Jesus Christ the Archpriest. The very vestments he wears are symbolic of the priest's high office and dignity, and the prayers that are recited during the vesting remind him of the consecrated authority with which his priesthood has been invested. After vesting the priest **washes his hands** to indicate that he is approaching the altar of God with a pure heart.

It is now that the Proskomedia proper or the preparation of the holy gifts takes place at the **Proskomediynyk** (pro-

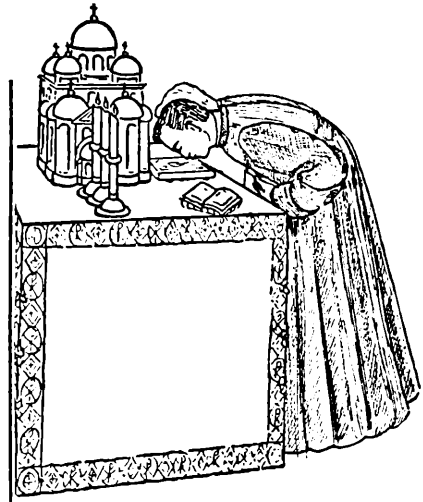
Священик з дияконом відмовляють молитви перед іконостасом
The priest and deacon pray before the iconostas

цілує св. Євангеліє на престолі, св. хрест і сам престіл та йде одягати на себе священні ризи.

Одягання священних риз (стихаря, єпитрахіля, пояса, на рукавиць та фелона) означає, що священик, коли стає до відправи Служби Божої, не є звичайною людиною, але слугою і заступником Христа Первосвященника. Священні ризи є якраз символом високого уряду, гідности й становища священика. Тому в молитовцях, що їх священик відмовляє при одяганні священних риз, виразно зазначено, що ризи є знаком священної власти священика.

Одягнувши на себе священні ризи, священик умиває руки. **Вмивання рук** є знаком (символом), що священик хоче в чистоті свого серця приступати до св. престолу.

Приготовившись осьтак до відкриття Служби Божої, священик починає другу і властиву частину Проскомидії, себто **приготування Св. Дарів**. Найперше вирізує він із просфори **Св. Агнця**, себто малий чотирикутний кусок хліба, що нагадає Ісуса Христа, Божого Агнця, який узяв на себе гріхи людей

Цілування престолу і вдягання священних риз

The priest kisses the altar and then begins to vest

thesis) or side altar. The faithful do not participate in this ceremony for when it is performed the royal doors are closed.

The priest, using a lance, proceeds to cut out the altar breads (portions or particles) from the **prosfora** (loaves of oblation) and places them on the paten. The first portion cut out is the **Lamb** in the form of a square which will later be used for the priest's communion. The Lamb is symbolic of the Lamb of God, Jesus Christ, Who took the sins of mankind upon Himself and redeemed man by His death on the cross. The lance is symbolic of the lance used by the Roman soldier who pierced the side of Christ during the crucifixion.

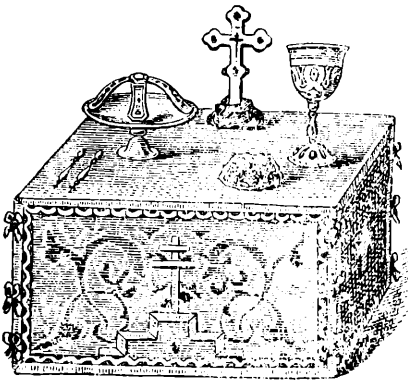
After the Lamb has been cut out the priest proceeds to cut out the **smaller particles** which will be used later for the Holy Communion of the faithful. The particles are arranged

та відкупив їх через Свою смерть на хресті. До вирізування св. Агнця священник уживає **копія**, що нагадує ту спису, якою римський 'сотник пробив бік Ісуса Христа на хресті.

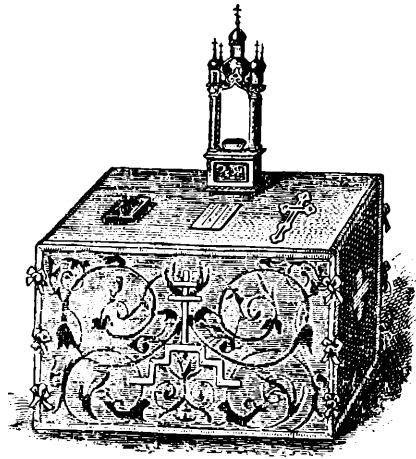
Вирізавши св. Агнця священник кладе його на дискосі, а потім вирізує ще інші, **менші частички хліба** з просфори і розкладає їх біля св. Агнця на дискосі. Частички складає священник на честь Преч. Діви Марії та Святих, згадуючи при тому їх імена. Окремі частички складає священник на дискосі, згадуючи духовних осіб різного ступня й гідности та всіх тих живущих осіб, що в їх намірі священник відправляє Службу Божу. Вкінці згадує священник і душі померлих та жертвує за них окремі часточки на дискосі.

Коли священник скінчив приготування часточок хліба до Служби Божої, коли всіх їх зложив на дискосі, а до чаші налив вина й води, тоді кладе звізду на дискос, накриває дискос із частинками хліба і чашу з вином трьома покривцями та обкаджує св. Дари. Це обкаджування є злучене з проханням, щоби Бог приймив і поблагословив св. Дари, тих, що їх пожертвували та всіх тих, за яких вони пожертвовані.

Ціла Проскомидія пригадує нам жертву Ісуса Христа, яка відкупила ціле людство та з якої користали і користають усі християни. В окремий спосіб нагадує Проскомидія Христове

Проскомидійник
Proskomediynyk (Prothesis)

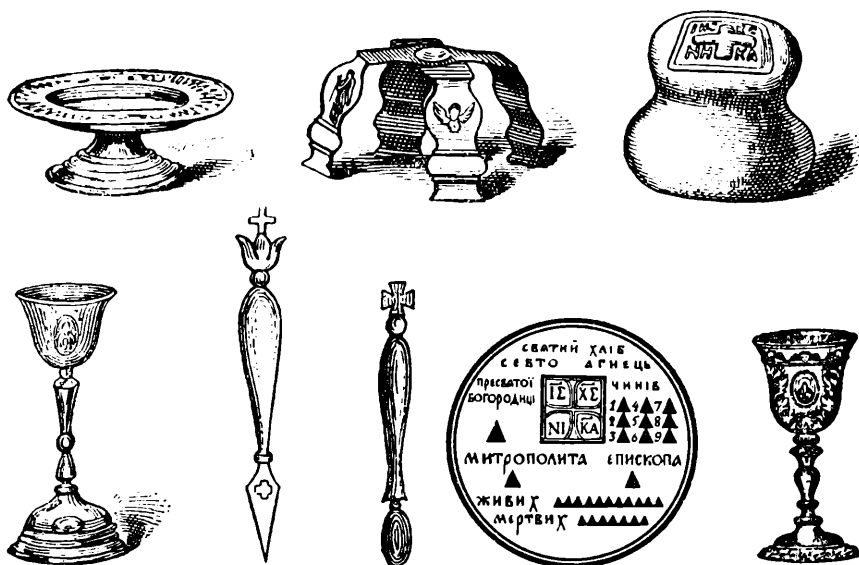

Престол
Altar

on the paten in honor of the Blessed Virgin Mary and the Saints whose names are mentioned at the same time. Some particles are also arranged in memory of spiritual persons of varying degrees and dignity and some for all the living for whose intention the Mass is being said. At the end particles are placed on the paten in commemoration of the souls of the dead.

When the paten holding the particles and the Lamb is ready the priest pours a little wine into the chalice and adds a drop or two of water. The asterisk or star is opened and placed over the particles on the paten. Then paten and chalice are each covered with their own veils or palls. Both of these are covered with a third and larger veil or aer. The holy offerings are now incensed by the priest who petitions God to bless the donors and all those for whom the gifts are being offered.

The Proskomedia reminds us of the sacrifice of Jesus Christ and the redemption in which all mankind has a share. In a special way the Proskomedia is symbolic of the birth of

Дискос, чаша, звезда, копіє, ложечка, просфора і вирізані частинки на дискосі

Paten, Star, and Prosfora (Loaf of oblation)
Chalices, Lance, Spoon, and Altar Breads on the Paten

Священик вмиває руки
Washing of the hands

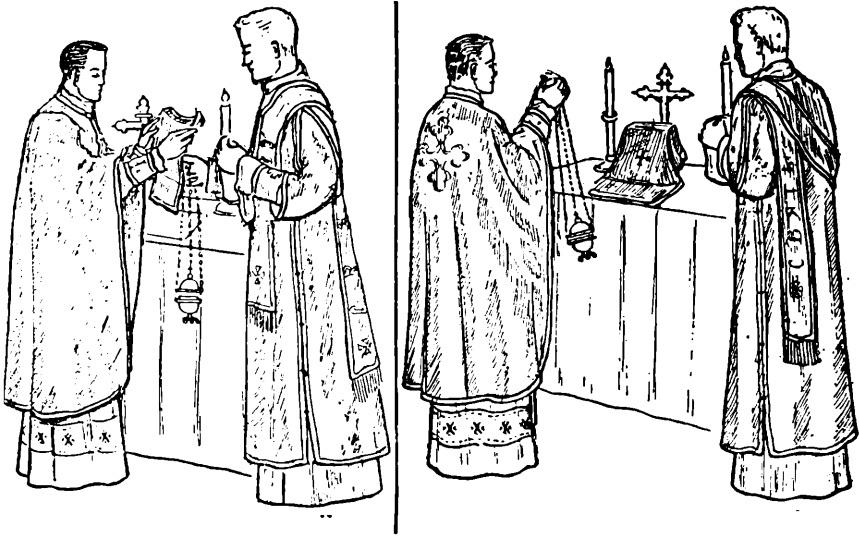
Вирізування св. Агнця
Cutting of the particles

Різдво й укрите життя Ісуса Христа. Дискос нагадує ясла, в яких Преч. Діва Марія зложила Христа, а зірка на дискосі представляє вифлеємську зірку, що привела до Христа мудрців зі Сходу. Вкінці покривання св. Дарів означає, що Христос жив 30 років незнаний і укритий, заки виступив із проповіддю про Боже царство.

3) ЛІТУРГІЯ ОГЛАШЕНИХ

Друга частина Служби Божої називається **Літургією Оглашених** тому, що на цій частині Служби Божої вдавнину могли бути приявні також і неохрещені, так звані **Катехумени** або **Оглашенні**, які щодня готовилися до св. Тайни Хрещення. У склад Літургії Оглашених увіходять молитви й обряди від закінчення Проскомидії аж до відпущення Оглашених із церкви перед Великим Входом.

Літургія Оглашених починається обрядом кадження престолу, іконостасу та людей, приявних у церкві. **Обряд кадження** є виявом пошани для св. предметів (престіл, образи) та знаком привіту для тих, що прийшли до церкви на Службу Божу. Кадження є також символом молитви, що як кадиль-

Кадження покровців і св. Дарів на проskomидії
Incensing of the veils

Christ and His hidden life. The paten reminds us of the manger where Mary placed the Infant Jesus and the asterisk recalls the star which guided the three kings of the East to Bethlehem. The veils indicate the hidden life of Jesus Christ which lasted for about 30, years before He began to teach publicly.

3) LITURGY OF THE CATECHUMENS

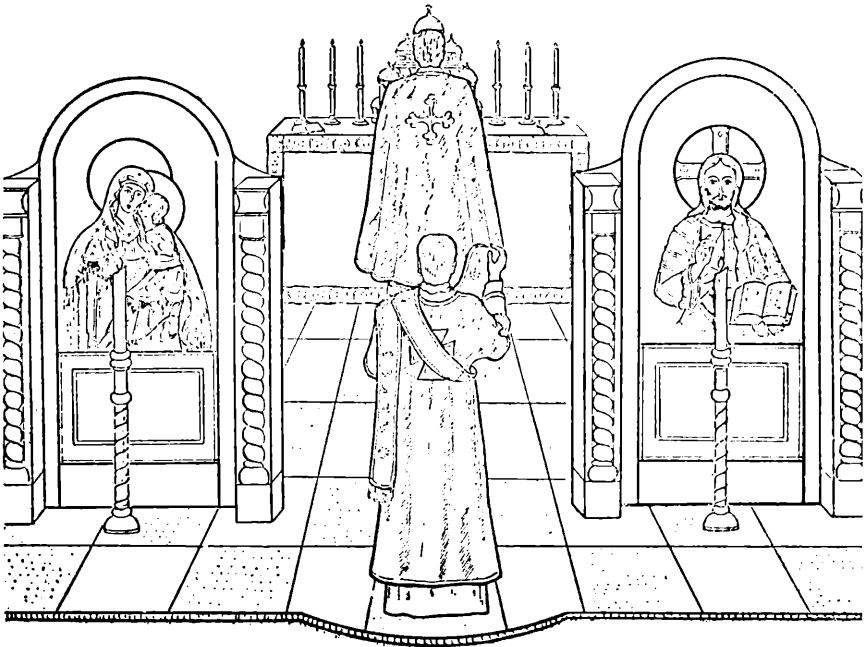
In early times the **catechumens**, that is, those being prepared for the sacrament of baptism, were permitted to assist during that part of the Mass known as the Liturgy of the Catechumens including all those prayers and rites which begin after the Proskomedia and up to the dismissal of the Catechumens just before the Great Entrance.

The Liturgy of the Catechumens begins with the incensing of the altar, the iconostas, and the congregation. The **rite of incensing** signifies our respect for the church furnishing and appointments (altar, holy pictures) and is a sign of welcome to those who have come to church to assist at Mass. Incensing is also an act of adoration, a symbol of prayer, which rises to God in heaven in the manner of burning incense.

ний дим підноситься від людей на землі вгору, до неба, до Бога.

Після кадження священник підносить угору св. Євангеліє і проказує перші слова Літургії Оглашених: “Нехай буде благословенне царство Отця і Сина і Святого Духа, тепер і завжди і на вічні віки”. На це народ відповідає: “Амінь”, себто “Нехай так буде!”. Цей обряд означає, що люди призначені до Божого царства, але до нього дійдуть тільки тоді, коли будуть заховувати всі приписи й заповіді Христові, що їх подає св. Євангелія.

Закликом (возгласом): “Благословенно царство...” починається **Велика Єктенія**. Єктенія — це збір коротких прохань, що їх проказує священник і на які народ відповідає тією самою короткою молитвою: **“Господи помилуй”**. Єктенійні прохання дуже часто приходять і в Службі Божій і в інших богослужбах. У проханнях Великої Єктенії зібрані моління за різні особи та різні потреби людей. Єктенія Велика називається також мирна, бо зачинається проханням за мир. Усіх прохань є в ній 12.

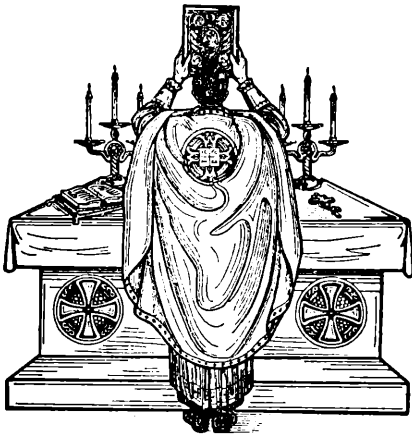
“В мирі помолімся до Господа” (Велика єктенія)
“In peace, let us pray to the Lord” (Lity of Peace)

After the incensing the priest raises the Book of Gospels and sings the first words of the Liturgy of the Catechumens: "Blessed is the kingdom of the Father, the Son, and the Holy Spirit, now and always and forever and ever." The congregation responds with, "Amen" (Let it be so). This rite means that all are destined for the kingdom of God, but only those will reach it who will obey the commandments of Christ as prescribed in the Book of Gospels.

The above words sung by the priest introduce the **Great Ektenia** (Litany) which is a collection of short petitions made by the priest and each responded to by the faithful with the words, "Lord have mercy!" There are many such litanies, not only in the Mass but in other holy services. In the Great Litany there are 12 petitions for various persons and needs of the people. It is often called the Litany of Peace for it begins with a petition for peace.

Намісні образи Ісуса Христа і Пресв. Богородиці
Icons of the Blessed Virgin and Jesus Christ

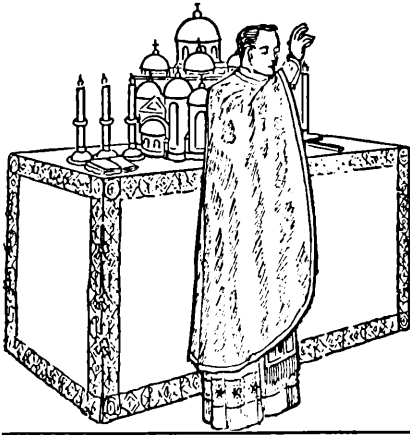

Піднесення св. Євангелії на початку Літургії і на малім Вході
The raising of the Book of Gospels at the beginning of Mass and at the little Entrance

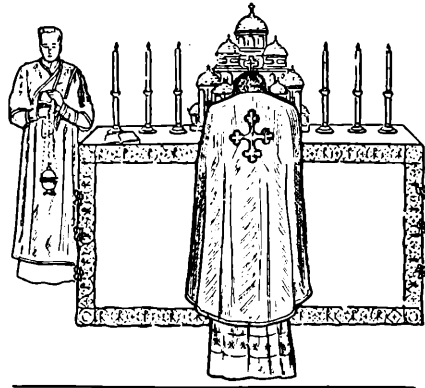
Найперше прохаємо Бога, щоб ми могли молитися “в мирі”. Опісля просимо Бога за спасіння наших душ, за мир для цілого світу, за розвиток Христової Церкви, за церковне з’єднання, за тих усіх, що приходять до церкви на Службу Божу, за церковні власті (Римського Папу, митрополита, єпископів), за духовенство, церковну прислугу та весь нарід. Молимося також за державну власть, військо, дане місто чи село, за добру погоду, за врожай земних плодів, за тих, що подорожують на морю і на суші, за хворих, страждаючих і поневолених. Вкінці прохаємо Бога, щоб освободив нас від різної журби, гніву й біди та щоб нас захоронив і спасав Своєю ласкою. Прохання Великої Єктенії закінчуються зазивом віддати себе самих і ціле своє життя Христові через посередництво Пречистої Диви Марії й усіх Святих.

Після Великої Єктенії співається **Антифони**. Це короткі стишки із Псалмів. Їх співається напереміну з припівами-молитовцями до Преч. Диви Марії чи Ісуса Христа. Антифони є інші на щоденних Службах Божих, інші на неділі, а ще інші на більші Свята. Антифонів є три, а вони мають між собою малі, себто скорочені Єктенії. Ці єктенії складаються тільки з трьох прохань, узятих із Великої Єктенії.

По другім антифоні приходять гімн “**Єдинородний Сине і Слове Боже...**” Це гарний і повний глибоких правд гімн на

"Мир усім"
"Peace to all"

Кадження під час "Аллилуя"
Incensing during the "Alleluia"

The petitions of the Great Litany are these: the grace to be able to pray in peace; for the salvation of our souls; for peace in the world, for the propagation of the faith; for church unity, for all those who go to church to attend Holy Mass; for spiritual authorities (pope, metropolitan, and bishops); for the clergy; for the church personnel and all the people. In addition there are prayers for the state, the armed forces, for a given city or village, for good weather, for a fruitful harvest, for the sick, and for those suffering in captivity. In the end we ask God to free us from worry, anger, and trouble, and to protect and save us through His grace. The petitions of the Great Litany end with a consecration of ourselves and our lives to Christ through the mediation of the Blessed Virgin Mary and the Saints.

The Great Litany is followed by the **Antiphons**. These are short verses taken from the psalms which are alternated with verse-prayers to the Blessed Virgin Mary or to Jesus Christ. The antiphons differ for daily Masses, for Sundays, and feast days. There are three antiphons which include the same Little Litany, having only three petitions, as found in the Great Litany.

After the second antiphon the people or choir sing the hymn of the incarnation, "**Only-begotten Son and Word of God...**", in praise of Jesus Christ, true God and true man.

честь Ісуса Христа, правдивого Бога і правдивого чоловіка, що дав Себе розп'яти для нашого спасіння.

По третім Антифоні священник робить торжественний вхід із св. Євангелією. Цей обряд називається **Малий Вхід**. Священик узявши св. Євангелію, обходить престіл і виходить перед іконостас. Перед священником іде церковна обслуга зі свічками й кадильницею. Св. Євангеліє — це образ самого Ісуса Христа, нашого Божественного Вчителя. Тому і кличе священник на вході зі св. Євангелією: **“Премудрість, станьмо просто!”**. Це означає, що ми маємо приймати заповіді св. Євангелія з готовістю і простотою серця.

Під час співу **Тропарів** і **Кондаків** даного дня, неділі чи празника, священник відмовляє потиху молитву, в якій прохає Бога, щоб зволив прийняти прохання і прославлення, які священник приносить в імені людей. Опісля виголошує славословлення Пресв. Тройці, а народ співає гімн: **“Святий Боже”**. Цей гімн відноситься до трьох Божих Осіб: Отця, Сина і Святого Духа і тому називається **гімн Трисвятого**.

При кінці Трисвятого священник відходить за престіл і звідси благословить народ, накликаючи людей до уваги: **“Увага, Мир усім, Премудрість, Увага”**. Це благословення є вступом до читання Св. Письма: Апостола і Євангелії, найважливішої частини Літургії Оглашених.

Апостол — це вибраний уступ із посланій св. Апостола Павла або інших Апостолів чи Старого Заповіту. Його читає півець або хто інший із церковної прислуги. Читання Апостола містять поучення про християнське життя.

Переходом між читанням Апостола і Євангелії є спів **“Аллилуя”**, під час якого священник обкаджує престіл, іконостас і людей у той сам спосіб, як на початку Служби Божої.

Перед читанням Св. Євангелії священник відмовляє потиху коротку молитву, в якій прохає в Господа небесного світла для зрозуміння слів Св. Євангелії, опісля ж, звернувшись до народу, читає призначений на даний день уступ Св. Євангелії. **Читання Св. Євангелії** є найбільш урочистою хвилиною Літургії Оглашених. Тому люди вислухують Св. Євангелію стоячи, а церковна прислуга тримає свічки на знак, що слова Св. Євангелії просвічують наш розум. Із поважання й любови до науки Христа в св. Євангелії зродився звичай цілувати св. Євангелію після читання її уступів. Таке саме значення має також

The third antiphon is followed by the **Little Entrance** with the Book of Gospels. The priest takes the Book of Gospels from the altar, walks around the altar to finally stand before the iconostas. He is preceded by the candle-bearers, acolytes, or deacons carrying the censor. The Book of Gospels is symbolic of Jesus Christ the Heavenly Teacher. The priest sings, "Wisdom! Let us arise!" which indicates that we must accept the teaching of the Holy Gospels willingly and with humility of heart.

This is followed by the singing of the **Troparions** and **Kondakions** for the day, Sunday, or feast day while the priest prays quietly, asking God to accept the praise and petitions which he is bringing before Him in the name of the people.

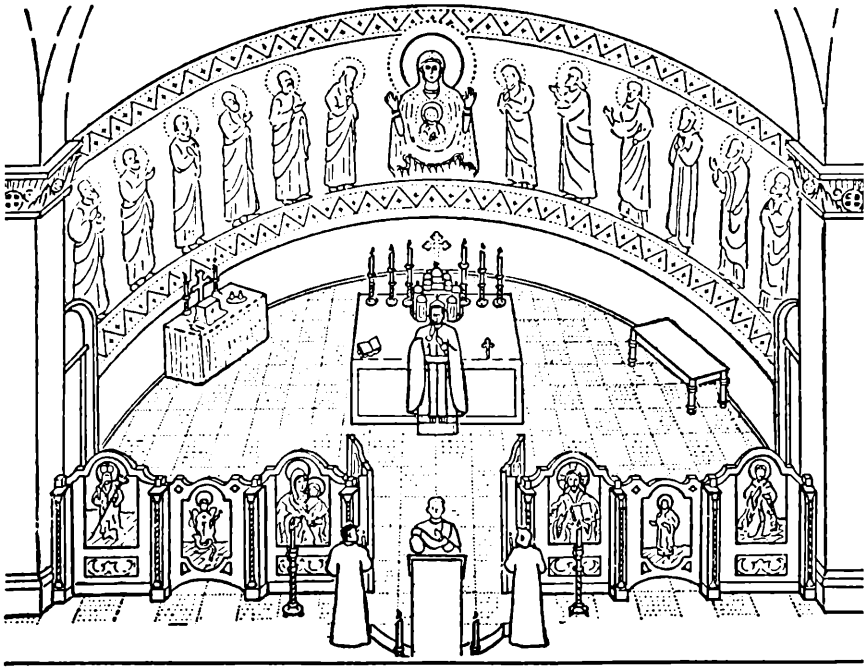
The priest then sings the Glorification of the Holy Trinity and the people respond by singing the **Trisagion Hymn** (Sviaty Bozhe) in honor of the Holy Trinity.

At the end of the Trisagion the priest goes to the back of the altar where he blesses the people and sings, "**Let us be attentive, Peace to all, Wisdom, Let us be attentive**". This blessing is the introduction leading up to the reading from the Holy Scriptures, that is, the Epistle and the Gospel, which is the most important part of the Liturgy of the Catechumens.

The **Epistle** is a selected passage from the epistles of St. Paul or of some other Apostle. It is usually sung by the cantor or deacon and contains instructions on the christian life.

The singing of the Gospel is separated from the singing of the Epistle by the singing of the "**Alleluia**". During the Alleluia the priest incenses the altar, the iconostas, and the faithful in the same manner as at the beginning of Mass.

The reading of the Gospel is preceded by a short secret prayer in which the priest asks God for heavenly light and understanding during the reading itself. Since the **Reading of the Gospel** is the most solemn moment of the Liturgy of the Catechumens, the congregation stands at attention, and the servers hold lighted candles which symbolize the enlightening of our minds while the gospel is being read. As a mark of respect and veneration for the teachings of Christ the Book of Gospels is kissed at the conclusion of the readings. The same mark of veneration is shown during the Little Entrance and when the Book of Gospels is placed on the tetrapod.

Читання св. Євангелії на Службі Божій
Reading of the Gospel at Mass

цілування св. Євангелії під час Малого Входу, або коли св. Євангелія виложена на тетраподі.

Після читання св. Євангелії йде звичайно **проповідь**, себто пояснення св. Євангелії. Звичай проповіді після читання св. Письма походить ще з апостольських часів.

Єктенія, що йде після читання св. Євангелії та проповіді називається **сугуба єктенія**, або **приліжна**. Називається вона так тому, бо на прохання тієї єктенії вірні відповідають потрійним “Господи помилуй”. У цій єктенії є прохання за церковні власті, духовенство, державну владу, за тих усіх, що служать і служили в даній церкві і за всіх християн, що мають правдиву віру. Слово **“православні християни”** означає не тих християн, що відлучилися від Католицької Церкви, себто нез’єдинених чи протестантів, але якраз вірних Католицької Церкви, бо тільки в Католицькій Церкві можна бути справді православним християнином. Православні християни — це отже ті християни-католики, що визнають правдиву Христову віру

На початку літургії вірних священник розгортає Ілтон
 The Antimension is placed on every altar where Mass is said
 in the Eastern rite

A **sermon** usually follows the reading of the gospel. The custom of interpreting the gospel during the sermon comes from apostolic times.

The Divine Liturgy proceeds with the **Impetrative Litany** which receives its name from the fact that the response "Lord have mercy!" to each petition is made three times. This litany includes petitions for those in spiritual authority, for the clergy, state, all those who are serving or have served in that particular church, and for all Christians who possess the true faith. The words "**orthodox Christians**" does not refer to those Christians who have separated from the Church, such as Protestants and Schismatics, but refers to those faithful who hold to the true Church of Christ. Orthodox Christians, then, is the term applied to all followers of the Church founded by Christ and headed by the Pope of Rome. It is a term which is common in the liturgical services of all the various rites in the Catholic Church.

The **Litany of the Catechumens** concludes the Liturgy of the Catechumens. This litany is a prayer for those who are

під проводом Найвищого Пастиря Христової Церкви, Римського Папи.

Літургія Оглашених закінчується **Єктенією за Оглашених**. Св. Церква приписує молитися за тих, що ще не охрещені (отже “оглашенні”), щоб вони могли доступити ласки св. Тайни Хрещення і стали членами Христової Церкви. І в наших часах на місійних теренах є багато Оглашених, що ще не приймали св. Тайни Хрещення, а навіть є багато нехрещених по християнських родинах. А вже найбільше є таких, що хоч і охрещені, то однак часто живуть як погани чи такі, що не мають віри. Отже і за них каже нам св. Церква молитися на Службі Божій.

На закінчення Літургії Оглашених священник закликає, щоб Оглашенні вийшли з церкви. І в старину в цей момент неохрещені мусіли опустити церкву. Сьогодні видалення з церкви Оглашених уже не практикується, бо Оглашених як окремого стану вже немає. Однак, і сьогодні вірні повинні видалювати із храму своєї душі всякий гріх, бо кожна людська душа, згідно зі словами св. Письма, є живим храмом Бога.

Коли Служба Божа відправляється за померлих, то перед єктенією за Оглашених священник додає ще окрему **Єктенію за померлих**. У цій Єктенії прохаємо Бога, щоби був милосердний для провин померлих людей та дарував їм небесне щастя.

4) ЛІТУРГІЯ ВІРНИХ

Літургія Вірних — це остання і найважливіша частина Служби Божої. Вона називається інакше “**літургія жертви**” тому, що на ній довершується евхаристійне освячення. Тим якраз Літургія вірних відрізняється від Літургії Оглашених, яку називають “**літургією слова**” тому, що її ціллю є Боже слово, проповідане через читання Апостола, св. Євангелії та проповідь священника.

Першою складовою частиною Літургії Вірних є **Єктенія Вірних**, що починається відразу після видалення з церкви Оглашених. Священник закликає: “Всі вірні, щераз і щераз у мирі помолімся до Господа”. На єктенії Вірних є дві тихі молитви священника, в яких він прохає Господа прийняти молитви, прохання й безкровну жертву від нього й усіх вірних. На знак, що тепер має початися безкровна жертва Нового

not baptised and who have not become members of the Christian Church. Many such catechumens can be found in the world today, but what a pity it is to find unbaptised members within Christian families. Even amongst the baptised there are many who live like pagans. It is for these that the Church prays for especially in the Litany of the Catechumens.

At the end of the litany the catechumens are asked to leave the church, "Catechumens depart!... Let none of the catechumens remain!" Although in early Christian times the catechumens were forced to leave the church, this practice is not observed today. Christians should cleanse the temple of their souls from sin, for indeed every soul is a temple of God.

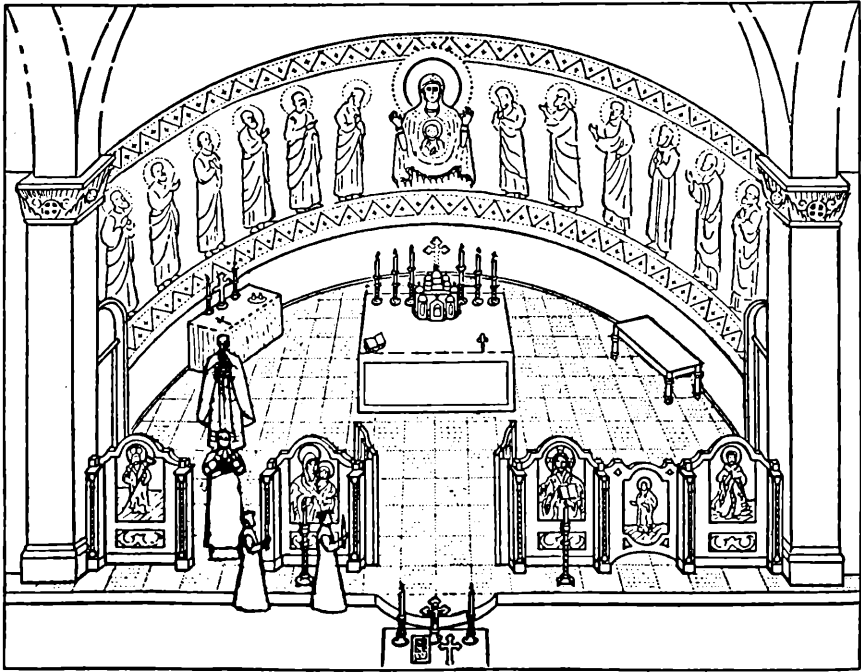
In Masses for the dead there is a **Litany for the Dead** which is sung immediately before the Litany of the Catechumens. The Litany for the Dead asks God to be merciful upon the sins of the dead and to grant them heavenly happiness.

4) THE LITURGY OF THE FAITHFUL

The **Liturgy of the Faithful** is the last and most important division of the Mass. It is sometimes called the **Liturgy of Sacrifice** because it contains the eucharistic consecration. It is the element of sacrifice which distinguishes the Liturgy of the Faithful from the Liturgy of the Catechumens which is the **Liturgy of the word**, that is, the preaching of God's word through the reading of Holy Scriptures (Epistle and Gospels).

The Liturgy of the Faithful begins immediately after the exclusion of the catechumens with the **Litany of the Faithful**, "All we faithful, again and again in peace let us pray to the Lord." The Litany of the Faithful has two secret prayers said by the priest in which he asks God to accept the prayers, petitions, and eucharistic sacrifice from himself and all the faithful. At the beginning of the Litany of Faithful the priest unfolds the **corporal** upon the altar to indicate that the eucharistic sacrifice has begun. The Holy Gifts are to be placed on the white linen corporal.

The moment has now arrived for one of the most solemn rites of the Divine Liturgy called the **Great Entrance**. This is the procession during which the Holy Gifts are transferred

Великий Вхід зі св. Дарами
The Great Entrance with the Holy Gifts

Заповіту, священник на початку Літургії Вірних розгортає на престолі **ілітон**. Це біла хустина, на якій мають спочити св. Дари.

Тепер приходиться один із найбільш торжественних обрядів Служби Божої, який має назву Великого Входу **“Великий Вхід”** — це торжественне перенесення св. Дарів із проскомидійника на престіл. До того обряду священник приготує себе довшою молитвою, яку відмовляє з піднесеними вгору руками. У цій молитві прохає Ісуса Христа, свого Первосвященника, щоб дав йому ласку в чистоті серця і без гріха принести Безкровну Жертву. При кінці цієї, глибокої змістом молитви священник тричі поклоняється перед св. престолом.

Під час молитви священника вірні співають **“Херувимську пісню”**. Називається вона так тому, що в цій пісні християн, приявних на Службі Божій, порівнюється до ангелів-херувимів. Херувими стоять у небі перед Божим троні і співають Богові вічну пісню слави. Їх приклад повинні наслідувати вірні на землі, коли є приявні на безкровній Жертві Служби

Великий Вхід на Архирейській Службі Божій
The Great Entrance at a Pontifical Mass

from the **prothesis** (little side altar) to the altar. The priest prepares for this by reading a longer prayer with hands extended. In this prayer the priest asks Christ, the Archpriest, to grant him the grace of offering the eucharistic sacrifice with a pure heart and without sin. At the end of this sublime prayer the priest makes three deep bows before the altar.

During this prayer the choir sings the **Cherubic Hymn**. It is called so because in it the Christians assisting at Mass are compared to the **Angels-Cherubim**. The Cherubim stand before the throne of God and sing Him an eternal paean of praise. The example of the Cherubim should be followed by all Christians when present at the eucharistic sacrifice. At this moment the faithful should throw off all wordly care.

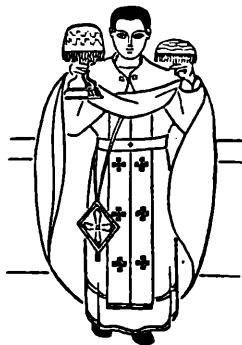
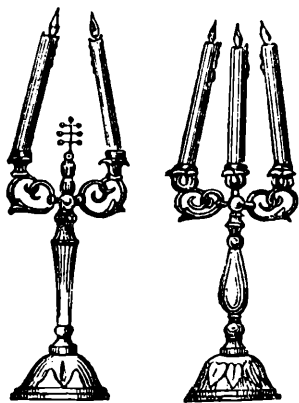
The procession with the Holy Gifts from the prothesis to the altar is preceded by the incensing of the altar, iconostas, faithful, and the prothesis. The priest is assisted in the procession by the co-celebrants, deacons, acolytes, and servers who proceed before him. The priest, taking the Holy Gifts from the prothesis, goes through the deacon's door and pauses

Божої в церкві. Вірні повинні в цей момент відкинути всяку земну журбу.

Перенос св. Дарів із проскомидійника на св. престіл попереджує обряд кадження св. престолу, іконостасу, людей і проскомидійника. Зі священником бере участь у переносі св. Дарів уся церковна прислуга: пристоящі, диякони, аколіти і т. д. Священик бере св. Дари з проскомидійника в обидві руки і в супроводі церковної прислуги виходить через дияконські двері перед іконостас. Під час того згадує він вищі церковні власті (Папу, митрополита, єпископів), нижче духовенство, державні власті, основників і добродіїв церкви та, вкінці, всіх тих, що приявні в церкві. Тут знову приходить слово: "православні християни", яке має те саме значення, що його ми вже вище згадали.

Коли священник складає св. Дари на престолі, вірні співають закінчення Херувимської пісні, в якій Христос названий царем усіх людей.

По Великому Вході слідує **Єктенія просительна** (благальна). На прохання тієї Єктенії вірні відповідають молитовцею: **"Подай, Господи"**. У цій Єктенії прохаємо Бога, щоб дав нам цілий день і ціле життя провести в спокою, без гріха, в покуті за давніші гріхи, головню ж щоб ми мали добру, християнську смерть, а по смерті щоб не боялися Божого суду. В тій цілі благаємо Бога, щоб дав нам Ангела-Хоронителя на дорозі нашого життя та всі ті ласки, що нам потрібні для нашої душі. На просительній Єктенії священник молиться в тихій молитві, щоби Бог зволив прийняти жертвування св. Дарів та зіслав на них Свого Святого Духа.

Зліва: Дикирій і Трикірій, якими благословить єпископ людей на Службі Божій

Зправа: "Нехай поміняє вас Бог у своїм царстві..."

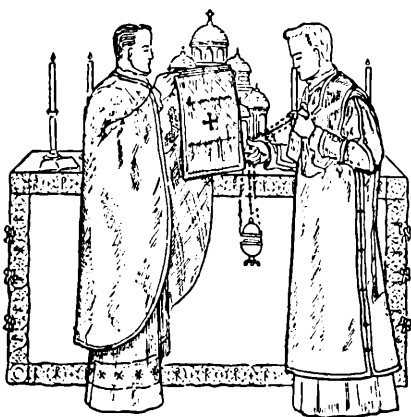
Left: The Dikerion and Trikerion used by a bishop to bless the people during Mass
Right: "Remember them, O Lord, in Thy kingdom"

momentarily before the royal doors of the iconostas. During the procession he mentions the names of the pope, metropolitan, bishop, and also remembers the clergy, authorities of state, the founders and benefactors of the church, and all the faithful present in the church. The words "orthodox Christians" again appears in this part of the liturgy and have only that significance which is prescribed to them by the true Church.

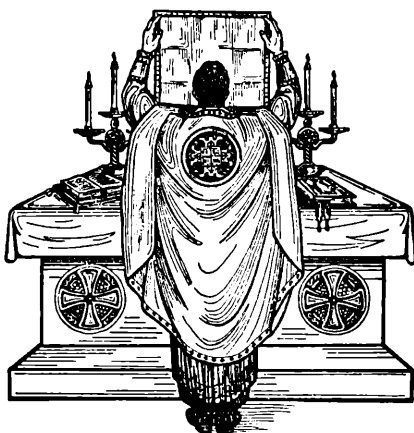
After the incensing of the Holy Gifts on the altar the faithful conclude the singing of the Cherubic Hymn, "... that we may receive the King of the universe, borne aloft by armies of unseen angels. Alleluia! Alleluia! Alleluia!"

The Great Entrance is followed by the **Litany of Supplication**. The response to the petitions of this litany is, "Grant this, O Lord!" The petitions are for peace during the day and during our lives, for sinless lives in the spirit of penance for former sins, for a holy death and the desire to approach God's judgment after death fearlessly. As aids God is asked to give us a Guardian Angel on the road of life and all the graces necessary for the salvation of our souls. During the Litany of Supplication the priest prays secretly, asking God to accept the sacrifice of the Holy Gifts and to send His Holy Spirit upon them.

At the conclusion of the Litany of Supplication the priest blesses the people and calls for mutual love amongst them, "Let us love one another..." The priest then kisses the Holy

Кадження воздуху
Incensing of the air

"Вір'ю в єдиного Бога..."
The creed

На закінчення просительної Єктенії священник мирствує (благословить) людей та закликає їх до взаємної християнської любові: “Любім один одного...”. Опісля священник цілує св. Дари і св. престіл. Цей обряд називається **поцілунком миру**. Він означає, що між християнами повинна панувати згода й любов, а джерелом тієї любові є Христос, якого символом є св. Дари і св. престіл. Коли Службу Божу відправляє більше число священників, то вони на цьому місці цілують себе в рамена. Колись у перших віках християнства на цьому місці вірні поздоровляли себе взаємно, перепрошували один одного за провини й образи та на знак примирення цілували себе **взаємно**.

З поцілунком миру лучиться безпосередньо **Визнання віри** (Символ віри). Це є короткий збір найважливіших правд християнської віри, що починається словами: **“Вірую в одного Бога...”**. Під час “Вірую” священник відкриває св. Дари та підносить угору те покривало (“воздух”), яким дотепер св. Дари були накріті. Через ціле “Вірую” священник держить перед собою згадане покривало на знак, що правди християнської віри є глибокі, незрозумілі для нашого обмеженого розуму та сповиті Божою тайною. Тому конечно потрібна чеснота християнської віри. Вона потрібна між іншими і на Службі Божій, на якій довершується незбагнута для нашого розуму тайна евхаристійного освячення Дарів.

По визнанню віри приходить найважливіша хвилина цілої Служби Божої: **евхаристійне освячення Дарів**, себто чудесна переміна хліба й вина в Найсвятіше Тіло та Найдорожчу Кров Ісуса Христа. Священник накликає, щоб усі вірні були уважні і в Божому страсі готовили своє серце на хвилину евхаристійної жертви. Далі закликає, щоб піднесли свої серця угору, до Бога і дякували Богові за Його великі ласки. На це вірні відповідають, що на правду Бог заслугує на хвалу, поклін і вдячність від людей.

Зближаючися до самого акту евхаристійного освячення священник у тихій молитві згадує перед Богом усі Його добродійства й ласки, за які люди не в силі віддати Богові належну вдячність. Зокрема згадує священник на добродійство сотворення та відкуплення людського роду. Тому ця молитва священника називається **благодарственной молитвою**. При її кінці священник голосно закликає людей, щоб вони лучилися з ангельськими хорами і співали Богові “переможну пісню”.

Gifts and the altar. This rite is known as the **kiss of peace**. This signifies the true christian charity which is to be found amongst all Christians and originates in the love of Christ Whose symbols, the Holy Gifts, are now on the altar. When there are other priests present who are concelebrating or assisting at the altar, they give each other the kiss of peace by touching one another's shoulders with their lips. The rite of the kiss of peace arose from the custom of the early Christians who greeted each other this way at this point of the Mass in mutual apology for any faults or affronts which may have been committed.

The kiss of peace is immediately connected with the **Profession of Faith** (The Creed). This is a short collection of the most important tenets or beliefs of the christian faith, "I believe in one God, the Father Almighty..." While the Creed is being recited the priest uncovers the Holy Gifts and raises the aer or veil. The veil is held aloft during the whole of the Creed to denote that the truths of the christian faith are deep and sublime, and that the mysteries of our faith are beyond the understanding of our finite minds. This is why the virtue of christian faith is so important and necessary. Above all, this theological virtue of faith is most necessary during the Divine Liturgy for the mystery of the eucharistic sacrifice is unfathomable to human understanding.

The most important moment of the Mass is now at hand — the **Eucharistic Consecration of the Holy Gifts**, that is, the miraculous changing of the bread and wine into the Most Precious Blood and Most Sacred Body of Jesus Christ. This most important part is called the Canon of the Mass. The priest invites the faithful to attend the consummation of the sacrament with the words, "Let us stand well, let us stand with fear, let us be ready to offer in peace the holy oblation." The faithful are asked to lift up their hearts, to give thanks to the Lord, and to bow before the consubstantial and undivided Trinity. The secret prayer before the consecration is known as the Preface or **Prayer of Thanksgiving**. The priest gives thanks and praise to God for His many goodnesses and mercies, for His acts of creation and the redemption of mankind. The priest invites the people to express their thanks by, "Singing, vociferating, and proclaiming the triumphal hymn!"

Євхаристійне освячення св. Дарів
The Eucharistic consecration of the Holy Gifts

Тоді народ співає **Серафимську пісню**: “Святий, святий, святий Господь небесних сил. Небо і земля є повні Твоєї слави. Слава Тобі на висотах. Благословенний Той, що йде в ім’я Господа. Слава (осанна) Йому на висотах”. Ці слова відносяться до Ісуса Христа, що якраз тепер приходить із неба в невидимий спосіб і силою євхаристійного освячення приймає види хліба й вина, щоб жертвуватися небесному Отцеві за всіх людей.

Євхаристійне освячення Дарів довершується тими самими словами, що їх проказав Ісус Христос на першій Службі Божій, себто на Тайній Вечері. Священик повторяє ті Христові слова: “**Прийміть і їдьте, це є Моє Тіло, що за вас жертвується на відпущення гріхів**” та “**Пийте з неї (чаші) всі, це є Моя Кров, яка за вас і за багатьох проливається на відпущення гріхів**”. Народ відповідає в глибокій вірі: “**Амінь**”. Опісля священик підносить освячені Дари вгору і кличе: “Ми приносимо Тобі, що Твоє, за всіх і за вся”. Це означає, що освячені Дари не є людською власністю, але Божою. Сам Богочоловік Ісус Христос є вже приявний у Святих Дарах як жертва Божові за ціле грішне людство та за всі його потреби.

Безпосередньо після освячення Дарів священик призиває Святого Духа, щоб Він прийшов на Святи Дари і щоб Святи

"Це є моє Тіло..."
"Це є моя Крив..."

"This is my body..."
"This is my blood..."

The people respond by singing the **Hymn of the Seraphim**, "Holy, holy, holy is the Lord Sabaoth (Lord of hosts and powers). Heaven and earth are full of Thy glory! Hosanna (Glory) in the highest! Blessed is he who comes in the name of the Lord. Hosanna in the highest!" These words refer to Jesus Christ Who is about to come from Heaven in the visible form of bread and wine through the power of the eucharistic consecration in order to sacrifice Himself to the Heavenly Father for all mankind.

The priest then utters the words in which Christ instituted the **Sacrament of the Eucharist**, which is the greatest monument of God's supreme love for men: "**Take, eat: THIS IS MY BODY which is broken for you for the remission of sins**"; and "**Drink of this, all of you: THIS IS MY BLOOD of the New Testament, which is shed for you and for many for the remission of sins.**" The congregation replies with deep faith, "**Amen**". The priest then elevates the consecrated Gifts (the paten and chalice) and sings, "We offer Thee Thine own, of what is Thine own, in all and for the sake of all." This means that the consecrated Gifts are not the property of humanity but belong to God.

The faithful, taking up the priest's words, chant, "We praise Thee, we bless Thee, we give thanks to Thee, O Lord, and we pray to Thee, O our God." The priest, meanwhile, **invokes the Holy Ghost** (Epiclesis) to descend upon the con-

Дари вийшли на душевне добро всім тим, які будуть їх приймати у св. Причастю. Це **призвання Св. Духа на св. Дари** називається з грецького **молитвою епиклези**. Під час цієї молитви народ співає “Ми Тобі співаємо, ми Тебе благословимо, ми Тобі дякуємо і молимося до Тебе, наш Боже”.

Тому що Христова жертва є “за всіх і за вся”, себто за всіх людей і за всі потреби людей, священник зараз по освяченні Дарів споминає цілий ряд осіб та потреб, за які він в імені св. Церкви приносить евхаристійну жертву. Ця частина Служби Божої називається **Євхаристійне поминання**. Тут священник найперше згадує **Святих**, що вже в небі, щоб вони у небі молилися за тих, що ще живуть на землі, Опісля згадує священник тих, які **померли** в надії на вічне життя, щоби Бог приймив їх до неба. Вкінці згадує священник цілий **ряд живучих людей**, щоб на них Бог післав свої ласки.

З цієї потрібної кляси осіб (Святих, померлих і живих), що їх згадує священник після освячення Дарів, вирізняє він

“Преложив Духом Твоїм Святим”
“Changing them by Thy Holy Ghost”

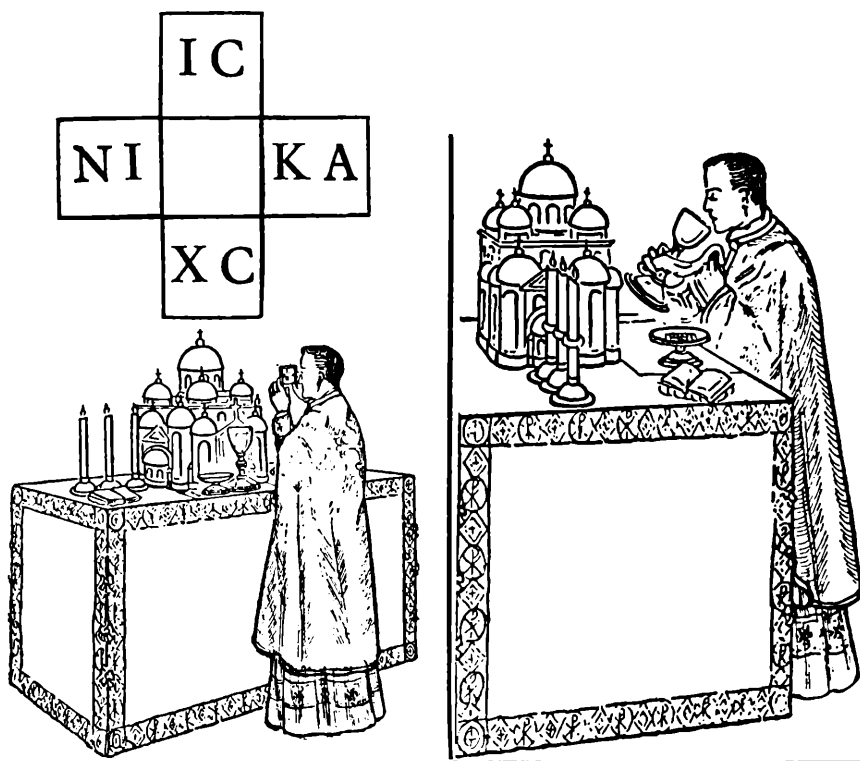

“Отче наш...”
“Our Father...”

secrated Gifts for the spiritual good of all who are to receive them.

Since Christ's sacrifice is "for all and all things", that is, for all people and their needs, the priest reads the **Prayer of Intercession**. Here he commemorates the members of the Church in whose behalf the consecrated elements have been offered. The priest commemorates the **Saints** in heaven and asks their intercession for the living; the **dead** who passed away in the hope of eternal life; and asks God's grace upon the **living**.

The priest prays for the above three classes of persons secretly, but sings the commemoration of the spiritual hierarchy and the Blessed Virgin Mary aloud. The congregation responds with the Hirmos (ode) in honor of Mary, "It is very meet to bless thee, the Theotokos (Godbearing)..." or

Причастя священника
The priest's communion

Преч. Діву Марію та найвищу церковну єрахію, бо їх згадує вголос, перериваючи свою тиху молитву. Коли священник згадує уголос Преч. Діву Марію, народ співає на її честь пісню: “Направду достойно є Тебе славити...” або іншу марійську пісню. Коли ж приходить згадка на Папу та єпископів, народ відповідає: **“І всіх і вся”**, це значить просить Бога, щоби благословив і дарив своїми ласками всіх людей, різного віку, різного полу (статі) з їх різними потребами, душевними і тілесними.

Ряд євхаристійних поминань закінчує священник благословенням зібраного в церкві народу, якому бажає, щоб Христове милосердя було завжди з ними всіми. На це народ відповідає священникові, щоби те саме Боже милосердя було і “з його духом”, себто щоби Бог благословив священника своїми ласками в його гідності, уряді і праці як священника.

Тепер приходять прохання, молитви й обряди, які мають приготувати вірних до прийняття освячених Дарів. Ця частина Служби Божої і Літургії Вірних називається **Євхаристійним жертвоспоживанням або Св. Причастям**.

Найперше священник із народом проказують **просительну Єктенію** того самого змісту, що і перед євхаристійним освяченням. В окремі тихій молитві тієї просительної єктенії священник молиться за те, щоби і він і всі вірні могли гідно прийняти освячені Дари і щоби св. Причастя Тіла і Крови Христової вийшло на користь, а не на осудження причасників.

Прохання просительної Єктенії закінчує молитва: **“Отче наш”**. Її священник відмовляє з піднесеними вгору руками, а весь народ співає чи проказує її вголос. Молитва “Отче наш” називається “Господньою молитвою”, бо її навчив людей сам Господь Ісус Христос. У цій молитві зібрані прохання за найважливіші потреби душі й тіла людини. І коли християни молитвою “Отче наш” зачинають свій обід чи вечерю, то тим більше належить, щоби перед прийняттям божественного корму в св. Причастю вони відмовили Господню молитву.

Безпосередньо перед св. Причастям священник закликає вірних нахилити свої голови перед Господом: **“Приклоніть ваші голови перед Господом”**. Це означає, що до св. Причастя маємо приступати з покірною й підчиненною Божій волі. На знак тієї покірки перед Господом священник перед св. престолом робить тричі поклін і проказує потиху митареву молитву: “Боже, будь мені милосердний...”. Тоді священник при-

its substitute. When the Pope or bishops are commemorated the congregation (populace) replies with, "Remember all men and women." This response is a petition for God's graces and mercies for all people, no matter of what sex, age, material or spiritual needs.

The priest concludes the prayer of intercession or commemoration with a blessing upon all the people in the church, asking that the mercy of God be always with them. The people reply with, "And with thy spirit." In this manner the people ask God to bless the priest with the graces necessary to the functioning of his office, work, and dignity.

The preparation of the faithful for **Holy Communion** follows. The priest sings the **Litany of Intercession** which is similar in content to the prayers before the consecration. In a secret prayer the priest prays, for himself and the faithful, that the Sacrament of the Eucharist may be worthily received for the spiritual good and not the condemnation of the communicants.

The Litany of Intercession is concluded with the singing of the Our Father. The priest recites the Our Father with hands extended. The Our Father is called the Lord's Prayer because it was composed by Christ Himself. The Our Father contains first the praise of God, and then petitions which can satisfy all the spiritual and material needs of a human being. When the Our Father is recited before meals, it is all the more proper to recite it before receiving the heavenly sustenance of Holy Communion.

The Our Father is immediately followed by the **Inclination** with the priest singing, "Bow down your heads to the Lord." This means that we should receive Holy Communion with humility and submission to the will of God. To mark this humility the priest makes three bows before the altar while saying the words, "O God, be merciful to me a sinner!" After the fraction or the breaking of the priest's host (Lamb) into four pieces the priest communicates by first taking a portion of the holy Bread and then by drinking from the holy chalice. The priest's communion is preceded by the prayer, "I believe, O Lord, and I confess..."

The priest then proceeds to distribute Holy Communion to the faithful. He does this by dropping all the consecrated particles, which have been up to this point resting on the

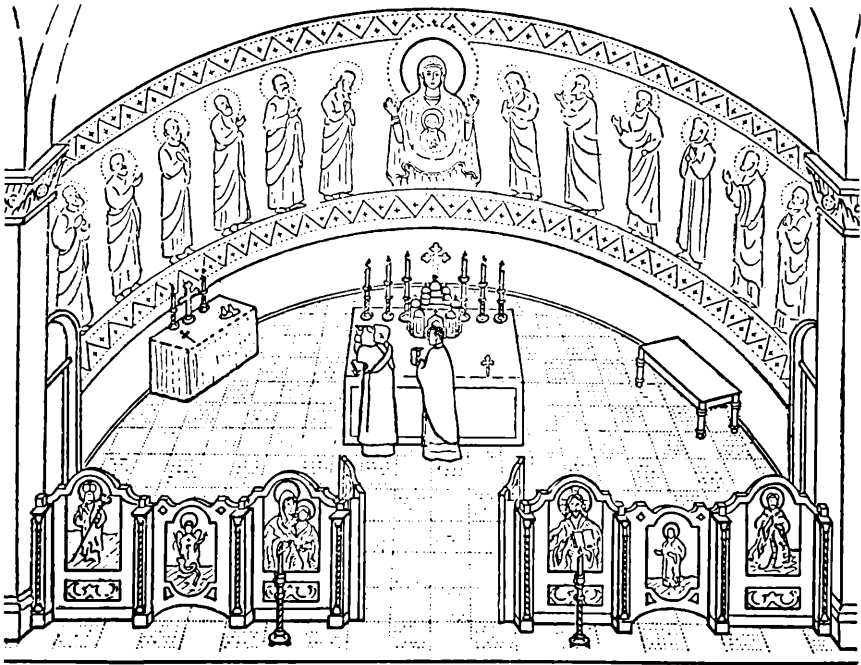

Причастя вірних
Communion of the faithful

чащається найперше Тіла Господнього, опісля причащається з чаші Господньої Крови. Перед св. Причастям відмовляє він молитву: “Я вірю, Господи, і визнаю...”.

Запричастившись священник згортає до чаші з Пресв. Кров'ю частинки освяченого Хліба, обертається до людей з освяченими Дарами і кличе: **“Приступіть у Божому страсі та з вірою”**. Тоді йде обряд розділювання Св. Причастя. Священик проводить тим, що приступають до Св. Причастя молитву: “Я вірю, Господи...”. В цій молитві висловлені почування віри в Господа, покори перед Ним та надії на Його милосердя. Згадується в цій молитві нещасливий апостол Христовий Юда, що поцілунком зрадив Спасителя, як також один із розбійників, що був за свої гріхи розп'ятий, але жалував за свої беззаконня перед розп'ятим Христом і дістав від Нього прощення в останній хвилині свого життя. Юда є відстрашаючим прикладом нерозкаяного грішника, а навернений розбійник є прикладом, який добрий і милосердний Христос для всіх тих, що навертаються зі своїх гріхів і покують за них. Якраз Св. Причастя є наглядним доказом цього великого Божого милосердя й любови для нас грішних, але розкаяних людей.

Святе Причастя розділює священник ложечкою, при чому проказує слова: **“Причащається слуга (раб) Божий... на про-**

Перенесення освячених Дарів на Проскомидійник
Transfer of the Blessed Sacrament to the prothesis

paten, into the chalice containing the Most Precious Blood. The priest then turns to the people with the consecrated Gifts and sings, "Approach with fear of God, with faith, and with love!" The priest then leads the faithful receiving Holy Communion in the same preparatory prayer he has just recited for himself, "I believe, O Lord, and I confess..." This beautiful prayer expresses faith in the Lord, humility and hope in His mercy. It continues with "...for I will not betray Thee with a kiss, as did Judas; but as the Thief I confess Thee: remember me, O Lord, in Thy kingdom!" Holy Communion is an outstanding example of Christ's mercy towards the sinner who has repented.

Holy Communion is distributed by the priest with the aid of a golden spoon. The receiver should open his mouth wide without extending the tongue, head well back, and should never attempt to clutch or suck the spoon. In this manner the priest can tilt the communion particle into the communicant's mouth freely and easily. As the priest ap-

щення всіх своїх гріхів та на вічне життя". У цих словах висказані два діяння Св Причастя, себто: очищення душі від гріховного бруду та забезпечення вічного життя через евхаристійні ласки.

Після розділення Св. Причастя між вірних священник благословить їх Найсв. Тайнами, кажучи: **"Спаси, Господи, Твій народ і благослови Твоє насліддя"**. На це благословення народ відповідає гарною піснюю, в якій дякує Богові за правдиве світло і правдиву віру.

Опісля останки освячених Дарів священник переносить на проскомидійник, на якому їх він приготував у чині Проскомидії. При кінці Служби Божої ці останки споживає священник або дякон, що з ним священник відправляє Службу Божу.

Тепер слідує остання частина Літургії Вірних і цілої Служби Божої, що називається **"благодаренням"**. І священник і вірні дякують Богові за ласку Св. Причастя. Вірні співають гарну пісню: **"Нехай наповняться наші уста похвалою, Господи..."**. Ця пісня є подякою народу за **"святі, Божі, безсмертні й животворні Тайни"**, що їх Бог дає в Св. Причастю. Знову ж священник дякує Богові за св. Причастя в окремій ектенії як також у тихій молитві. Там він іщераз дякує Господеві і від себе і в імені всіх людей за Святі Христові Дари та просить, щоб вони були охороною в життю, бо тільки Бог є **"нашим освяченням"** і за це ми повинні віддавати Йому славу, тепер і завжди і навіки.

При кінці Служби Божої священник виходить із святилища і перед іконостасом проказує т. зв. **Заамвонну молитву**. Ця назва означає, що цю молитву мовить священник із того місця, де читається Апостола і Св. Євангелію (амвон). Ця молитва є останнім актом похвали і подяки Богові за всі добродійства, як також кінцевим проханням, щоби Бог благословив свій народ, зберігав св. Церкву, дав мир для цілого світу і для всіх станів людей. На цю молитву вірні відповідають гимном: **"Нехай буде благословенне Боже ім'я від сьогодні аж на віки"**.

Вкінці священник востаннє благословить людей кажучи: **"Нехай буде з вами благословення Господа..."** і, віддавши славу Христові перед св. престолом, звертається до людей і проказує **Отпуст**. Отпуст — це закінчення Служби Божої в формі останньої згадки на Христа Чоловіколюбця, Преч. Діву Марію й інших Святих. Після Отпусту священник замикає Царські

proaches each communicant, he says, "**The servant of God N... receives the honorable and holy Body and Blood of Our Lord, God, and Savior Jesus Christ for the remission of his sins and for everlasting life.**" These words reflect the act of cleansing the soul from the stain of sin and the guarantee of eternal life through the grace of the eucharist.

One of the beauties of the Ukrainian rite is that at every Mass there is a benediction with the Blessed Sacrament. This benediction immediately follows Holy Communion. The priest with the Blessed Sacrament in his hands blesses the people saying, "Save Thy people, O Lord, and bless Thine inheritance." The people respond with, "We have seen the true light, we have received the Heavenly Spirit, worshipping the undivided Trinity which has saved us!"

During this response the priest carries the Blessed Sacrament to the prothesis where the ablutions will be made at the end of the Divine Liturgy.

The priest ends the Mass with the **Litany of Thanksgiving**. In thanks for the grace of the Eucharist the people sing, "Let our mouths be filled with Thy praise, ...for Thy divine, holy, pure, immortal, heavenly, life-giving mysteries." This is followed by the petitions of the Litany of Thanksgiving where the priest once again thanks God for the Holy Gifts and asks Him to make the Holy Gifts a means of protection and of our sanctification.

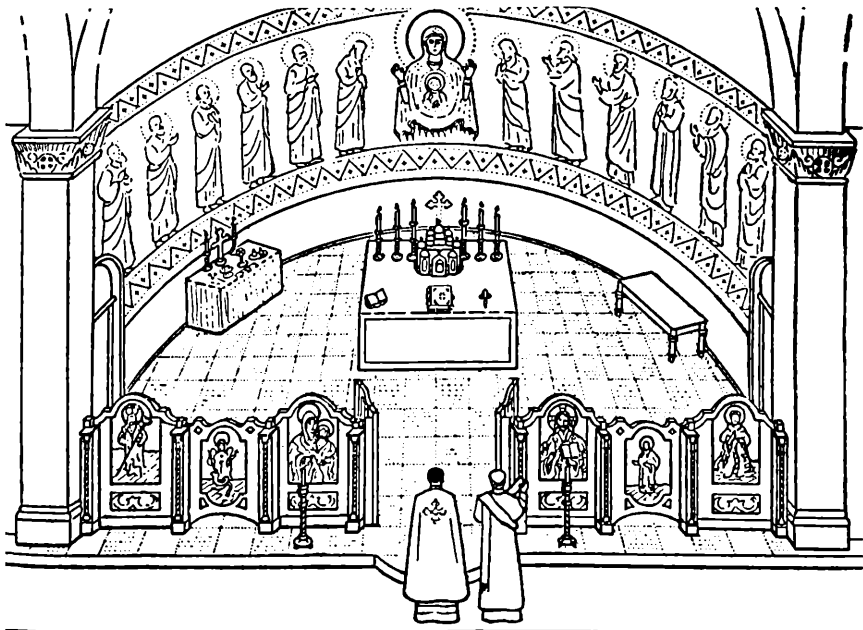
Near the end of Mass the priest leaves the sanctuary to stand before the iconostas where he recites the **Prayer Behind the Ambo**. It receives this name because it is recited from the Ambo or the place where the Holy Gospel and the Epistle are read. This prayer is the last act of praise and thanks to God for all that He has given us. It includes a petition for blessings on His people, for the sanctification of the Church, and peace to the world and all states of life. The congregation replies with the hymn, "**Blessed be the name of the Lord, now and forever!**"

The priest then blesses the people for the last time, saying, "**May the blessing of the Lord and His mercy be upon you...**" which is followed immediately by the **Dismissal**. The Dismissal ends the Mass with reference to Christ the Lover of Men, the Blessed Virgin Mary, and the Saints. After the Dismissal the priest closes the Royal Doors, leaves the altar,

Двері і відходить від престолу, щоб спожити останки освячених Дарів на проскомидійнику. Споживши Святі Дари й очистивши св. посуд, священник роздягається зі священних риз.

Коли з недостачі часу чи з яких інших причин у церкві немає торжественної (співаної) Служби Божої, то на її місці відправляється т. зв. **читана Служба Божа**. Це є та сама Служба Божа, з усіма її молитвами і Єктеніями, тільки без співу людей чи хору.

Коли Службу Божу відправляє єпископ, то вона називається **“архиерейська Служба Божа”**. На цій Службі Божій є деякі окремі обряди. На різних місцях Служби Божої єпископ благословить народ **дикірієм** (двосвічником) або **трикірієм** (трисвічником). Також уживає єпископ при архиерейській Службі Божій мітру, жезл та єпископський хрест. Коли в Службі Божій приходиться торжественна згадка Свт. Отця, митрополита та єпископів, (нпр. на сугубій Єктенії), тоді народ співає **“Многая Літа”**. Те саме співається і на закінчення архиерейської Служби Божої.

“Ти освячуєш тих, що уповають на Тебе...” (заамвонна молитва)

Concluding prayer behind the Ambo

and goes to the prothesis for the ablutions. When the holy vessels have been purified, the priest removes the vestments used during the Holy Liturgy.

It is customary for the people to remain in prayer for a short while after Mass for personal intentions. On leaving the church they approach the tetrapod to kiss the holy cross and icon, while the priest kisses the altar.

When for various reasons it is impossible to sing the Divine Liturgy (High Mass), then it is read or recited and is known as **Low Mass**. Both High Mass and Low Mass are exactly the same liturgy, having the same litanies and prayers.

When the Divine Liturgy is celebrated by a bishop, it is called a **Pontifical Mass**. Such a Pontifical Mass has its own additional rites and ceremonies. At certain parts of the Mass the bishop blesses the people with the **double candle** and the **triple candle**. During the Mass the Bishop wears the mitre, holds the pastoral staff, and wears the pectoral cross. When the names of the Holy Father, Metropolitan, and Bishop are mentioned as in the Impetrative Litany, the choir sings "For many years". The "For many years" response is also sung at the end of the Pontifical Mass.

Обряди на Архиерейській Службі Божій
Ceremonies during a Pontifical Mass

"Под твою милость прибігаємо, Богородице Діво.."
"Merciful Mother of God.."

РОЗДІЛ ІV

СВЯТІ МОЛИТВИ І ПРАКТИКИ

CHAPTER IV

HOLY PRAYERS AND PRACTICES

Люди зобов'язані почитати Бога не тільки прилюдно, нпр. у церкві, разом із священиком і цілою церковною громадою, але також мають віддавати Богові честь і поклін у своєму приватному житті. Прилюдне богочитання має свої форми в різних церковних богослужбах, між якими перше місце займає Служба Божа. Знову ж приватно почитаємо Бога через свої **особисті молитви й побожні практики**.

Богочитання поосібне (індивідуальне) є тоді, коли ми почитаємо Бога в своїй хаті, або навіть і в церкві, але одинцем і в такій формі, яку ми самі собі накладаємо. Богослужби, що відправляються прилюдно в церкві, мають уже свої приписані форми й обряди, зате особисті молитви і їх форма залежать від нашої волі.

Між формами особистого богочитання є багато таких, що приймалися загально між християнами, як нпр. **Щоденні молитви** (“Отче наш”, “Богородице Діво”, “Вірую”, “Под Твою милость” ітп.), **Церковні пісні** та різні **побожні молитовні практики**. Зміст різних молитов особистого богочитання або взятий з різних частин церковних богослужб, або постав під його безпосереднім чи посереднім впливом. Св. Церква хоч не наказує, як мають виглядати форми приватного богочитання, однак похваляє й одобряє різні молитви й молитовні практики та заохочує до них вірних. Через наші приватні молитви й побожні практики виповняємо перед Богом наш обов'язок, виявляти назверх нашу віру.

1) ЩОДЕННІ МОЛИТВИ

Щоденні молитви — це такі молитви, що їх за звичаєм, вірні відмовляють ранком, увечорі або в інших порах дня. Число чи порядок щоденних молитов не є усталений. Їх знаходимо у збірниках молитов або молитовниках, виданих спеціально до приватного вжитку вірних. Найбільш знаними щоденними молитвами є Господня молитва, Богородице Діво, молитви до Пресв. Трійці, до Св. Духа, до Св. Ангелів та інших Святих.

Господня молитва або “Отче наш” — між усіма молитвами приватного богочитання найбільше знана й уживана.

The faithful have the obligation of worshipping God publicly, as in church, and privately, as in their homes. Public worship is expressed when the whole congregation assists at the many liturgical forms of the various church services; the most important being the Divine Liturgy or the Mass. We worship God privately when we **pray and perform pious practices as individuals.**

Individual worship of God may be practised in the home or even in church, but as individuals and in that form which we have chosen by ourselves and of our free wills.

Many private forms of prayer have been adopted by Christians all over the world. Amongst such private forms of prayer which have been generally accepted are: **Daily Prayers** (Our Father, Hail Mary, Creed, Angel Guardian, etc.), **Church Hymns** and other **Pious prayers and practices.** Many, if not most, private prayers have originated directly or indirectly from the forms of public church services. The Church does not prescribe the form our private prayers should take, but encourages the use of various private prayers and practices which She has approved and authorized. Private prayer fulfills our obligation of expressing our faith and belief in God externally.

1) DAILY PRAYERS

Daily Prayers are those which we are accustomed to say in the morning, evening, and various times of the day. The order or number of times these prayers are said are not prescribed by the Church. These prayers may be quickly found in the collections of prayers of any of the various prayer books which have been published with ecclesiastical approval for the private use of the faithful. The prayers most commonly used are: Our Father, Hail Mary, and prayers to the Trinity, to the Holy Ghost, to the Angels, and to the Saints.

The Lord's Prayer or the Our Father is the best known and most widely used of all private forms of prayer. It occurs in almost all the divine services used in church. It was composed by Our Lord Himself (Luke: 11, 1). It is a

Зрештою, Господня молитва приходиться на всіх майже церковних богослужбах. Називається вона Господня тому, бо походить від Господа нашого Ісуса Христа. Він сам навчив її своїх Апостолів, коли вони просили Його, щоб навчив їх молитися (Лук 11, 1).

Молитва “Отче наш” складається з сімох прохань, коротких, але повних змісту. В тих проханнях замикаються найважливіші потреби людського життя, і природного і надприродного.

У вступних словах молитви відзиваємося до Бога словами: **“Отче наш”**, бо Бог є справді для нас усіх спільним Батьком. Він не тільки наш Творець і Пан, але добрий батько, що дбає про своїх дітей. Через Св. Тайну Хрещення ми стали Його прибраними дітьми, із правом на небо, нашу батьківщину. Ось тому додаємо до “Отче наш” слова: **“що єси на небі”**. Це небо, де перебуває наш Отець, буде колись і нашим вічним місцем перебування.

Першим проханням до нашого небесного Отця є: **“Нехай святиться Твоє Ім'я!”**. Це значить, що Божого Імени не вільно зневажати, а всі люди повинні вимовляти Його з пошаною. Друге прохання: **“Нехай прийде Твоє царство!”** вказує на ціль нашого життя, якою є приналежність до Божого царства, царства правди і ласки, до якого Бог покликав нас без нашої заслуги. Третє прохання: **“Нехай буде Твоя воля!”** подає спосіб та дорогу, як треба людям доходити до Божого царства. Іншої дороги немає, тільки дорога сповнення Божих заповідей і приказів, себто Божої волі.

Дальше прохання Господньої молитви відноситься до потреб нашого земного життя. У проханню: **“Дай нам сьогодні наш насущний хліб”** молимо Бога не тільки про сам хліб, але про всі потреби нашого тіла, бо хліб — це символ усього того, що потрібне нам для піддержання нашого життя і здоров'я. Опісля, в дальшому проханні, благаємо: **“Прости нам наші провини так, як ми прощаємо тим, що перед нами провинилися”**. Гріх — це довг наш перед Богом, і якщо б його нам не захотів простити Бог, то ми ніколи не ввійшли б до Його царства. Та щоб ми могли досягнути Боже милосердя і прощення наших гріхів, мусимо бути милосердні і для наших ближніх.

В останніх двох проханнях Господньої молитви благаємо Бога, щоб відвертав від нас небезпеку гріха. Слова: **“Не дай**

perfectly balanced prayer, for the first half consists of praise of God, and the second half is given over to petitions for things to be received.

The Our Father consists of seven short petitions of praise and requests, each full of meaning. They include the most important material and spiritual needs of a human being.

The prayer is introduced with the words, '**Our Father**', for God is the Father of all (and) excluding none. Not only is He the Lord and Creator of all creatures, but He is the loving Father over all His children. Through the Sacrament of Baptism we have become His children with the right to heaven, our true fatherland. This is why we add the words, '**Who art in Heaven**', for heaven is God's home, and some day it will be our eternal home also.

The first petition addressed to the Heavenly Father is, '**Hallowed be Thy name**'. This petition reveals our desire for God's name to be praised and glorified by all men. The second, '**Thy kingdom come**', indicates that the aim and purpose of our lives is to become members of God's kingdom, a kingdom of truth and grace to which we have been called without any merit on our part. The third petition, '**Thy will be done**', shows us that one can reach God's kingdom by submitting to His divine will as revealed in His commandments.

After these statements of praise, humility, and submission, the prayer continues with formal petitions. '**Give us this day our daily bread**', is not only a request for bread, but for all material sustenance, of which bread is the symbol. We continue with, '**Forgive us our trespasses as we forgive those who trespass against us**'. Sin is a debt before God. If God did not forgive us our sins, we would never be able to achieve heaven. If we wish God to be merciful to us by forgiving us our sins, we must be merciful in the face of the trespasses of our neighbors.

The last two petitions are requests asking God to protect us from the danger of sin. The words, '**Lead us not into temptation**', reveal that every temptation is an opportunity to sin or an occasion for sin. Temptation alone is not a sin, but without God's help we would easily succumb to temptation and so fall into sin. The last words, '**But deliver us from evil**', mean that only the grace of God can protect

**“Да будет воля твоя,
яко на небеси и на земли”**

“Thy will be done on earth as it is in heaven”

нам попасти в спокусу” звертають увагу на нагоди до гріха, якими є кожна спокуса. Без Божої помочі ми можемо дуже легко піддатися спокусі до гріха. Тому в останньому проханні молимо Бога: **“визволи нас від злого”**. Тільки ласка Божа може нас захоронити перед дияволом, що є спричинником усякого зла та спокуси до злого.

Як бачимо, Господня молитва містить у своїх коротких і ядерних проханнях усе те, про що ми повинні Бога просити. Тільки треба її мовити спокійно, зі зрозумінням і застановою. “Отче наш” — це найкраща молитва, тому не дивно, що вона стала щоденною молитвою християн.

Друге місце після Господньої молитви займає в щоденних молитвах **“Богородице Діво”**, себто молитва до Преч. Диви Марії. Ця молитва приходить також у церковних богослужбах. Як у Господній молитві ми звертаємося до нашого небесного Вітця, так у молитві “Богородице Діво” підносимо свої очі до нашої небесної Матері, Пресв. Богородиці, Заступниці християн.

Починаємо нашу молитву до Преч. Диви Марії, називаючи її **“Богородицею”** і **“Дівою”**. У цих двох словах міститься все, що можемо найкращого і найдорожчого сказати про Марію. Вона є Матір'ю Господа нашого Ісуса Христа, Богочоловіка,

**Пресвятая Богородице
спаси нас"**

"Most Holy Mother save us"

**"Пресвятая Троице
помилуй нас, Господи"**

**"Most Holy Trinity have mercy
on us"**

us from the devil who is the source of all temptation and evil in the final analysis.

If one prays the Lord's prayer with understanding and reflection, it is easy to see why it is the most beautiful of all prayers. The short powerful petitions include everything which should be said and requested of God. This is why it is the most used daily prayer.

The **Hail Mary**, or prayer to the Blessed Virgin Mary, is next in importance to the Our Father. This prayer, too, is found in the texts of church services.

In the Ukrainian rite this prayer begins with the words, '**O God-bearing Virgin**'. These two words express the most beautiful things that can be said about Mary. She is at one and the same time the Mother of Our Lord Jesus Christ, the God-man, and the Immaculate Virgin who conceived Christ through the power of the Holy Ghost. The words, 'O God-bearing Virgin', embrace all the teachings of the Church about the Virgin Mary.

а водночас є Непорочною Дівою, бо почала Ісуса Христа від Святого Духа. У словах “Богородице Діво” міститься ціла наука св. Церкви про Преч. Діву Марію.

Опісля поздоровляємо Преч. Діву Марію словами: **“Радуйся, обрадованная Маріє, Господь з Тобою”**. Цими словами привітав Преч. Діву Марію Архангел Гавриїл, коли звіщав Їй, що Вона має стати Матір'ю Спасителя світу. Слово **“радуйся”** значить **“вітай”**, **“будь поздоровлена”**. Знову ж слово: **“Обрадованная”** значить **“повна Божої ласки”**, або благодатна. Марія знайшла в Бога ласку і тому кажемо Їй з Архангелом: **“Господь з Тобою”**.

Дальші слова: **“Благословенна Ти між жінками”** підносять велику гідність Преч. Диви Марії. Її одну з цілого жіночого роду Господь вибрав на Матір Ісуса Христа. Тому Вона благословенна між жінками. Тими словами привітала Преч. Діву Марію св. Єлисавета, Її тітка, коли Преч. Діва Марія, по зачаттю в своїм дівичім лоні Ісуса Христа, прийшла у відвідини до св. Єлисавети.

Від св. Єлисавети походять теж дальші слова: **“І благословенний плід Твого лона”**. Ті слова повторяє св. Церква в молитві “Богородице Діво”, щоби підкреслити, чому вона так величає Преч. Діву Марію. Причиною того є Ісус Христос, Її Син, **“плід”** Її дівичого лона. Тому додає ще св. Церква кінцеві слова: **“Бо ти народила Христа, Спасителя й Відкупителя наших душ”**. Цими останніми словами визнаємо, що величаємо Преч. Діву Марію не тільки тому, що Вона піднесена Богом до найбільшої гідности Богоматеринства, але також тому, що через те стала Вона для нас причиною нашого спасіння.

До щоденних молитов належить **молитва до Святого Духа: “Царю небесний”**. Ця молитва взята з Вечірні празника Зіслання Святого Духа. Називаємо Св. Духа **“Небесним Царем”**, бо Він царює в душах людей через освячуючу ласку. Він є нашим **“Потішителем”**, бо скріплює й потішає нас у прикрих хвилинах життя. Ісус Христос, коли прощався з Апостолами на Тайній Вечері, обіцяв післати їм потішителя в Особі Св. Духа і цю обіцянку Він виповнив у дні Зелених Свят. Тоді на Апостолів зійшов Св. Дух і потішив їх серця.

Дух Святий — це також **“Дух правди”**, бо Він дає нам, як колись Апостолам, можливість зрозуміти правди св. віри. Як Особа Божа Він є **“всюдиприсутній”** та **“всеобіймаючий”** Від

This introductory title is followed by the greeting, **'Hail Mary full of grace, the Lord is with thee'**. These are the same words of greeting used by the Archangel Gabriel when he announced that Mary would become the Mother of God. The angel explains that Mary has found grace in the sight of God, and therefore she is hailed as one 'full of grace'.

The words, **'Blessed art thou amongst women'**, are expressive of the dignity to which Mary has been raised. Mary has been chosen singularly from all women to become the Mother of Jesus Christ. She is therefore blessed amongst women. It was with these very words, 'blessed art thou amongst women', that Elizabeth, the cousin of Mary, greeted Mary when she visited her after the conception of Jesus Christ.

It is from Elizabeth also that we obtain the words, **'Blessed is the fruit of thy womb'**. These words are included in the prayer to Mary by the Church because they stress the fact that we love and reverence her so highly because Jesus Christ is the 'fruit' of her womb. This is why the Church adds the words (in the Ukrainian rite), **'For thou didst give birth to the Saviour of our souls'**. In other words, the Church emphasizes that Mary is the Co-Redemptrix, for through her cooperation with God she has given us Jesus Christ, the Redeemer of souls. Without Christ there would be no salvation.

Another prayer commonly used in the schedule of daily private prayers is **O Heavenly King**. This prayer is taken from the **Vespers** service on the vigil of the Feast of the Descent of the Holy Ghost (Pentecost). This is a prayer to the **Holy Ghost**. The Holy Ghost is called the 'Heavenly King' because He reigns in our hearts and souls through sanctifying grace.

'O Heavenly King, consoler, spirit of truth, Thou Who art everywhere present and fillest all things, treasury of graces and giver of life: Come, dwell within us, cleanse us from all stain, and, O Supreme Goodness, save our souls!'

The Holy Ghost is the 'consoler' because he strengthens and comforts us in our sufferings. The Holy Ghost is the Advocate promised to the apostles by Christ at the Last Supper, and this promise was fulfilled during Pentecost.

The Holy Ghost is also the **'spirit of truth'**, for it is He Who enables us to understand the truths of our faith. The Holy Ghost, as one of the Persons of the Holy Trinity, is

Нього дістаємо ми Божі ласки, тому називаємо Його **“скарбом добродійств”**.

Висловивши в цей спосіб нашу віру в Св. Духа прохаємо Його, щоб Він **“прийшов і замешкав між нами”** подібно, як Він зійшов був колись на св. Апостолів у виді вогняних язиків. А ціллю цього приходу Св. Духа є **“очистити нас від усякого бруду”**, це значить від бруду гріхів, та **“дати спасіння нашим душам”**.

Крім молитви до Св. Духа маємо між щоденними молитвами ще три короткі **молитовці до Пресв. Трійці**. Перша з них це пісня: **“Святий Боже, святий Сильний, святий Безсмертний, помилуй нас”**. Ця пісня приходить на Службі Божій та на інших церковних богослужбах. Друга молитовця до Пресвятої Трійці — це **“Слава Отцеві і Синові і Святому Духові, тепер і завжди і на вічні віки. Амінь.”** І ця молитовця приходить часто у церковних богослужбах, особливо у возгласах при кінці ектенійних прохань. У третій молитовці до Пресв. Трійці прохаємо Божого милосердя словами: **“Пресвята Тройце, змилосердися над нами”**. Опісля звертаємося до Бога Отця, нашого Господа, щоб **“очистив наші гріхи”**, до нашого Владики, Сина Божого, щоби **“простив наші беззаконня”**, і до Святого Духа, щоб **“відвідав нас та вилікував наші недуги”**, тому що Він Святий.

Молитва **“Царю небесний”**, всі три молитовці до Пресв. Трійці (**“Святий Боже”**, **“Слава Отцеві”** та **“Пресвята Тройце”**) та Господня молитва: **“Отче наш”** творять разом т. зв. **“начало обичне”**, себто є звичайним і загальним початком та вступом майже всіх церковних богослужб.

До щоденних молитов можна б іще додати інші молитви, які багато побожних християн відмовляє ранком і ввечорі, нпр. **“Вірую в єдиного Бога”**, покаєнний псалом **“Помилуй мене, Боже”**, молитва до Ангела Хоронителя, молитви до Преч. Діви Марії: **“Под твою милость”**, **“Достойно есть”** та інші молитви на всякі потреби. У молитовниках, видаваних для приватного вжитку вірних, подано багато молитов на різні потреби, нпр. молитви за батьків, за св. Церкву, за батьківщину, за дітей, за молодь, за хворих, потребуючих, переслідуваних ітп. Там також поміщено молитви перед і після св. Сповіді, перед і після Св. Причастя, молитви до різних Святих, що є нашими Іменниками, заступниками чи помічниками в різних потребах душі і тіла.

'everywhere present and fillest all things'. He is the **'treasury of all graces'** and as the Creator is the **'giver of (supernatural) life'**.

After having expressed our belief in the Holy Ghost we ask Him to **'Come, and dwell within us'** as He did when He descended upon the apostles in the form of tongues of fire. The purpose of the Holy Ghost's coming is to **'cleanse us of all stain'**, that is, from the stain of sin, and to **'save our souls'**.

Amongst the daily prayers which are most often used we can find three short **prayers in honor of the Holy Trinity**. The first is the **Trisagion** which is found in the Mass and other liturgical services: **'Holy God, holy Mighty One, holy Immortal One'**. Another is: **'Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Spirit, now and always and forever and ever. Amen'**. This prayer is found frequently in the various liturgical services. The third prayer to the Holy Trinity asks God for mercy: **'O all-holy Trinity, have mercy on us! O Lord, cleanse us of our sins! O Master, forgive us our transgressions! O Holy One, visit us and heal our infirmities for Thy Name's sake'**.

The prayers, O Heavenly King, and the three above to the Holy Trinity, with the Our Father compose the **'General Introduction'** which is the most common and general method of introducing most liturgical services.

Other daily prayers most frequently used in the morning and evenings by the faithful are: the **Creed**, the **Penitential Psalm (Ps. 50)**, **Prayer to the Guardian Angel**, and the prayers to the Virgin Mary, such as, **'Under thy protection...'**, and **'It is very meet to bless thee O Birth-giver of God'**, etc.

Our everyday prayer books are full of selected prayers for daily private use, and for every need and intention. There are prayers for our parents, for the Church, for our Fatherland, for children, for youth, for the sick, for the suffering, for the persecuted, etc. They contain prayers for before and after Confession, for before and after Holy Communion, to the Saints, as well as to our Patron Saints.

The purpose of all of these models of daily prayer is to enable us to concentrate our attention during the private act of worshipping God, especially when there are many distractions about. Of all of them, the most beautiful are those taken from the liturgical services.

2) ПІСНІ

Наше приватне богочитання не обмежується тільки до молитов, але обіймає також і **пісні**. У церковних богослужбах знаходимо багато різних пісень та гимнів. Вони є складовою частиною богочитання. Церковна пісня — це молитва, злучена зі співом. Під впливом пісень з церковних богослужб постало теж багато пісень побожного змісту, що їх християни співають для піднесення свого молитовного настрою.

Побожні пісні вживаються з різних нагод. Їх співаємо в церкві перед, після чи між різними церковними богослужбами. Особливо співаємо побожні пісні на походах чи на зібраннях релігійно-церковного характеру. Відповідно до свого змісту побожні пісні діляться на пісні в честь Пресв. Трійці, в честь Ісуса Христа, Преч. Діви Марії та Святих, або з нагоди різних свят і празників у церковному році. Пісні на Христове Різдво називаються **колядками**, а на празник Воскресення **воскресни-ми піснями**. Особливо дуже любить наш нарід колядки. Церковні пісні поміщені в окремих збірках, нпр. Богогласниках, Колядниках і т. п., або подають їх молитовники.

3) ПОБОЖНІ ПРАКТИКИ

Вкінці треба згадати ще один спосіб приватного богочитання, себто різні **побожні практики**. Побожні практики — це такі зверхні акти, що ними виявляємо ми наше почитання Господа Бога. Ці акти получені з молитвою.

До таких побожних практик можна нпр. зачислити звичай молитви перед і після їди, почитання св. образів (ікон), відкриття голови в переході попри церкву чи придорожні хрести, звичай хреститися перед чи після праці, відвідування церкви, молитви на гробах, проказування вервиці, відбування Хресної Дороги, прощі до чудотворних ікон і відпустових місць та багато іншого.

Побожні практики причиняються до поглиблення і скріплення нашої віри. Св. Церква вправді їх нам не наказує, однак їх похваляє та заохочує вірних до них, бо такі практики плекають релігійного духа і збагачують християнське життя.

2) RELIGIOUS HYMNS

Private prayer also embraces **song**. We find many songs and hymns in church services. They are an important element in divine services. Church hymns are prayers offered in song. Through the influence of church hymns many other songs of devotion have been composed which serve to encourage and heighten the quality and tone of one's prayer.

The singing of **religious hymns** is a practice common to all peoples of the world. They are sung before, during, and after religious services. They are especially used during processions and at gatherings having a religious character. Religious songs are also divided according to their content into those in honor of the Holy Trinity, in praise of Jesus Christ, the Blessed Virgin Mary, and the Saints. Those sung at Christmas time are called **carols**, while those at Easter time are referred to as **Songs of the Resurrection**. Christmas carols are great favorites of the Ukrainian people.

3) HOLY PRACTICES

There are other **pious practices** which deserve attention for they are also private forms of prayer through which we show external worship of God.

Amongst these are the practices of: saying grace before and after meals, the praying before icons and holy pictures, the uncovering of one's head when passing by a church, or the custom of blessing oneself before undertaking any work or duty, visits to the Blessed Sacrament, praying over the graves of the dead, the saying of the Rosary, making the Way of the Cross, the making of pilgrimages to shrines, and many others.

These pious practices help greatly in deepening and strengthening our faith. The Church does not prescribe these practices, but praises and encourages them for they implant the spirit of religion and enrich our christian life.

ПИТАННЯ З ДРУГОЇ ЧАСТИНИ ЛІТУРГІКИ

1. Про що говорить нам друга частина Літургії?
2. Що це значить “Святі Часи”?
3. Які є важніші неділі церковного року?
4. Що це є подвижні і неподвижні свята?
5. Які є важніші празники в церковному році?
6. Які є річні, тижневі та однодневні пости?
7. Коли припадають загальниці а коли задушні дні?
8. Які є важніші богослужбові слова й знаки (рухи)?
9. Як називаються богослужби церковного правила?
10. Як довершується Св. Тайна Хрещення?
11. Нащо встановлена Св. Тайна Миропомазання?
12. Що є найважливіше в св. Тайні Покаяння?
13. Як приймають хворі Пресвяту Євхаристію?
14. Хто приймає св. Тайну Єлеопомазання?
15. Які є ступні св. Тайни Священства?
16. Що передається новопоставленим у св. Тайні Священства?
17. Які є головні обряди св. Тайни Подружжя?
18. Що означають перстені та вінці (корони) в св. Тайні Подружжя?
19. Які є найчастіше вживані Молебні, Освячення і Благословення?
20. Які Отці списали формулярі Служби Божої?
21. З яких головних частин складається Служба Божа?
22. Що робить священник на Проскомидії?
23. Коли приходить на Службі Божій обряд кадження?
24. Коли починається і кінчиться Літургія Оглашених?
25. Що означає Малий Вхід?
26. Що означає і як відбувається Великий Вхід?
27. Що є найважливіше в Літургії Вірних?
28. Які ектенії приходять у Службі Божій?
29. Що робить священник на “Вірую”, а що на “Отче наш”?
30. Яку молитву проводить священник перед Св. Причастям?
31. Які є обряди, властиві архиерейській Службі Божій?
32. Які є найважливіші щоденні молитви?
33. Що це є церковні пісні і святі практики?

QUESTIONS ON PART II

1. What is the subject-matter of Liturgics, Part II?
2. What is meant by Holy Times?
3. What are the more important Sundays of the Ecclesiastical Year?
4. What is meant by mobile and by fixed feasts?
5. Name some of the more important feasts of the Ecclesiastical Year?
6. What are the names of the annual, weekly, and single-day fasts or periods of lent?
7. When do the Compact Weeks and Requiem Days occur?
8. What are the more important liturgical signs and words?
9. Name the various liturgical offices.
10. Describe the ministration of the Sacrament of Baptism.
11. What graces are received in the Sacrament of Confirmation?
12. What is essential to the Sacrament of Penance or in making a good confession?
13. What preparations should be made when the sick are to receive Holy Communion at home?
14. Who may receive the Sacrament of Extreme Unction?
15. What are the three major grades in the Sacrament of Holy Orders?
16. Name the instruments received at the Ordination of a priest.
17. Discuss the three main rites performed during the Sacrament of Matrimony.
18. What is the meaning of the ring and the wreath (crown) in the Sacrament of Matrimony?
19. Name some of the occasional services and molebens which are performed in a church.
20. Who are the authors of the various methods or forms for celebrating the Divine Liturgy (Mass)?
21. What are the main parts of the Mass?
22. What does the priest do during the Proskomedia?
23. When is incense used during the Divine Liturgy (Mass)?
24. When does the Liturgy of the Catechumens begin and when does it end?
25. What is meant by the Little Entrance?
26. Describe the Great Entrance and its meaning.
27. What is the most important moment during the Liturgy of the Faithful?
28. Name the various Litanies which occur during the Divine Liturgy (Mass)?
29. What does the priest do during the Creed and during the Our Father?
30. What prayer is recited by the priest immediately before Holy Communion?
31. What differences are found in the rites of a Pontifical Mass?
32. What are the most important daily prayers?
33. Discuss religious hymns and holy practices.

ЗМІСТ:

ВСТУП ДО ДРУГОЇ ЧАСТИНИ ЛІТУРГІКИ	5-7
Розділ I. — СВЯТІ ЧАСИ	9-35
1) Неділі церковного року	10
2) Празники в церковному році	22
3) Пісні і задушні дні в церковному році	32
Розділ II. — СВЯТІ БОГОСЛУЖБИ	37-67
1) Богослужбові слова й знаки (рухи)	38
2) Богослужби церковного правила	44
3) Чини Святих Тайн	48
4) Чини церковних Молебнів, Освячень та Благословень	60
Розділ III. — СЛУЖБА БОЖА	69-111
1) Будова й устрій Служби Божої	70
2) Проскомидія Служби Божої	76
3) Літургія Оглашених	82
4) Літургія Вірних	92
Розділ IV. — СВЯТІ МОЛИТВИ І ПРАКТИКИ	113-125
1) Щоденні молитви	114
2) Пісні	124
3) Побожні Практики	124
ПИТАННЯ З ДРУГОЇ ЧАСТИНИ ЛІТУРГІКИ	126-127

CONTENTS

INTRODUCTION to the second part of Liturgics	5-7
Chapter I. — HOLY TIMES	9-35
1) The Sundays of the Ecclesiastical Year	11
2) The Feasts of the Ecclesiastical Year	23
3) Penitential (Lenten Days) and Days Commemo- rating the souls of the dead	33
Chapter II. — HOLY SERVICES	37-67
1) Liturgical Words and Signs	39
2) The Liturgical Offices	45
3) Ministrations of the Sacraments	49
4) Occasional Services, Consecrations, Blessings	61
Chapter III. — THE HOLY MASS	69-111
1) The structure and contents of the Mass	71
2) The Proskomedia of the Mass	77
3) Liturgy of the Catechumens	83
4) Liturgy of the Faithful	93
Chapter IV. — HOLY PRAYERS AND PRACTICES	113-125
1) Daily Prayers	115
2) Religious Hymns	125
3) Holy Practices	125
QUESTIONS ON PART II OF LITURGICS	126-127

Кліші, що ілюструють третій розділ тієї частини Літургії, в більшості взяті з Службника: "ХРИСТОС МІЖ НАМИ", що його видав Впреосв. Владика АМВРОСІЙ СЕНИШИН, Стемфорд, ЗДА, 1955 року. На цьому місці дякуємо Впреосв. Владиці за ласкавий дозвіл користування зі згаданих кліш.

Видавництво ОО. Васи́ліян